

Protestáns Közlöny.

AZ ERDÉLYI EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

1896.

FELELŐS SZERKESZTŐ, ÉS KIADÓ:

SZÁSZ GERŐ,

ÁZKERÜLE

HUSZONHATODIK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT.

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1896.

TARTALOM.

	Lapszám		Lapszám
Bánffy Desső, br.		Kecskeméthy Lajos	
A millenáris pályázat érdekében	65	Milleniumi emlék	273
Meghívó egyh. ker. közgyűlésre	89	Kenessey Béla	
Berényi János.		Az essenusok	59, 67
A gimn. vallás-tanítás érdekében	315	Könyvismertetés	77
Több nyugodtságot	356	Husvét	113
Biblicus		Lelkészavatási beszéd	135, 144
Pár szó a »Magyarázatos biblia« ügyéhez	401, 409	Pünköst	171
Felelet a »Helyreigazítás«-ra	420	Értesítés	255
Bíró András		Munkálkodjunk, míg nappal vagyon	285
Gyámintézeti ügyek	76	Néhány szó a lelkészképzéshez	337, 345, 353, 363
Darvai Lajos	299	Karácson	425
A gimn. vallás tanítás érdekében	387	Kerekes Endre	
Pár szó a »Javaslat«-hoz, és még valami	435	A közép. vallás-tanítás és a vallás tanárok helyzete	371, 379
Bitay Béla		Kolosváry Sándor, dr.	
A papi hivatás és egyházaink színvonala	2	Elnöki megnyitó beszéd	165
Bod Károly		Konc József	
Tanári értekezletünk legsürgősebb teendője	107	Egyh. történeti adalékok	152, 160, 324, 431
Az erd. ref. kollégiumok tanaregyesületének alapszabályai	108, 117	Kovács Albert	
Bodor Tivadar		Elek Károly	374
Főgondnoki megnyitó beszéd	187	Reflekszió M. Á. indítványára	420
Böjthe Ödön		Győzzen a jobb	433
A görgényi ev. ref. egyházmegyéből	257	Lajos János	
Csekme Ferenc		Az udvarhelyi egyházmegyéből	205
A görgényi egyhm. isk. ügyi története	246	Makkai Dénes	
	255 262. 270	A kántória eltörlése	341
A geryeszegi egyház millenáris emléke	289	Maksay János	
Képek a parokhiáról	319	Nyilatkozat	219
A tanítónő	438	Mihálts Elek	
A görgényi egyházmegyéből	437	Egyh. történelmi adalékok	215, 224, 234, 243, 258, 266, 274, 282, 292, 300
Csulak Zsigmond		Nyilt levél Sz. G. szerkesztőhöz	272
Az egyházmegyei özvegy árvai gyámintézet	99	Miklós Géza	
Gönci János		Buddhizmus	350, 357, 365, 381, 389, 398, 405
A helyzetről	13	Molnár Albert	
A felosztás	31	Az úrvacsoráról	93, 100
Az egyházmegyék felosztása	70	Megújulás	176
Gönci Lajos	103	Nagy Domokos	
Az iskola költészete	313	A papi fizetések rendezéséről	355
Horváth István		Nagy Károly	
A mérték	97, 105, 113, 124	A filozófia szerepe ker.-ség előkészítésében	41, 49
Hol az ember	303	Zárszó	109
Jancsó Lajos		Krisztus Pilátus előtt	126, 134
A nagyenyedi egyházmegyéből	7, 17	Reformáció, protestantizmus	370, 377
	25, 281 289, 298, 308, 318	Beszámolás, felhívás	393, 402
Juhász Isidor		Nagy István	
Indítvány	60	A kepe	395
Ugyancsak a körlelkészi gyám- és nyugdíjintézet ügyében	75	Nemes Árpád	
Kádár János		Templomszentelés	223, 232
Fölvilágosításul	214	Papi fizetéseink	346
Kállai István		Nemes Ferenc	
A vajda-hunyadi egyházmegyéből	413, 421	Az orsz. gyámintézettről	93
Kecskeméthy István, dr.		Veres Márton jubileuma	199
A farizeusok	23, 32	Szebb jövő	436
Nyilt levél a szerkesztőhöz	33		

T A R T A L O M.

	Lapszám		Lapszám
Pallós Albert		Szőcs Sándor	
Adatok a marosvásárhelyi ref. iskolák törté- netéhez	323, 331	Észrevételek a főtiszt. püspök ur javaslatára	417 425
Pál Károly		Tankó József	
A körlelkési nyugdíj kérdéséhez	91	A gyulafehérvári egyházmegyéből	404
Parádi Kálmán		Tárkányi György	
A tanügyi előadó évi jelentése	171, 179	A gymn. vallástanítás érdekében	295
A második orsz. tanügyi kongresszusról	261	Még egyszer a gimn. vall.-tanítás érdekében	339
	269, 277	Harmadszor is a gimn. vall.-tanítás érdekében	363
A milleniumi kiállítás közoktatásügyi portjáról	287, 297	Könyvismertetés	423
Pataky Gábor		Teleki József	
Körlelkész-társaimhoz	85	A jelentő-ívek revíziója	426
Péchy Árpád		Török István, dr.	
Jelentés	279	Adatok tanügyünk történetéhez	85
Péter Antal		Tunyogi Béla	
A vallásos nevelés hanyatlása az állami nép- iskolákban	410, 419	A dézsi ref. egyházmegyéből	333
Péter Károly, ifj.		Ujváry István	
Könyvismertetés	9, 18, 27, 35, 44, 53, 62, 71, 326, 334	Nyiltlevél körlelkész-társaimhoz	65
Pokoly József		Viski Gyula	
A sadduceusok	4, 14	Nyiltlevél a szerkesztőhöz	224
Adalékok az erdélyi reformátusok harcához	196, 203	A nyolcszáz-forintos papí fizetés	237
Rákossy György		Zayson János	
Úrnap	204	Gecsemáne	118
A marosi egyházmegyéből	437		
Sárkány Lajos, dr.		Név nélkül	
Igazgatói beköszöntő	321, 329	Igazgató-Tanácsunk üléséből: 6, 16, 24, 52, 61, 117, 128, 143, 151, 159, 174, 190, 222, 264, 307, 332, 348, 373, 381, 412	
Szabó Aladár		A budapesti prot. árvaház	221
Evangélium és hazafiság	73, 81	A jövendő Magyarország ünnepe	167
Szabó Lajos		A király beszéde	155
Ujabbkori ásatások, vonatkozással az ó-tes- tamentumra	207	A király a nemzethez	369
Száras-Ajtai		A millenári törvény	195
Az egyházmegyék arrodálása	21	A kolozsvári egyházmegye és egyház közgyűlése	265
Gyöngé remény, erős hit	83	A kolozsvári egyház képvisleti közgyűlésének jegyzőkönyve	166
Szász Domokos		A konfirmáció előkészítésének módszere	316
Nyilt levél a szerkesztőhöz	1	A lelkészképzés és a theol. intézetek	228, 239
Az erd. ref. egyházkertület összes lelkipász- toraihoz	139	Az egyházmegyékből 69, 109, 233, 249, 273, 324, 357, 364, 373, 382, 388, 397, 420.	
Püspöki jelentés	140, 147, 156	Az Ig.-Tanács évi jelentése	142, 148, 157, 166, 173, 181, 189, 198
Az isten előtt	163	Baedecker W dr. kolozsvári látogatása	191
Javaslat	385	Döntés előtt	219
Köszönő levél	393	Egyházmegyei gyámintézetek	39, 47
Szász Gerő		Emlékbeszéd lécfalvi Gyárfás D. felett	184, 192, 200
Az »Erdélyi Prot. Közlöny« története	123	Evangélizáció	245
1896. ápr. 11.	131	Kérelem az Ig.-Tanácshoz	89
Milleniumi és templomszentelő beszéd	211	Közgyűlésünk	230, 241, 248
Számadás	250	Közgyűlésünk lefolyása	132
1856. szept. 5—6.	310	Legyen békesség	227
Ünnepi dal	349	Néhány szó a tanári értekezlet érdekében	83
Széchné-Lorens Josephine		Pár szó a Kovács A. indítványához	403
Elmélkedés a szenvedésről	120	Prot. árvaházi képes naptár	341
Szőcs Farkas		Tanári értekezlet S.-Szent-Györgyön	182
Helyreigazításul	411	»Ugyanazok az arcok« a kongresszuson is	253

TÁRGYMUTATÓ

az 1896. év folyamán kiadott általános érdekű rendeletekről,
melyek a „Prot. Közlöny“-ben közzé tétettek.

M e g j e l e n t		T á r g y
A »Prot. Köz- löny« számá- ban	Igazgató- tanácsi szám alatt	
1.	4206—1895.	Körlevél az egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézetek további fentartása, vagy rendezése tárgyában.
14.	1264—1896.	Körlevél, a vall.- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium leirata alapján a tanítói fizetések számbavételére nézve.
23.	2144—1896.	Körlevél, a lelkészi jövedelmek megállapítása tárgyában hozott konventi határozatok értelmezését és végrehajtását illetőleg.
	2154—1896.	A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak az anyakönyvvezetésre nézve kiadott rendelete.
41.	3053—1896.	Körlevél, az egyházmegyei fegyelmi bíróságok szervezése tárgyában.
44.	3316—1896.	Körlevél, az egyházak osztályozására vonatkozólag.
46.	3923—1896.	Szabályrendelet, a legáció tárgyában.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Január 2.

1. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Nyiltlevél a Szerkesztőhez.

Kedves barátom!

A »Protestáns Közlöny«-hez engemet rég letűnt évek sokszor nehéz küzdelmeinek, diadalainak, és vereségeinek emlékei kötnek. Volt idő, midőn a Lap szerkesztésének és fentartásának nem csekély gondjai rám nehezültek, és emlékezem, hogy nem egyszer anyaszentegyházunk érdekei iránt mindig táplált szeretetem egész teljességét kellett mérlegbe vetnem, hogy azzal ellensúlyozzam azon közönyösséget, gyakran visszatartó hidegséget, melyet tapasztalni valék kénytelen éppen azok részéről, kiknek első sorban lett volna kötelességük szóval, tollal, tettel buzgón támogatni a Lap ügyét, érdekét, mely nem csak a mi erdélyi egyházkerületünknek, hanem egész egyetemes egyházunknak legmagasabb rendű érdekeivel elválhatatlanul egybe forrott.

A szerzett keserű tapasztalatok indítottak engemet arra, hogy püspökké választásomnak már első évében legelső kötelességeim közé soroztam, megtenni a lehető lépést arra, hogy e Lap fentartása biztosítva legyen, s javaslatom alapján lett az, a szerkesztő egyéni függetlenségének, s a körülre sereglő munkatársak föltétlenül szabad vélemény-nyilvánításának érintetlen hagyásával, az egyházkerület hivatalos közlönyévé, s kötelezve lettek az összes egyházközségek a rendes állandó előfizetők sorába lépni, miután az igazgató-tanácsi, s püspöki körlevelekről és rendeletekről kizárólag ennek útján értesülhetnek.

Ez anyagi biztosítéknál, úgy véltem, még sokkal többet ér az, hogy örökké ifju szived egész lelkesedésével, tolladnak hódító erejével, s ritka mérvű áldozó-készségeddel utánam megint Te állottál a különben is te általad alapított Lap élére, mint nemes, mint példát adó vezér dicső küzdterén azoknak az örök igazságoknak, melyek az Ur Jézus Krisztus evangyé-

liomában az egész emberiség üdvére kijelentve lettek, melyeknek zászlóját diadalról-diadalra vezetni, a protestántizmus gyönyörű küldetése. Távolabbra nem is tekintve, csupán a mi egyházkerületünkben meghaladja a félezeret száma azon férfiaknak, kik szent esküvéssel elkötelezték magukat nem csak arra, hogy prédikálják az igét alkalmas és alkalmatlan időben, hanem arra is, hogy istentől nyert talentumaikat, nem kimélve időt, erőt, áldozatot, fölszentelik szolgálatára anyaszentegyházunk érdekeinek minden téren, hol arra alkalom nyílik, mondhatnám, önkint kínálkozik.

A végtelen idő ember-alkotta mesgyéjén, a hanyatló ó-, és fölvirradó új év határpontján, hol egybe ölelkezik a múlt a jövővel, s lelkünk önkintelenül visszapillant arra, a mi volt, s előre tekintve, keresi azt, a mi lesz: vessünk számot mi is magunkkal. Sok a mulasztás, a mi terhel, s talán még több a teendő, a mi ránk vár, hogy találtassunk hiveknek azokban, a melyekre elhivattunk. Az új idők, melyek rohamos sebességgel, és sok tekintetben készületlenül leptek meg minket; az új helyzet, melylyel az állam és az egyház közti eddigi viszonynak mélyreható átalakulása folytán szemben állunk, s mely azt a viszonyt is lényegesen megváltoztatta, mely eddig a lelkipásztort és hívót egymáshoz fűzte: új kötelességeket szabnak elénk. Az eddigieknél sokkal fokozottabb buzgalommal kell forgolódnunk az úr dolgaiban. Egyebeket ezuttal mellőzve: bensőbb odaadással kell támogatnunk azon intézményeket, melyek fenmaradásunk biztosítékai; azokat a nemes vallalkozásokat, melyek anyaszentegyházunk szellemi érdekeinek diadalát célozzák. A legparányibb erők egyesülve, hatalommá emelkednek föl, mert a legnagyobb hatalom, mint a keresztyénség egész története bizonyítja, nem a légiók sokaságában, a nyers erő nagy tömegében, hanem a hitért, igazságért, haladáért lelkesülő szívek összedobbanásában nyilatkozik.

Nekünk, protestánsoknak is vannak oltáraink. Igaz, azokról nem száll föl tömjén füstje, de kell hogy lobogjanak rajtuk vallásos hitünknek, hazaszeretetünknek, áldozat-készségünknek szent lángjai. A sok között, ilyen oltárunk, melyet egész egyetemes egyházunk emelt föl, s melyet mindnyájunknak egyesített ereje kell hogy fentartsion, a mi »Protestáns Irodalmi Társaságunk«, mely körül össze kell seregelní mindazoknak, kik tollal, tettel hivatottak ez oltár őrizetére, és tovább építésére. Ilyen oltára a mi egyházkerületünknek a Te Lapod is, melynek minden sora legszentebb érdekeinknek védelmére van fölszentelve. És ennek dacára, a mint ismételt nyilatkozataidból megdöbbenéssel értesülök: a lét és nem-lét nehéz harcát vívja, s fennállását, első sorban, a Te nem lankadó lelkesedésed, s folytonos áldozat-készséged biztosítja. De hát, ennek is van határa.

Bízom abban, hogy anyaszentegyházunk lelkipásztorainak szívében az én buzdító szavam, melyet eddig mindig meghallgattak, viszhangot kelt most is. Lélekben most is velük társalgok, szívök dobogását hallgatom, s mint ha hallanám ajkaikról a felém röppenő szavakat: »A mit a mi püspökünk kér, kíván, mi azt meg fogjuk cselekedni, mert ez a mi anyaszentegyházunk javára, békeségére, előhaladására szolgál.«

Adjon isten neked, kedves barátom, anyaszentegyházunk minden lelkipásztorának, tanítójának, minden igaz hívének boldog új esztendő, hogy szerette nemzetünk közelgő ezredéves gyönyörű innepén örülhessünk, innepelhessünk együtt, isten iránti hálával elteltten szemlélve hazánknak, s abban anyaszentegyházunknak virulását!

Kolozsvártt, dec. 30. 1895.

Szerető barátod,

Szász Domokos,
erdélyi evang. ref. püspök.

A papi hivatás, és egyházaink színvonala.

A tüdő végetlen kis tüdők összetétele; a máj végetlen kis májaké. Emersonnál olvastam, hogy Nápoleon azért Nápoleon, mert a nép, melylyel dolgozik, végetlen sokaságu kis Nápoleonokból áll.

Oly kulcs ez, a melylyel egy-némely jelenség zárát felnyithatjuk.

Hogy az egész nagy legyen, a részekben is erőnek kell lenni.

A nagyok sikerének titka, hogy ugyanazon céloktól vannak áthatva, s ugyanazt a munkát végzik a megszámlálhatatlan kicsinyek.

A ki nagygyá akar lenni, annak egy sereg kis nagyságot kell teremtenie, s viszont, a tömérdék kis nagyságok vállain magasodik fel a valódi nagyság.

Ez igazságok alapján adhatjuk magyarázatát némely tüneménynek a magunk köréből is.

Miért más a mértéke egy angol papnak, mint nekünk? Mert egy angol ekklézsiában mindig jelentékeny számu pap van, vagyis olyan tag, a ki papi, vagy a mi ezzel egy jelentőségű, keresztyéni teendőket végez. Igehirdetést, evangelizálást, könyörületességi munkákat, lelki gondozást.

De, hasztalan adunk észvelőt a májhoz, nem végzi az a fej dolgát; hiába teszünk pacstírtát verebek közé, nem lesz abból koncert.

Boldog lelkész, ki egy fölépült isten házát nyersz gyülekezetedben; te ezzel képesítve vagy, hogy a ház feje légy. De, jaj nekünk, a kik idomtalan, széhányt kövek halmazá között botorkálunk, vésve, faragva, rakogatva őket, hogy falakká formálódjanak; a kiknek végeznünk kell az anyagbeszerzést, a napszámos, a mesterember dolgát, és mind e munka közben mutatnunk magunkat úgy, mint a kik egy Krisztus fundamentomán fölépült lelki ház fejei vagyunk.

A pap akkor valódi lelkész, s végezhet igazi keresztyéni munkát, ha a gyülekezet, melylyel dolgozik, megannyi papból, keresztyénből, élő lélekből áll.

Nézzük már most, hol van megírva a magyar lelkipásztor életének allegóriája. A »Rabgolyában«, Aranynál.

»Árva golya áll magában,
Egy teleknek a lábában.

Mennyit vergődünk, küzködünk; mennyiszor emeljük fejünket a magasba! Mily lélek-megfeszítéssel törekedünk arra, hogy egy valódi keresztyén pap életét éljük, teendőit végezzük: de, szárny-bontásunk, repülésünk mindannyiszor kudarcra végződik. Beszédünket nem értik, dolgaink balul ütnek ki, félreismerttetünk. Végre is, ismét csak le kell szállnunk a földre, végeznünk kell a durva munkát, taposnunk a sárt, ütköznünk a göröngybe. Ugy vagyunk a miéinkkel, mint az anyamadár, a mely megviselt szúk fészekből vágyik kiköltözni fiaival, de a hányszor csak fölrepül, mindig vissza kell szállania, mert a fiak odalenn maradtak. Hasztalan unszolta, csalogatta őket, senki se követte. Nem, mert hol van még a kiröpités ideje, mikor valamennyinek még szárnya sincs.

Erre sokan azt gondolják, mit tehetnek egyebet, minthogy felhagyjanak a sok csalódás-követte légbe emelkedéssel, s ráüljenek a fészkekre, az ekkléziára, várva, várva, egyre várva, hogy talán kinő a szárnya. Addig várva, addig ülve, míg egyszer szomoruan kezdik tapasztalni, hogy a repülés már nekik sem megy. Elfelejtik-e? Kihullanak tollaik? Vagy elmetéli szárnyaikat a sok csalódás, roszakarat, közöny? Elég az, hogy megtanulunk szárnyas lényből, nehézkes tipegő lénynyé lenni.

Ime, a magyar lelkipásztor metamorfozisa. Nem mondom, hogy ez rövid évek műve. A cselekvés ösztöne, a hivatásérzet, a lélek sokáig ellenáll. Azt akarja, hogy a metamorfozison ne ő menjen által, hanem a százak, a gyülekezet. Ámde, ahhoz ember-feletti erők kellenek, hogy százakkal szemben, egy maradjon győztes, ez az erő pedig keveseknek adatik. Végre is, a legtöbb esetben kezdetét veszi a keserű vergődés korszaka.

»Megkísérti egyszer-kétszer: Nem bírná-e szárnya még fel?»

»Tünődik, fél lábón állván, El-elúnja egyik lábán.«

Mikor, azonban, ide jutott, látja, hogy tehetségei le vannak szoritva a hivatásszerű munkaterről, a templomi szolgálat nem téríti meg a ráfordított veritékes munkát; a vallásosság fölébresztését célzó fáradsága hiábanvaló; eszméit, törekvéseit a nép nevelése, a jótékonyosság, a szegények érdekében, hidegen fogadják; sehol a nagy munkához egy segítő kéz, egy áldozó szív; sehol egyházunk javáért lobogó szövetségeselek: mikor ide jutott, akkor erői számára új munkatért keres. Az erő mindig érvényesül, s ha természetes útjában erősebb akadályba ütközik, irányt változtat, de mégis érvényesül. Az egyik a megélhetés után néz, a másik gyermekeit növeli, a harmadik a világi társadalomban foglal pozíciót. Ott egy szorgalmas gazda, itt egy kitünő családapa, amott egy pompás társadalmi ember egyik-másik egyház lelkipásztora. Szóval, ez is, az is, de nem valódi pap, s a munka, a mit végez, nem lelki, nem apostoli munka.

Szomorú historia ez, de természetes alapokon nyugszik.

Hugó mondja: »az ember sok tettét a föld szabja meg, melyen lakik.« Éppen úgy, a mi működésünket befolyásolja, s mondjuk ki, megrontja, hivatásos irányától eltéríti a nép, a gyülekezet, melynek pásztorai vagyunk.

Nevezhetjük ezt »egy megadott mennyiségnek«, a melylyel számolni kénytelen az ember; nevezhetjük végzetünknek, predestinációnak, de

tény az, hogy helyzetünket egy jó adag megkötöttség jellemzi. És ez adja kezünkbe egyuttal az igazságos mérleget, melylyel a lelkipásztori működés terén helyes méréseket eszközölhetünk. Mint a hegyet nem lábától mérik, hanem a tengerszin fölött, úgy a papi működéseknél is a gyülekezet színvonala adja meg a helyes mérési alapot.

Ha valahol merültek föl bajok, az egyben-másban való rendetlenességek, az általános élettelenség megfajtése végett elemezni kezdték a papot, személyét, viselkedését, tehetségeit. Ez eljárás szerint a pap volna minden, ő az egyházi élet mozgató ereje, minden cselekvés kútfeje, míg a gyülekezet csak az alkalmas médium, a ki engedelmesen teszi mindazt, a mi neki a pap által sugalmaztatik.

A protestáns egyházakra nézve lehetne táplálni ilyen felfogást! Holott ma, ez még a kath. egyházban sem alkalmazható.

Távol legyen. Az ekklézia maga már egy önállóan működő erő, a mely önmagától is többekévébé, jól, avagy rosszul, működik. S szerencsés az a pap, a ki e működésben egészséges alapot talál, a melyen a maga személyes munkáját fölépítheti. Távol állunk attól, hogy azt mondhassuk: minden a pap az ekkléziában; az egyházi hatalom gyakran alig sejtett sokaságu tényezők között oszlik meg, a mely tényezők együttes működése eredményezi az egyházi életet, egy gyülekezet emelkedését, virágzásba jutását, esetleg senyvedését, a nélkül, hogy mind ebben a pap tisztán személyes érdemét, vagy ennek ellenkezőjét kellene szemlélnünk.

Ha szemügyre vesszük az angol, porosz és más egyházak erőteljes fölemelkedésének fejlődésmenetét, az okok között éppen nem a papi osztály fog első helyen állani. Világi tagok, férfiak és nők, lépnek sorompóba, kezdik meg az evangelizációt, teremtik meg a belmissziót, s öntenek lelket a papi osztályba is, melyet fölébresztve, hivatásuk új, felsőbb telfogására, s betöltésére képesítenek.

És ebben van valami emberileg érthető természeti törvény: hogy valami fensőbb életre jusson, ahhoz a meglevő és alkalmazott erők felett álló fensőbb hatás kívántatik meg. A tavaszt nem a tél szüli; új rendszert nem a régiek kezelői szoktak teremteni.

Végezzük fejtegetésünket egy-két szemlélettel.

Tíz-húsz önkintelenül kiragadott egyház közül, négy-ötben megtaláljuk a kétségtelen virágzás je-

leit; szépen gondozott templom, iskola, a lelkipásztori tiszthez illő, tiszta és vonzó papilak, szolid alapon nyugvó vagyoni ügyek; a gyülekezet templomba jár, adót fizet, áldoz; gondolnak valamit a szegényekkel is; a pap megelégedett ember, ki ez élet és rend szemléletében, bizonyos önérettel áll gyülekezete élén. Jó, én nem zavarom önérettét, de tudhatjuk, hogy e fejlődés, a személyes érdemeket nem említve, egy jó adag oly megadott tényező eredménye, a mely a pap személyén kívül áll, s neki éppen úgy meg kell osztania dicsőségét egyesekkel, a multtal, gyülekezetével, a mint az arany-kalászszal ékes nyár sikerében osztozik a föld, a tavasz, a napsugár, s az emberkéz szorgalma.

És tiz-husz találomra vett egyház körében egyben is, másban is találunk hiányokat. Az egyház hajója megviselt, bordái kiállanak. haladása lassu, terhe sok. A kormányos arcán elégedetlenség ül, naponta benső szemrehányást érez a munka eredménytelensége felett. Szegény lelkipásztor, ki vádat emelsz magad ellen! Hát, az avatatlan személyzetü, rongyos jármű mikor versenyezett a gőzhajóval? Hajód itt-ott megfeneklik: mi az oka? Az élővizek csekélysége. Csak magas vizállásnál úszhatik a legjobb úszó is; a pocsoljában csak mászni lehet.

Az egyházi élet kombinált működések eredménye; hasonlít az órához. Néhol a pap az óramutató, máshol a rugó, a szabalyozó; de a legtöbben mozzgatunk is, szabalyozunk is, és mutatunk is. A többit, azonban, a kereknek kellene végezni. Az óra jól mutat, ha minden rész célszerűen közreműködik benne.

Burns mondotta meg az igazat, mikor egy egyszerű család állapotából, erejéből, hitéből, munkájából a milliók alkotta egészre vont következtetést:

»Ily jelenetekből áll nagyságod, hazám,
Ezekért vagy künn nagy, benn boldog igazán!«

Bitay Béla.

Jézus korának vallási és politikai pártjai.

I.

A sadduceusok.

(Felolvasatott 1895. nov. 27-én tartott felolvasó estélyen.)

Felolvasó cyclusunk Jézus korának uralkodó eszméit, vallási és politikai pártjait öleli fel és szándékozik megismertetni a mélyen tisztelt közönséggel.

Ama szent okmányok, melyek a bibliában s különösen ennek új testamentumi részében rendelkezésünkre állanak, bármennyire magukban foglalják is egész teljességben mindazt, a mi az emberiség s az

egy ember üdvösségének fundamentumai s a melyekből megismerhetjük a názárethi Jézust, ki ama Krisztus, mindazonáltal nem nyujtanak nekünk elég világosságot arra, hogy megismerjük alaposan amaz időket, melyekben a születendő üdvösséggel várandós volt a kor, melyekben kibeszélhetetlen áhítozás és reménykedés fogta el az emberiséget, pogányt és zsidót egyiránt, egy várt, remélt és a közel jövőben megvalósulandónak sejtett nagy esemény iránt, melytől Izrael népe vigasztalást, szabadulást remélt, a pogányok pedig egy dicső, az egész világra kiterjesztett hatalommal, de békében uralkodó és a föld minden lakóira boldogságot árasztó, egy újabb »aranykort« hozó fejedelemnek feltűnését várták annyi baj, nyomoruság és szenvedés után.

A történelem évkönyveiben kell tehát lapozgatnunk, hogy ismeretséget köthessünk ama társadalommal, melyben a Jézus született, melyben élt és mely által kinos halált szenvedett. Itt tűnnek elénk azok az eszmék, melyek mozzgatják e kort, melyek előkészítők az emberiségnek legnagyobb eseményére, de, a melyek egyuttal szűkkörű és bornirt voltuknál fogva, üzik, hajtják birtokosukat, hogy az isteni kegyelemnek legmagasabb tényét, a testté vált eszmét szentségtelen kézzel megsemmisíteni próbálják.

Ama társadalomnak, mely Jézus korában Palesztinában s különösbbe Judeában élt, gyökérszállai a babiloniai fogságig nyulnak fel. Ezsdrás és Nehemiás kora, kitörülhetetlenül nyomta reá a később kori zsidóságra a maga bélyegét és egészen innen vezethetjük le a tárgyalásunk alatt levő kor vallási és politikai pártjának életét s így, közvetve, az eszméket is, melyeknek szolgálatában állottak ezek.

De eltérnénk tárgyunktól, ha eme genesissel részletesebben foglalkoznánk. Minthogy azonban ugy az én előadásom tárgya, mint a következőké is, szükségessé teszi, hogy megismerjük azt a kort, melynek kebelében ama pártok és eszmék kifejlődtek. lássuk azért egész röviden, csak főbb vonásokban Izrael történetét a fogságból való visszatéréstől Jézusnak születéséig.

A babiloniai fogság, melylyel Jehova engedetlen népét büntette K. e. 538-ban, Cyrusnak, a persa birodalom megalapítójának, Babylon felett nyert győzedelmével véget ér. Ézsaiás prófétálása beteljesedett; Jehova, a hatalmas Izrael istene, egy pogány által végzi el dicső munkáját, Izrael felszabadítását.

A zsidóság egy része él a hódító engedelmevel, és haza tér otthonába, felépíteni lerombolt hajlékaikat és visszaállítani a Jehova romba dőlt templomát, a szent Sionon. Visszautasítják a nem tiszta hitű samaritánusok segítségét s egyedül önerejükön, Jehovában vetett hitükre támaszkodva, egyik kezükben vakoló kanállal, másikban a reájuk törő szomszéd ellenségek ellen szükséges fegyverrel, megépítik Jeruzsálemet és abban a szentek-szentjét. Csodás haza térte (458. K. e.), majd Nehemiásnak, a hosszukezü Artaxerxes pohárnokának helytartósága idejében (445-től) megkezdí a maroknyi nép, a szent mag, a Jehovának nevében az elpogányosult zsidóknak visszahódítását. Rövid idő alatt számban megerősödnek, erőben megnövekednek, a tiszta vallás a maga áldását az egész nemzettel érezteti. Ugy látszott,

mintha Jehova újra kegyelmébe fogadná kitagadott népét.

De más volt felőle határozva. Tűzben, szenvedések között kellett tisztulnia tovább is, miglen megéri az idő a Messiás eljövetelére. A persa birodalom bukása más, idegen hatalom alá juttatja Izráelt és újból elveti magvát az Ezdrás korában erővel elnyomott belső meghasonlásnak is. Nagy Sándor birodalma, melybe Palesztina is bekebelezetett, magával vitte Görögországot az egész Ázsiába, így a zsidók közé is. A fogság után szétszóródott zsidók legelőbb vették be a görög műveltség elemeit s a palesztinaiakkal való folytonos összeköttetésüknél fogva, bevitték azt a templom közelébe is. Fenyegetővé vált a veszély, hogy istent, kit csak a tiszta szívűek láthatnak, emberi bölcselkedés által igyekezzenek megismerni, pedig, »a világ soha sem ismerte meg bölcsessége által az istent« Az idegen hatalomtúl hizelkedés által könnyen nyerhető fényes és kitüntető állások után való áhítozás, sokaknak lelkét mételyezte meg. A zsidók között immár Nagy Sándor utódai alatt vannak pártok, melyek önérdékből készek feláldozni hitüket, meggyőződésüket, készek, csak úgy félig tisztelni Jehovát.

Nem is maradt el sokáig a büntetés. Nagy Sándor birodalmából Palesztina, a világbíró nagy hős osztzkodó vezerei közül, előbb Ptolemaeusé lesz, majd az egyiptomiaktól a seleucidák ragadják el s Syriához csatolják. A változó idegen uralkodók alatt a hatalom után vágyó főbb családok, pénzzel, hizelgéssel az uralkodóhoz minden tekintetben alkalmazkodó maguk viselkedésükkel fitogtatásával törnek nagyobb befolyásra a zsidó nép tiszta vallásának és önálló politikai hivatásának nagy veszélyére. Zsidó fő családok fondorlatainak eredményeül lehet tulajdonítani, hogy Antiochus Epiphanes syr király 168-ban K. e. kísérletet tesz a zsidóság teljes eltörlésére.

A fölébredt nemzeti érzület elsöpri utjából az idegen uralom szolgálatában álló elgörögösödött pártot; élet-halál harcot kezd a syr uralom ellen. Fegyvereit diadal koszoruzza s a zsidó nép még egyszer és utoljára szabad nemzet. De a Makkabaeusok hősi harcai által felszabadult nép nem tud élni szabadságával. A felállított második zsidó királyság családi viszály és politikai pártharcok szülő anyjává s Izráel népe végromlásának lesz okává. Az uralkodók mellett, a görög műveltség befolyása alatt álló arisztokrácia s a nemzetnek ősi hagyományára támaszkodó szigorú vallásos párt élet-halál harcot vívnak. Mindenik a saját véleménye szerint alkalmasabb királynak fogja pártját, mig nem eljön a pogány bíró, a hatalmas római vezér, ki igazságot tesz közöttük a nemzeti önállóság eltörlésével. A nemzeti királyok helyén, római támogatással, idegen uralkodó, a nagy Herodes ül, kinek kegyetlen uralma idejében születik az emberiség megváltója, a názáreti Jézus Krisztus.

Ezen nemzeti küzdelmekben fejlődtek ki és szerepelnek a zsidó nép különböző vallási és politikai pártjai, melyek Jézus korában is felszínre vannak és sajátos jellemükhöz képest, különböző viszonylatba helyezkednek Jézushoz és az ő tanaihoz.

E pártok közül egyik, mely felolvasásomnak tárgya: a szadduceusok.

A szadduceusok nevüket a legnagyobb valószínűség szerint, a I. Kir. 2. 35. említett Sádók, vagy Szadduk paptól vették, jelezve ezzel azon tényt, hogy ők főpapi nemességből származtak s a főpapok közülök kerültek ki.

A szadduceusok elsőbben is politikai párt, mely mint ilyen, ezen a néven a Makkabaeus harcok idejében tűnik fel a farizeusokkal szemben. Azonban, eredetét sokkal messzebb lehet e pártnak visszavezetni. Már Ezdrás korában Ezdrás és Nehemiás reformjával szemben egy, nem számban ugyan, de tekintélyben és befolyásban hatalmas párt áll: az arisztokraták pártja, élükön a főpappal, kik a nagy király környezetével való családi összeköttetésüket nem voltak hajlandók feláldozni, sem tekintélyüket és kiváltságos állásuk előjogait csorbítani a zsidó nemzet regeneráción bármily buzdósággal működő, de az ő tekintélyüknek s befolyásuknak nem kedvező Ezdrás és Nehemiás által. Ezen arisztokraták eleitől fogva különös hajlammal bírtak mindannak felkarolására, a mi idegen és nem voltak hívei a szűkkörű párticularizmusnak s nem hittek abban, hogy a zsidó nemzet csak akkor lesz önálló és független, ha minden idegen befolyástól elzárkozik. Vagy meglehet, hogy az arisztokrácia azon különös, minden népnél és minden társadalomban közös tulajdonságából folyt sajátos viselkedésük az idegen befolyás iránt, mely a társadalmi változásakkor mindig hajlandó alkalmatlankodni, akár saját eredeti nemzeti karaktere elvesztésének veszélyével is. csak, hogy társadalmi kiváltságos állását megtartsa, vagy esetleg még növelje. Ezért kereshették a családi összeköttetést már Nehemiás korában az arisztokraták a nagy király magasabb rangú hivatalnokaival, ezért hódoltak később Nagy Sándor utódai idejében a görög műveltségnek.

Mindazok a párttörédek, melyek úgy a persa, mint a ptolemaeusi seleucida uralom alatt az idegen nemzeti összeköttetések és idegen hatalmi aspirációk, s idegen kultúra és befolyás pártolói és szószólói voltak: a zsidóság arisztokráciájából kerültek ki s a szadduceusoknak előzői.

Maga a szadduceus párt, e néven, először a Makkabaeusok korában fordul elő és pedig eleitől fogva a farizeusokkal ellentétben. Ugyanis, midőn a syr király, Antiochus Epiphanes, a hellenizáló zsidó nemesség véleménye szerint, alkalmas időben megkísérté a zsidó nép vallási jellegét s vele együtt vallását eltörlőni. Matthiás pap és fiainak, az u. n. Makkabaeusoknak harca nem csupán az elnyomó zsarnok és a vallása szabadságát védelmező nép harca, hanem egyuttal belső háború is a görög műveltség felé hajló, göröggé válásra kész zsidó arisztokrácia és a hithű, a mózesi valláshoz a legvégsőkig kapaszkodni kész hazafias párt között. A hellenizáló arisztokráciával s a syr uralommal szemben, az ugynevezett assidaeusok (a kegyesek, a jámborok) pártja áll élén a Makkabaeusokkal.

A harc eredménye az lett, hogy a syr uralmat megdöntötték, az idegen befolyás után áhítozó arisztokrácia egy részét kipusztították, más részét pedig visz-

szavonulásra kényszerítették. De lett még más is, mi a zsidó pártok állását nagyban megváltoztatta, t. i. a népet győzelemre vezető Makkabaeusok utódai előbb a főpapi s utóbb a királyi méltóságot is elérték, illetőleg, felvették.

Az arisztokrácia sietett a helyzettel kibékülni és a hatalomban osztozkodni. Kitünő állása, műveltsége, gazdagsága a király köré csoportosította őket; míg ellenben a vallásért a Makkabaeusokkal harcoló hitbuzgó párt megelégtelve a vallás szabadságának biztosítását és ellentétesen találván a főpapi és királyi hatalomnak egy kézben egyesítését, Istennek s a harc daemonának együttes szolgálatát, elfordult a királytól s ellenszenvének több ízben kifejezést is adott. Ama párt, mely a Hasmonaerás-családból való királyság mellett foglalt állást: a szadduceusok; a dinasztia ellenesek pedig: a farizeusok

A szadduceusok, mint a kik társadalmi állásuknál fogva távol állottak a néptől, a későbbi időkben, midőn a nemzeti dinasztiaát idegen befolyás leszorítja a trónról, a nép szemében, éppen ellenkezőleg, mint a Makkabaeus harcok idején, a nemzeti eszme képviselőinek tüntek fel, de egyuttal éppen ezen álláspontjuknál fogva, az idegen eredetű Herodes idejében, a kivel szemben eleitől fogva ellenzékelt képeztek, elvesztették befolyásukat az állam ügyeinek vezetésére. Politikai pártjelentőségük megcsökken és tevékenységük inkább az uralkodó s az ez által pártfogolt farizeusok ellenében, de nem nagy sikerrel, működő opposícióban összpontosul.

Herodes halála után, midőn Judea római helytartók igazgatása alá kerül s midőn a nagy tanács, élén a főpappal, ismét politikai szerepet nyer, befolyáshoz jutnak, mint politikai tényező szerepelnek a szadduceusok is. Jézus tellépte idejében éppen ez az állapot.

Pontius Pilatus helytartósága alatt, éppen úgy, mint a megelőzők korában, a prokurátorok tevékenysége a béke fentartására s az adó beszédésére irányul; az igazságszolgáltatás ellenben, a halálos ítélet kimondása és végrehajtása kivételével, a zsidó nagy tanács, a synedrium kezébe van letéve. Ez egyuttal a vallási ügyeknek is kezelője s benne a szadduceusok foglalják el a főhelyet, mint főpapi nemzetségből származók s nekik szinte nagyobb a befolyásuk, mint magának a főpapnak is.

Ime, röviden, politikai szereplésük, mely, véleményem szerint, épp úgy, mint összes jellemző tulajdonságaik is, társadalmi állásukon alapszik.

Ők, mit a zsidóság arisztokráciája, birtak mindamaz előnyökkel, melyekkel egy arisztokrácia a társadalomban birhat; a főpapi nemzetséghez való tartozás egy theokratikus államban, mint a minő a zsidó is volt, kétségkívül a legnagyobb tekintélyt biztosítja számukra. A nép, mindaddig, míg ellentétbe nem jönnek a nemzeti létel óhajával, a Jehova tiszteletével, a legnagyobb odaadással ismeri el vezető szerepüket, mert a nép, mely gondolkozás és cselekvés tekintetében mások vezérletére van utalva, mindig tisztelettel hajlik meg a nemzeti arisztokrácia előtt, melyet a tradíciók s ama világ szerinti külső előnyök, melyeknek ez birtokában van, elérhetetlen magasságban helyeznek föléljük

A főpapi nemzetséghez való tartozás azonban

nemcsak tekintélyt biztosíthatott a szadduceusok részére, hanem egyuttal gazdagságot és az ezzel járó műveltséget is. A templomnak s az ároni nemzetségnek járó tekintélyes jövedelmek egyuttal anyagilag független helyzetet is nyújtottak számukra. A nagyobb vagyion azonban másfelől megrontásukra is szolgált, a mennyiben főleg azon idő óta, hogy megismerkedtek a keleti fényüzéssel, ebben nem akartak háttérben maradni. Kortársak, főleg az ellenséges érzelmű farizeusi feljegyzések őket a legmesszebb menő fényüzéssel vádolják. A fényezés mellett, nem maradt aztán el a könnyelmű életmód sem, midőn javaiknak birtokában az élvezetek különböző nemeit szerezhették meg maguknak s másfelől elpuhulásra is igen hajlandók lettek. Az áskézis a legtávolabb állott tőlük, mi különösen az e tekintetben sokat kívánó ellenpártok nézete szerint nagy bűn volt és igen jó alkalom arra, hogy a gáncs és ócsárlás egész özönét zúdítsák a politikai tekintetben is ellenlábás arisztokráciára. A vagyionhoz a szegényebb sorsuak szívesen fűzték hozzá a gyanúsítást is, hogy az tiltott módon, a templom kincseinek felhasználásával is gyarapodott, a mi különben egyik-másik főpapra nézve nemcsak éppen ráfogás, hanem egyenesen tény is volt.

(Vége következik.)

Pokoly József,
theol. tanár.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1895. dec. 27. 28 és 29.

Elnökölt mindhárom ülésen: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jegyzőkönyvet vezetett: Kádár János, s. titkár aa. Váltakozva jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes, Szász Gerő, gen. notárius, Gyarmathy Miklós, dr. Vályi Gábor, Herceg Lajos, ig. tanácsosok, Parádi Kálmán, tan. előadó, Márkus János, titkár, Deák József, pénztáros, Maksai Sándor, számvevő.

Elnök aa. a megjelent tagokat üdvözölvén, az ülést megnyitja s utalva arra, hogy a közelebbi ülés határozata értelmében, az elnöki elintézt ügydabok jegyzéke az ülésterem asztalára ki van téve betekintés és az esetleges észrevételek megtétele véget, az előadók sorrendjét akkint jelölte ki, hogy előbb a számvevő, majd a tanügyi előadó, titkár s végül a s. titkár referációján levő ügyek vétessenek tárgyalás alá.

Ezeket megelőzőleg, azonban, az Igazgató-Tanács öt tagjából, főt. püspök aa. elnöklete alatt, másodfoku közíg. bíróság alakulván, három felebbezési ügy nyert elintézt. t. i.

Szilágyi György, s.-szt.-györgyi posta- és táviradatiszt felebbezése, ki az egyházközség azon határozatát mely szerint ő, mint szemerjai lakos, és ottani adófizető Szt.-Györgyön is egyházi adóval lett megróva, sérelmesnek tartja s megváltoztatását kéri. Erdemi tárgyalás alá azonban ezen ügy vehető nem volt, mert a fölterjesztett iratokból nem lehetett tájékozást szerezni az adófizetés címeiről s ezért csak a szükséges adatok felterjesztése rendeltetett el.

Cintos Sándor, s.-szt.-györgyi lakos felebbezése azonban elutasított s az elsőfoku bíróság ítélete hagyatott helyben. Cintos S. aa., szüntén a kepe és más egyházi rovatok fizetését tartotta sérelmesnek s ezek

kirovása ellen azon okból apellált, mert apósával közös háztartásban élven, magát önálló s így adó alá vonható egyháztagnak nem tekinti. Be lévén azonban bizonyítva, hogy nevezett felebbező jó keresettel bíró iparos és önálló egyháztagnak, ezért az első foku ítélet változatlanul helybenhagyandó volt.

Varga Lajos, turi nyug. lelkész aa. felebbezésében azt kérte, hogy az egyházközség által, nyugalomba lépése alkalmával, ideiglenesen használatára bocsátott, de az egyházmegyei hatóság által most ujabbban az egyház közszükségleteinek fedezeti alapjára értékesíteni rendelt kert haszonélvezetében továbbra is hagyassék meg. Az egyházmegyei közig. bíróság elsőfoku ítéletét hagyta helyben közig. bíróságunk ez esetben is, annál is inkább, mert nevezett ny. lelkész aa. a szóban forgó kertet eddig is csak elnézésből, sőt főhatósági engedély hiányában, jogtalanul is haszonélvezte.

Ezek után, a folyó közigazgatási ügyek nyertek elintéztést az alábbiak szerint.

Nagy-Enyedi Bethlen-kollegiumunk 1896. évi költségeloirányzata s ezzel kapcsolatosan Váró Ferenc, ottani tanár aának a költségvetés megállapító eljárás szabálytalansága s annak némely tételei ellen benyújtott felebbezése vétetett első sorban tárgyalás alá. E költségvetésben a bevételek 122,199 frt. 48 krral, a kiadások pedig 121,834 frt. 33 krral vannak előirányozva s gondoskodva van benne kellőleg mindazon kiadásokról, melyek ily nagy vagyon kezelésével járnak, de kevésbé van gondoskodva arról, hogy a kollegium egyes intézetei a kívánalmaknak mind fokozottabb mértékben felelhessenek meg. Különösen a gimnáziumnál és a tanítóképezdénél fennálló tanárihiány megszüntetésére, illetve, az alkalmazott ideiglenes segéderők helyett rendes tanerőknek beállítására semmi sincs fölveve. Főhibája azonban a költségvetésnek az, hogy a szükségleti tételek külön intézetenkint specifikálva nincsenek, a mi az átnevetet s az egyes intézetek követeléseinek megbirálását nehezíti. Ezért, Ig. Tanácsunk nem is fogadhatta el a tervezetet, hanem visszaküldötte oly fölhívással, hogy az a jövő évi január végéig, szükségleti részében, a fennálló követelményeknek megfelelően, újra készíttessék.

Ugyancsak visszaküldetett, a számvevői észrevételek értelmében leendő engedélyezés végett, az ilyefalvi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség jövő évi költségvetése is; engedélyeztetvén egyuttal az iskolai alapnak, mely a népiskola államosítása folytán rendelkezés alá kerül, a deficittel küzdő egyházközségi közszükségleti alapba való beolvasztása.

A theol. fakultás pénztárnoki és gazda-gondnoki teendőivel ideiglenesen megbizott s. titkár. Kádár János, aa. három havi számadása vétetett ezután tárgyalás alá s az helyesen vezetettnek s rendben levőnek találtatván, részére a fölmentés megadatott. Minthogy azonban e számadásokból kitetszőleg a fakultás előre nem látott berendezkedési kiadásai az előirányzatot jóval túlhaladták, s mert főként a protestáns tanárjelölteknek az internatusba és konviktusba történt fölvetelésében az előirányzott számot kétszeresen is túl kellett lépni s e miatt a konviktus költségvetésében előreláthatólag hiány mutatkoznék: főt. püspök aa. elnökletében, Kenessey

Béla, Parádi Kálmán, Dr. Vályi Gábor, Maksay J számvevő, és Kádár s. titkár tagokból álló bizottság küldetett ki oly megbizatással, hogy az eddig szerzett tapasztalatok alapján megállapítható adatok pontos kitüntetéssel, részletes fölirati tervezetet készítsenek a tanári pályára készülő ifjak ellátása érdekében már kilátásba helyezett tápintézeti államsegély kiutaltatása iránt.

M.-Kályáni egyházközségünk indokolt kérésére, központi kezelés alatt álló, saját alapjának kamatjából, a felekezeti tanító javadalmazására fordított évi 150 frtnak az egyházközségi közszükségletekre való fölhasználhatása megengedett, minthogy az iskola államosításával ezen összeg rendelkezés alá került.

Örvendetes tudomásul vette továbbá Ig. Tanácsunk Maksay János, számvevőnek azon jelentését, miszerint a m.-n.-zsombori gazdasági szeszgyárunk által termelendő összes szeszmenyiséget az almási járás fogy. adóbérlőjének, előnyös feltételek mellett, elalkudta, s e tárgyban készült szerződést megerősítéssel látta el.

(Vége következik.)

Az egyházmegyéből.

A nagy-enyedi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk az őszi rendes közgyűlést Ó-Torda városában, október 28-án tartotta meg hosszú tárgysorozattal, de gyéren látogatva. Talán, a szüreti időnek lehet tulajdonítani, hogy világi képviselőink közül egyetlen egy jelent meg, s egyházi tisztviselőink, lelkészeink is csak fele részben valának jelen.

E gyér látogatottság, és a tárgyalás jelentős volta indit egyfelől a tudósításra, hogy ez úton azok is hirt vehessenek, a kik jelen nem lehettek; másfelől pedig, a közgyűlés megbizásának tesztek eleget, midőn szép egyházmegyénk ez idő szerinti képét hiven feltüntető esperesi jelentést, egész terjedelmében közre adom.

Természetesen, mint mindig, ugy ez alkalommal is, buzgó imában emelkedett közgyűlésünk istenhez, ki erőségünk marad minden időben, és megtart, megoldalmaz minket. Az alább teljes terjedelmében olvasható megnyitó következő az után, melynek kapcsán, a főtiszt. püspök úrhoz, tiz éves jubileuma alkalmából, üdvözlő felirat intéztetett. Minden kor megtalálja a maga nagy embereit, mondja a felirat, megtalálta ez időszakban is az erdélyi ev. ref. egyházkerület is főtiszt. Szász Domokos, püspök úrbán azt a főpáztort, ki nagyszerű alkotásai, szervező képessége, és rendíthetetlen tettereje által bámulatra ragad, s messzi időkre kiható alkotásokat végez. Üdvözlő egyházmegyénk közgyűlésc a nagy nevű főpapot, és kívánja, hogy a mindenek ura sokáig éltesse!

Jegyzői, számvevői, és tanügyi előadói jelentések adtak számot ezt követőleg a mult közgyűlés óta történetekről, melyeknek során örömmel győződhetett meg a közgyűlés arról, hogy a folyó ügyek nagy pontossággal láttatnak el az egyházmegyei tanács által, és a tanügy mind nagyobb és nagyobb lendületet vett az iskolák államosítása, és a felekezeti iskolák jó karba hozása folytán. Iskolába járt hat-tizenkét évig a tankötelesek 75.5 százaléka, tizenhárom-tizenöt évig 48.6 százaléka. E jelentésekből külön fölemlíteni valót nem találunk, miután a nevezetesebb mozzanatokat amugy is ma-

gában foglalja az esperesi jelentés; csupán azt említjük meg, hogy mindannyit elismeréssel vette tudomásul a közgyűlés, azokért köszönetet mondott, és teljes tartalmukban jegyzőkönyvre vétetni határozta.

Az Igazgató-Tanács is elismeréssel vala 3.224. számú leiratában a tapintatos és pontos vezetésért, s míg ez örvedes tudomásul szolgált, másfelől, e liratból kifolyólag, mint-hogy annak másik része némely egyház ügyvitelével teljes-séggel nem vala megelégedve, s nagyobb szigort rendelt foganatbn venni a rendetlenkedőkkel szemben: elhatározatott, hogy az illetőkkel körlevélben fogja közölni a közgyűlés e felsőbb megintést, s felhívja nagyobb pontosság, és buzgalom kifejtésére.

Ujabb feliratot intézett közgyűlésünk ama tárgyban az Igazgató-Tanács-hoz, mely szerint a már kezesség mellett kiadott tőkéknek azonnal való felhajtását né méltóztassék foganatosíttatni, hanem elégedjék még azzal, hogy a kötvények szigorú nyilvántartása mellett, fokozatosan, részletekben hajtassanak be.

A harii egyház annexiója tárgyában irt le az Igazgató-Tanács, és véleményadásra hívta fel az egyházmegyét. Egyházmegyénk közgyűlése, azonban, oda nyilatkozott, hogy hagyassék meg Hari a n. szabéni egyházmegyében, mert az enyedinek amugyis van elég elfoglaltsága a harmincöt anyaegház adminisztrációjával. Voltak néhányan, kik hajlandók lettek volna, anektálni, s felhozták, hogy nem kell eltaszítani a hozzánk kívánczót, inkább gondoskodni kell az egyházmegyei tisztviselők javadalmazásáról, kik aztán gondoskodnak minden gondozásuk alá kívánczórúl.

Jó volna, igaz, mert, bizony, ekkora egyházmegyét nemcsak ingyen szellemi munka, hanem anyagi áldozat árán is kormányoznak mostani javadalmazásuk mellett a tisztviselők, mikor van az esperesnek 200, a jegyzőnek 12, a pénztárosnak 40, a számvevőnek 80 fit. évi fizetése. Alig ha kitelik ez összegből akár csak a gyűléseken megjelenés költsége is.

Liberalisok vagyunk, áldoztunk! Érettünk, vajjon, ki hoz áldozatot!

Többszöri tanácskozás és elővétel után, végre megállapítottak a zsinati törvények és az Ig. Tanács 408. számú rendeletében kontemplált »Szabályrendeletek« is, melyeket felsőbb jóváhagyás alá terjeszteni és az egyet. papi értekezlet »Alapszabályaival« együtt kinyomatni, elhatározta közgyűlésünk.

A domesztikai segélykérvények tárgyalattak, és ajánlattak fel mindannyian (öt egyház, és három lelkész) kisebb-nagyobb összegre; majd az egyházmegyei képviselőkre beadott szavazatok bontattak fel, s miután a képviselők a következő három évre igazoltattak, a közgyűlés véget ért.

Azután papi értekezletre gyűltünk össze a késő délutáni órákban, Fúzi Sándor barátunk vendégszerető házában, hol gyakorlati kérdések megvitatása képezte értekezésünk tárgyát, s befejezésül, lévén az egyházi éneklésről is szó, házigazdánk szakavatott vezetése mellett, egy néhány szép dicséretet és zsoltárt énekeltünk el, a mely szolgált a lélek megnyugtására és a szív gyönyörűségére.

Ime, ez vala őszi közgyűlésünk lefolyása, melynek központját tette a következő esperesi jelentés.

Nagytszeteletű egyházmegyei Közgyűlés!

A családtagok, habár kegyeletes tisztelettel és szeretettel könnyezik az érdemekben megöszült aggastyánt, kinek napjai meg vannak számlálva, némi megnyugvással tekintenek közelgő végórája felé; és mégis, mikor örökre behunyta szemeit és fölötte a sirhalom domborul, valami fájó ürességet éreznek nyomában, a gyász első napjaiban felsóhajtának: »Emlékezetben lészel, mert üres léssen a te helyed!« Ily hangulatban vagyunk mi. Tavaszai közgyűlésünk alkalmával a derék aggastyán, az egyházi házasságkötés oldás, az élet minden viszonyaira jogérvényes egyházi anyakönyvvezetés intézménye, ki sok nemzedéket látott jöni és eltűnni, még élt, fontos teendőit a megszokott pontossággal és hűséggel végezte; már fejére volt ugyan olvasva, hogy »nem lehetsz többé sáfár!« de még közöttünk volt, csak képzelnünk tudtuk még a helyzetet, midőn nem lesz többé velünk. Most, midőn üres helyét látjuk, sokkal nyomottabb hangulatban vagyunk. közvetlenebbül érezzük veszteségünket, s ha nem is éppen tanácstalanul, de kétség és remény között hanykódva, tekintetünk a bizonytalan jövőbe, melynek esélyeivel nála nélkül megyünk szembe.

A jogutód: a polgári házasság, állami anyakönyvvezetés megvan, életműködését megkezdette; de úgy vagyunk vele, mint az árvák, kik édes apjuk helyett, mostoha apát kaptak. Ez is derék ember ugyan, rendben tartja a házat, szörszálhasogató pontossággal még túl akarja szárnyalni elődét, azt is hangoztatja, hogy nem érinti apai örökségünket; de azt a közvetlen meleg szeretetet, mely a néhainak szívet dobogtatta, hiában keressük nála, rovatokba szedett rideg jóindulata nem bírja feledtetni árvaságunk érzetét.

De, az idő, és az időknek ura, az örökkévaló isten bizonyára meghozza a vigasztalást. Ebben nekünk, kik az ő szolgálatában állunk, nem szabad kételkednünk. Az egyének meghalnak, intézmények megszűnnek, de áll rendületlenül Krisztus anyaszentegyháza, és áll az emberiség, hivatva arra, hogy feltartóztathatatlanul haladjon a tökéletesség célja felé. Ezt a haladást előmozdítani, a gondjainkra bizottaknak szellemi és erkölcsi tökélyesbülését munkálni, a változott viszonyok között is, éppen úgy feladatunk marad, mint ez előtt volt. És nemde, tisztelt egyházmegyei közgyűlés, mindnyájunk nevében mondhatom, hogy mi ez elől nem fogunk kitérni. A közbejött nehézségek fokozni fogják éberségünket, erőnket, buzgalmunkat. Ha nem járhatunk többé a megszokott ösvényeken, új, s tán még egyenesebb és biztosabb utakat találunk; vitorláink ügyes alkalmazásával, az ellenkező légáramlatokat is kényszeríteni fogjuk, hogy hajónkat a cél felé hajtssa.

Ennek a hitemnek, reményemnek kifejezést adva, tájékoztatni kívánom a megjelent tisztelt tagtársakat azon figyelemreméltóbb eseményekre nézve, melyek egyházkerületünk és egyházmegyénk életében tavaszai közgyűlésünk óta felmerültek.

Egyházmegyei házassági törvényszékünk szeptember 18-án, házassági főtörvényszékünk szept. 21-én és 23-án tartották utolsó üléseiket. A közbeeső napot, szeptember 22-ét, mely különben is vasárnap vala, király ő felségének Kolozsvárra jövele ünneppé tette, a midőn egyházkerületünk papokból és világiakból álló tekintélyes számú küldöttsége ft. püspök aa, vezetése alatt, hódolattyesen üd-

Folytatása az 1/2 ív mellékleten.

vözlötte ő felségét, ki később, a délutáni órákban, más közintézetek közt, egyházkerületi theol. fakultásunkat is kitüntette legmagasabb látogatásával.

Szeptember 15-én nyílt meg ez a fényes berendezésű ujjintézet s november 3-án a főt. konvent Kolozsvártt ülésezése folytán, és részvételével fog ünnepélyesen felavatni. Kettős ünnep lesz ez, mert ugyanakkor tartatik érdemekben gazdag és szeretve tisztelt püspökünk tiz éves jubileuma. Ugy hiszem, a közérzületnek adok kifejezést,

midőn ezennel indítványozom, hogy jelen közgyűlésünkben, jubiláns főpásztorunknak üdvözlő felirat küldessék.

Nem hagyhatom említetlenül, hogy a fényes kolozsvári theol. fakultás mellett, a szerényebb nagyenyedi is fennáll és, bár ez idő szerint csak egy rendes tanára van, dr. Bartók György, Szécsi Ferenc, és Szilágyi Farkas segéd-tanárok közreműködésével, tisztességesen és kielégítőleg szolgálja a papképzés ügyét.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

Könyvismertetés.

Pál apostol élete, és levelei. Irta: dr. Masznyik Endre, theol. akad. tanár. Első rész: Pál élete.

(Pozsony. 1894. Szerző sajátja. XXXVIII. fejezet, 466 l. Ára 4 frt.)

A magyar protestáns theol. irodalomnak, kétségen kívül, a legbecsesebb termékei közé tartozik az a munka, melyről szólni kívánok. Írója egy szép tehetségű, és fáradhatatlan buzgalmu fiatal tudós, már Luther életrajzával nagy olvasó közönséget hódított magának, s most a »keresztyénség első reformátorát«, a pogányok lánglelkű apostolát, Pált, s az ő korszakalkotó munkásságát ismerteti meg a magyar művelt közönséggel.

Pál élete az újabbkori theológiának egyik legérdekesebb, de egyszersmind legvitalisabb kérdése, mely külföldön, főleg a németeknél, egész irodalmat teremtett; ellenben nálunk, Lang Henrik egy rövid értekezésén kívül, Pál apostolról alig jelent meg valami; nekünk az ő történeti nagyságáról és jelentőségéről vajmi hiányos ismeretünk van. A Masznyik műve tehát, mely Pál apostolt, az újabb kutatások gazdag eredményeinek felhasználásával, a tudomány mai világitásában mutatja föl: a maga nemében páratlanul áll hazai protestáns theol. irodalmunkban, s ezért, valamint kiváló belső becséért is, méltán tarthat számot a művelt olvasó közönség, s első sorban a lelkészi kar támogatására.

A nagyszabású munka első fele: »Pál élete«, már teljesen be van fejezve; a második rész (Pál leveleinek fordítása és magyarázata) pedig, ez év folyamán, hat ives füzetekben fog megjelenni. Addig is, míg az egész mű ismertetése és méltatására alkalom nyílik, az alábbiakban megkísértem az első rész tartalmát, beosztását, s különösen az apostol megtérésének, fokozatos benső átalakulásának mesteri rajzát, főbb vonásaiban bemutatni.

A bevezetésben szerző a keresztyénség történeti előzményeit, és első fellépését ismerteti. Előbb a pogányság politikai, vallási és bölcsészeti viszonyait, azután a zsidó vallás alapeszméit, történelmi átalakulásait, és a zsidóság messiási várakozását, majd a Keresztelő János megjelenését és hatását rajzolja röviden, erőteljes vonásokkal, s a biztos kézzel ekkint megalkotott keretbe illeszti be az emberiség legfontosabb világtörténeti eseményét, a keresztyénséget. Itt különösen az az emelkedett és találó összehasonlítás ragadja meg figyelmünket, a melyben szerző egymás mellé állítja Keresztelő Jánost és Jézust. Végül, néhány szóval érinti a zsidó vallás, és a Jézus vallása között levő elvi különbséget, mely az utóbbinak felszabadulására, s a zsidóságból való kiválására vezetett, s mint a főlzabadítás legnagyobb apostolát: Pált lépteti föl.

Az apostol életét szerző négy szakaszban tárgyalja, a következő címek alatt: I. a megtérés kora; II. az alapvetés kora; III. a hadakozás kora és IV. a megáldoztatás kora.

Az első szakaszt a szülőföld ismertetése nyitja meg. Rendkívül érdekes, szemléhető képet fest arról a világról, melyben az ifju Saulus élt és felnőtt, s azokról a benyomásokról, melyeket környezete az ő fogékony lelkére gyakorolt. Az olvasó szinte maga előtt látja Ciliciának híresneves székvárosát, Tarsust, egy regényes erdőség tövében, a Cydnus folyó két partján, melynek kristálytisza vize, a gyönyörű olajfa-ligeteket, szőlős-kerteket és dűsan termő szántóföldeket hiven öntözgetve, siet a pár órányira eső tenger ölebe; szinte látja, hogy hullámain mikint eveznek tova a szövettel és fával megterhelt hajók, hogy mikint sűrög-forog az iparos tarsusi nép s mikint zsbonganak, mint méhraj, a Cydnus-parti ligetekben sétáló és vitatkozó tanítók és tanítványok változatos csoportjai. Itt, a tarsusi utcák porában s a Cydnus partján játszva, sajátította el Pál a görög nyelv elemeit; itt kezdte ismerni a pogány világot; itt látott először népet, mely »bölcsességében balgatag, szívében tisztátalan vala,« mely »isten igazságát hazugságra változtatta s cselekedék egyetlen dolgot;« itt teljesedett meg szíve a pogány élet, bölcsélet, szokások és intézmények iránti gyűlölettel. De másrészt, itt szerezte meg azon előfeltételek jó részét is, a melyek apostoli működésének sikeréhez nagyban hozzájárultak.

Ám, ez a képnek csak egyik oldala. Sokat köszönhet bizonyára Pál az idegen világnak, melyben gyermekéveit töltte; de még többet köszönhet az idegen világban, saját kis világának: családjának, és nemzetének

Szerény volt a hajlék, mely a legnagyobb apostollal ajándékozta meg az emberiséget, de büszke az a héber család, mely benne lakozott. Az ősi honbúl, a szent föld-ről szakadt Tarsusba s alkalmasint mindjárt a betelepülés-kor megnyerte a római polgárjogot. »Ez a jog azonban a család szellemén mitsem változtatott. Pál ősei is azon zsidók közé tartoztak, a kik, midőn a szent föld-ről kívándoroltak, csak hazát s nem szívet cseréltek. Sőt még hazát sem. Ők az idegenben is az ősi honnal s az őshonért éltek. Hiven ápolták szívében az apák hitét és reményét, törhetetlenül ragaszkodtak a nemzeti hagyományokhoz és szokásokhoz. Sokat adtak kiváló családi saját-ságaikra, a tiszta vérre, mely ereikben folyt s a tisztai szellemre, mely őket éltette.«

Ezt a vért és szellemet örökölte Pál apostol is. S végképpen még akkor sem tagadta meg, midőn keresztyénné lett. Sőt volt idő életében, a mikor, mint apostol,

test szerint való izraelitásával, nemzeti előnyeivel, vérségi összeköttetéseivel nagyban, s hozzá teszi, balgatagul, dicsekedett. (II. Kor. 11, 18, 22. Phil. 3, 4, 5.) S jó, hogy az apostolt ellenfelei dicsekvésre kényszerítették, mert különben családja benső életébe, melynek szellemét már az anyatejjel magába szívta, be sem pillanthatnánk. De így tőle magától tudjuk meg, hogy szülői héberék, izraeliták, Ábrahám magva, Benjámín sarja és törvény szerint farizeusok valának. Egyébként aztán nem ismerjük őket; még nevük után is hiába tudakozódunk. Csak annyit mondhatunk róluk biztosan, hogy, mint buzgó farizeusok, a kis Sault igen gondos és szigoruan törvényszerű nevelésben részesítették.

Zsidó családi szokás szerint, a gyermek nevelését maga az apa kezdte meg. Öt éves korában kezébe adta az írást, abból tanította olvasni s néhány szép részletet be is emlékeztetett vele. S a mit az apa elkezdett, a törvényszerű nevelés munkáját, tovább folytatta az iskola, melyben a főtantárgy a törvény volt. Nem is igen törődtek egyébbel, hisz, a zsidóknál sarkigazság vala, hogy a törvény a legjobb tudomány s a boldogság egyedüli forrása. A család és iskola munkáját aztán befejezte a zsinagóga. Ott mélyült, tökéletesedett a zsidók törvényismerete. A gyermekeket minden hétfőn, csütörtökön és szombaton fel kellett küldeni a zsinagógába, hogy ott a közösségi életbe bele nőjjenek, hallgassák a törvényt s a prófétákat, és a felolvasott szent leckéhez fűzött magyarázatokat.

Bizonyára, az ifju Saullal is így cselekedtek szülői, s ilyen előkészület után vitték föl tizenkét éves korában (23 körül Krisztus után) Jeruzsálemba, hogy első áldozatát bemutassa az úrnak a szent templomban. S lehet, hogy ez alkalommal fogant meg atyja lelkében az a gondolat, hogy fiát, majd ha a törvényes kort eléri, valamelyik jeruzsálemi rabbi-iskolába adja. De előbb, a közszokáshoz hiven, meg kellett tanulnia a szöveg mesterségét, hogy bármerre vesse később sorsa, meg tudjon élni a maga emberségéből s mint írástudó is, független állást teremthessen magának.

Ez okból Saul Jeruzsálemből hazatérve, még egyideig Tarsusban maradt s gyakorolta magát a szövegsben, de a mellett szorgalmasan tanulta a törvényt is. Magasabb theologiai képzettségét azonban nem otthon, hanem Jeruzsálemben szerezte. Körülbelül 25-ben Kr. u. ment föl ismét nemzete fővárosába s ott egy farizeus írástudónak, Gamaliélnek, lett a tanítványa.

Gamaliél, a nagy Hillél rabbi unokája a zsidó nemzet legtekintélyesebb írástudója volt, a kit a nép a »törvény dicsősége« melléknévvel tisztelt meg. Benne a zsidóság kihalóban lévő valláserkölcsi szelleme fényének végső lobbanását, igazán, a törvény dicsőségét látjuk. Mint igazi farizeus, lelke egész hevével gyűlölte ugyan a nemzeti vallás ellenségeit; de a szellem fegyverét elég hatalmasnak tartotta a győzelemre s a másként gondolkozókat nem üldözte; sőt az idegen népek iránt istudott emberileg érezni.

Gamaliél iskolája nagyjában megegyezett a többi palesztinai rabbi-iskolákkal; voltak azonban különleges sajátosságai is.

Közös jellemvonása a rabbi-iskoláknak, hogy bennük a tanítás a tananyag folytonos ismétléséből állott. A tananyag pedig a törvény (tóra) volt, mint Izrael egész theokratikus államéletének alapja, vallási, erkölcsi, jogi és

társadalmi viszonyainak szabályozója s minden üdvnek forrása. A tóra alatt kezdetben csak a Mózes öt könyvét, de Gamaliél korában már az egész ó testamentumot értették. Pál apostol levelei is e felfogást tükrözik vissza; ő is az ó-szövetséget dolgozza fel, az ó-szövetség egész világát mutatja be, csakhogy új fényben, új szempontból.

(Folytatása következik.)

Ifj. Péter Károly.

Különfélék.

Lapunk érdekében.

Tudjuk, akarjuk hinni, hogy olvasóink egész odaadással veszik főtiszt. püspök a. a. nak Lapunk élén olvasható lelkes buzdítását, mely mindenkit kötelez, lelkesít, hogy e Lapot fentartani, fejleszteni, kötelesség

Kérjük olvasóinkat, az espereseket, a Papi Értekezleteket, hogy ne csak ők maguk igyekezzenek, teljesíteni a multa nézve kötelességüket, de terjesszék is Lapunkat.

E lap nemcsak a papoké. Ebben az egyházkerületben mindenkié. Mindenki szent nép, és királyi papság. Hát, az egyházmegyei, az egyházkerületi képviselőket; az egyházmegyei és egyházkerületi gondnokokat; minden igaz kálvinistát nem érdekel-e? Nem kell, hogy érdekeljen?

Gyűjtsétek össze a szétszórt csontokat Bátorítsátok a gyengéket. Ébresszétek fel az álmodozókat. Az volna szép a millenáris esztendőben, ha csekély áldozattal, de mindnyájan ott volnánk együtt, egy értelemben a szépnek, a magasztosnak, az igazságnak, a világosságnak és a polgári és lelkiismeretbeli szabadságnak oltárai mellett!

Kolozsvártt, jan. 1. 1896.

Szász Gerő.

== A mint volt hosszú évtizedek óta ez előtt, és lesz, kétségen kívül, még hosszú időnkig ez után is, úgy történt a mult esztendő utolsó délestjén is. Egy nap csak az is, mint annyi más az esztendőben, és mégis más; a kalendáriumban köznapnak van bejegyezve, és az ember szívében, hangulatában, családjában átváltoztatja inneppé; egyéb napokon fut-farad, él a földnek, a világnak, az elmulandónak, öntudatlanul, meg nem gondolva, tán vétkezik is: ezen a napon megszállja a magába térés, a lemondás, az önbírálat, a lelkiismeret tán ítélt is, és az emberek lelkét, gondolkodását hatalmába keríti az a jobb, az a nemesebb természet: mert itt e földön minden mulandó, mily felséges hivatás, élni az örökkévaló világoknak; diadalmat szerezni az erkölcsi törvényeknek, és biztosítani lelkünk számára az isten előtt való kedvességet. Ez a lelki állapot uralkodott a kolozsvári egyház tagjain is, holott az esztendő utolsó délestjén a roskadásig töltötte meg mindkét templomunkat. Mindenki érezte szívében, hogy csak mégis mégis egyetlen vigasztalás, segedelem és megtartás annál a jó istennél van, ki nemzetünk felett is immár ezer esztendeje viraszt, örökdi, elhalmozza áldásaival, s a ki minket is egyedül vezérelhet egyenes úton, szép hives patakokra, az életnek nagy célja, a tökéletesedés felé. Templomozás után az Igazgató-Tanács, a theol. fakultás, és a helybeli kollegium tanári kara, az egyház keblé tanácsa, és sokan-sokan keresték fel főtiszt püspök, Szász Domokos, aat. hol lapunk szerkesztője szerencsétlente a beállandó új esztendőt és fejezte ki a kolozsvári népes egyház, sőt az egész erdélyi egyházkerület bizalmát, tiszteletét, szeretetét. Majd, dr. Kenessey Bela, mint a theol. fakultás igaz-

gatója fejezte ki szerencse-kívánatait az új intézet részéről. Főtiszt. püspök, aa. mindkét beszédre lendületesen, és egész szívéből felelt, kifejezve élő szóval is, ismételten, hogy szíve, lelke, törekvése, egész élete az anyaszentegyházé, hazánké, a miénk. Olyan jól esett mindnyájunknak, hogy azzal a meggyőződéssel, azzal a tudattal távoztunk püspök aá.-tól, hogy ez igaz beszéd, melyet a valóság, az élet minden pillanatban igazol, és olyan szívesen mondta mindenki, a mit most mi ismétlünk: adjon isten a beállott új esztendőben testi, lelki, földi és mennyei áldásokat nagy bővségben!

— **És mikor vége volt az áhíthatnak; mikor** a szerető szívek egymásra borulva, eldobogták jó kívánságukat; mikor a rövid életű téli nap oda borította fekete fátyolát, az estét, a sötét éjszakát a családokra, az utcára, a földre; mikor az elmulandó esztendőnek nagy csöndesége kibékített minden háborgást, és a múlt és a jövőendő felett való töprengések kiengesztelődést kerestek és találtak az isteni gondviselés akaratán való megnyugvásban; mikor az éjfél órája elütötte a tizenkettőt, s dobogó szívvel átléptük az új esztendő küszöbét: megkondultak a külmagyarutcai templom tornyainak harangjai, és a megszentelt hangok olyan áthatóan, olyan bővösen, olyan misztikusan szállottak tova a nagy éjszakában, mintha égből alászállott angyalok khorusa lett volna, és kicsinyek és nagyok, gazdagok és szegények csak összefogták kezüket, és kunyhóban és palotában hangzott az imádság: isten, áldd meg a magyart! Átléptük hazánk, nemzetünk fennállásának második ezereedik esztendőjébe. Boldogok mi, kiknek részünkbe jutott a szerencse, melyet csak minden negyvenedik nemzedék érhet meg. Vajha, a mult tanitana bölcsességre, hogy abban a parányi körben, a melyre elhivatunk, sikerrel munkálhassuk hazánk jövőendő fennmaradását, dicsőségét, nagyságát!

— **Szívesen felhívjuk olvasóink figyelmét,** ama felolvasásokra, melyeket az egyházkerületi theol. fakultás tanárai tartottak az adventi hetekben, és a melyek általános tetszésben részesültek, s azon forró óhajásban nyertek kifejezést, hogy alkalmas időben folytatásuk következék. Midőn mai számunkban az érdekes, nagybecsű dolgozatok közlését megkezdjük, megköszönve a tanár urak szíves készségét az átengedésért, úgy hisszük, hogy olvasóinknak is igen kedves újévi ajándékkal szolgálunk.

— **Ez is statisztika.** A kolozsvári ev. ref. egyházban az 1895-ik esztendőben született 505 gyermek, 277 a férfinemem, 228 a nőnemen, több 34-gyel, mint 1894-ben; meghalt 357, 179 a férfi nemem, 178 a nő nemem, 64-gyel kevesebb, mint 1894-ben; 1895-ben 148-cal több született, mint a mennyi meghalt; megeskettetett 152 pár, 8-cal kevesebb, mint 1894-ben.

— **Hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület** papnéi hű feleségek, önfeláldozó édes anyák, derék honleányok és vallások, buzgó asszonyok, arról meggyőződhetik mindenki, ha figyelmét azokra a szegényes, de a szépért és

jóért lelkesedni tudó parokhiákra veti, a melyekben a gyógyító, vigasztaló, bátorító angyal kezét ott tanuljuk meg tisztelni a »Tiszteletes asszonyban.« De, hogy a papnék közt egy írónő is van, ki a szellem adományával, a tollal is szolgálja a gondolatok világát: az dicsekedésünk kell hogy legyen. Kézdi-vásárhelyi paptársunk, Székely János felesége, született Ince Sarolta előfizetésre való felhívást bocsátott ki »Eszmevilág« című könyvére, 1 frttal, melynek dedikációját, br. Bánffy Dezső igen szíves sorokban fogadta el. A 18—20 ives kötetre február végéig lehet előfizetni. Nem akarjuk megbántani a mi derék asszonyainkat, a papnékat, hogy előfizetők gyűjtésére buzdítsuk. Tudjuk, hogy megteszik a nélkül is. Természeti törvény, hogy a rokon-elemek egymást vonzzák.

— **»Filléres füzetkék«** vállalatát indította meg Debrecenben a »Göncy-egylet.« A rendkívül olcsó és jó füzetek három olvasóközönség számára három külön sorozatban szerkesztvék. Az I. sorozat (piros füzetkék) a gyermekek olvasmányait, a II. sorozat (fehér füzetkék) a népies elbeszéléseket, a III. sorozat (zöld füzetek) a nevelési szakörök és a művelt családok olvasmányait terjesztik. A 8-ad rét füzetek ára átlag ivenkint az I. sorozatban 7 fillér, a II 5 fillér, a III. 10 fillér. Előfizetés 20 ivre, füzetenkint bérmentve küldéssel: I. sorozata 1 korona 40 fillér, II. 1 korona, III. 2 korona. A legmelegebben ajánlható »Filléres füzetkék« sűrű egymásutánban jelennek meg; most mindegyik sorozatból egyszerre 3—3 füzet küldetik szét.

— **Hány jezsuita van Magyarországon?** Erre a kérdésre felel egy statisztikai összeállítás, a melyet legutóbb állítottak össze az ausztriai és magyarországi jezsuitákról. E szerint, Ausztria-Magyarországon 741 jezsuita van, és pedig 306 pap, 166 növendékpap, és 239 fráter. Ebből Magyarországra 194 jezsuita esik, és pedig 75 magára Pozsony városára, a hol tehát Magyarországon a legtöbb jezsuita van. Az az előtti évi statisztikához képest tizeneggyel szaporodtak 1895-ben a magyarországi jezsuiták.

— **A »Franklin-Társulat«** magyar irodalmi intézet által küldetett be szerkesztőségünknek a székely-egyleti képes naptár 1895. évre. Szerkeszti a központi választmány megbízásából Benedek Elek, Jakab Ödön, Sebesi Jób, Mikszáth Kálmán, Szász Károly, Bartók Lajos, Endrődi Sándor közreműködésével. XIV. évfolyam. Számos a szöveg közé nyomott képpel. Ára füzve 30 kr.

— **Beküldetett szerkesztőségünkhez** »Templomi beszédek«. Irta Csánki Benjamin, kunhegyesi ev. ref. segéd-lelképásztor. Ára 1 frt. 80 kr. Továbbá »Isten Országá«, templomi és iskolai beszédek, gyermekek és ifjak istentiszteletére. Buxton H. J. Vilmos után átdolgozta Benke István s.-szt.-györgyi ref. rendes tanár. Ára 1 frt. Gondoskodni fogunk, hogy mind a két mű kellő és érdemleges méltatásban részesüljön.

HIVATALOS RÉSZ.

4206—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi nagytiszteletű Esperes urnak.

Az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet alapszabályai a f. év. novemberében tartott főtiszt. egyetemes Konvent által, tudvalevőleg véglegesen megállapítottak s ezen nagyfotosságú új intézménynek a jövő 1896. év elejétől kezdve leendő életbeléptetése határozatilag kimondott.

Ezen alapszabályok rendelkezései szerint az országos gyámintézet kötelekébe valamennyi lelkészünk és körlelkészünk belépni köteles, ennél fogva a 10%-os belépési díjat, valamint a két és fél százalékos évi tagdíjat valamennyinek már a jövő évtől kezdve fizetnie kell.

Teljesen meg van győződve főhatóságunk arról, hogy

tiszteletes lelkész aiai készségesen és pontosan fogják ezen új intézménnyel szemben fennálló köteleességeiket teljesíteni, mert ismerik annak sokszoros előnyeit és áldások voltát, de viszont azt is jól tudja Igazgató Tanácsunk, hogy hasonló célú egyházmegyei gyámintézetekkel szemben fennálló és sok egyházmegyében igen terhes kötelezettségek mellett ezen új teher érzékenyen nehezedik tiszteletes papjaink amugy is csekély fizetésére s kétszeresen nehéz, majdnem elviselhetetlen lesz a teher körlelkészeinkre nézve, kik a két intézet mellett, még egy harmadiknak, a központi körlelkészi nyug- és gyámintézetnek is tagjai

Ezen tulságos megterhelés könnyítése céljából, érett megfontolással valamit tenni, multhatatlanul szükségesnek látszik.

Fölkérjük ennél fogva a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy ezen ügyet a lehető legközelebről terjesszék egyház-

megyei közgyűlés elé s ott provokáljanak indokolt határozatot arra nézve, hogy vajjon az országos gyámintézet életbeléptetése után, az egyházmegyei gyámintézettel szemben fennálló terhes kötelezettségek teljesítése alól a t. lelkész afiakat fölmenteni, nem tartják-e szükségesnek?

A hozandó határozatnak 1896. évi február hó 15-éig leendő fölterjesztését annyival is inkább elvárjuk, hogy a netán szükségessé válандó egyházkerületi közgyűlési intézkedés iránt idejében javaslatot készíthessünk

E kérdéssel kapcsolatosan, önként érthetőleg, az egyházmegyei gyámintézet mindennemű ügye, jövő sorsa és rendeltetése stb. is tárgyalás alá veendő és a közgyűlés által autonomikus jogkörében tisztázandó.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsának Kolozsvárt, 1895. évi december hó 29-én tartott üléséből.

Kádár Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

4135—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi ev. ref. egyházmegyei Esperes atyánkfiamak.

A morva-javorniki ev. ref. egyházközségtől hatóságunkhoz beérkezett jelentése szerint, a folyó évben ottan előfordult nagy felhőszakadás és árvíz által nemcsak fekvőségeiben, egyházi épületeiben is oly mérvű károsodást szenvedett, a melyet önerején helyreállítani, képtelen; miért is föl hívjuk nagyiszteletű esperes aait, hogy nevezett egyházközség szomorú helyzetén enyhítendő, sziveskedjenek a vezetésük alatti egyházmegye egyházközségeinél, illetve, hit-sorsosainknál könyörödományokat gyűjteni s a gyűjtött összegeket közvetlenül nevezett morva-javorniki egyházközség előjáróságához juttatni.

Kolozsvárt, 1895. dec. 23-án.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

4129—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref. iskolaszék t. Lelkész Elnökének.

A tankötelezettség pontos és szigorú végrehajtása, valamint az iskolák beléletének fejlesztése tárgyában, a folyó év október hó 17-én, 45,254. szám alatt, a kir. tanfelügyelőségekhez, és a vármegyei közigazgatási bizottságokhoz intézett közoktatásügyi miniszteri körrendelet értelmében, figyelemzetjük és útasítjuk Cimedet, hogy figyelemmel az 1876. évi XXVIII. tc. 13. §-ának 2. pontjában foglaltakra, melyek szerint a felekezeti iskolaszékek az iskolamulasztók irányában kötelesek úgy eljárni, mint az a községi iskolaszékekre nézve meg van állapítva; az iskola-mulasztások körüli eljárásukban az illető közigazgatási bizottságok által az érintett körrendelet alapján kiadandó utasításokhoz mindenben alkalmazkodjanak.

Kolozsvárt, 1895. év december 24.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

4043—1895.

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előjáróságának, és valamennyi erdélyi ev. ref. iskolaszék t. Lelkész Elnökének.

A Protestáns Irodalmi Társaság »Koszoru« című népies kiadványaira vonatkozólag tudatni kívánjuk, hogy a Koszoruuba szánt vallásos elbeszélések, rajzok, történetek, élet- és korrajzok, másnemű építő-iratok a tél folyamán Szóts Farkas, titkárhoz, Budapesten, vagy dr. Kecskeméthy István, szerkesztőhöz, Kolozsvárra küldendők. A vállalat lefolyt évi eredménye a legszebb reményekre jogosít. Eladatott a »Koszoruból« mintegy negyvenötezer példány (4—6—8 kros) raktáron és bizományon van mintegy 70 ezer példány; cím szerint: Ócska biblia, A gálya-

rabok története, A Barkóék árvája, A vizözön, Bethlen Gábor fejedelem. A talált gyermek. A vége jó, minden jó. Az igaz és a hamis gyöngy. Huszár Gál. Dévai Bíró Mátyás. Testámentum. A bibliás asszony. A vadasfalvi pap. Nádasdy Tamás grófék háztája. A vasárnap megünnepléséről. Két püspök anyja. Névtelen hősök. Egy öngyilkosjelölt. Egy eltépett biblialevél. Földi menyország. Livingstone Dávid utazásai és felfedezései.

Felkérjük cimeket, hogy a társaság részéről hozzájuk küldendő »Koszoru« példányok ajánlásával, megtartásával, vagy elárulásával, eme hasznos, vallásos iratok terjesztésében, mint belmissiói tevékenység egyik ágában résztvenni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1895. december 24.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1573—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett magyar-palatkai egyházközség kántor-tanítói állomására ezeannel pályázat nyitattik.

Javadalom: alkalmas lakáson, gazdasági épületeken és terjedelmes kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 334 frt. 60 kr. mely összegből 164 frt. 80 kr. készpénz, a többi kepe, kánonika-porcio és stóla hasznélvezete.

Pályázati határnap: 1896. január 30.

Kolozsvárt, 1895. dec. 23.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1574—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett szépkenyerüszentmártoni egyházközség papi állomására ezeannel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakáson, gazdasági épületeken és veteményes kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 429 frt. 85 kr. értékű kepe, és kánonika-porcio hasznélvezete.

Pályázati határnap: 1896. január 30.

Kolozsvárt, 1895. dec. 23.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

715—1895.

FÖLHIVÁS.

Gyulafehérvári egyházmegyénk világi képviselőinek mandátuma ez év végén lejárván, egyházmegyei közgyűlésünk elrendelte az új képviselők megválasztását, a választás napjaul 1896. év január 5-ikét tűzvéni ki.

Fölvívom azért tiszteletes lelkész aait, hogy a kítüzött napon a presbiteriummal ekklézsiájuk világi képviselőjét választassák meg, s a választási jegyzőkönyvet, a választás után negyvennyolc óra alatt, esperesi hivatalunkhoz terjesszék be, jelezvén a boritékon, hogy az szavazat egyházmegyei képviselőre. Kérem egyúttal, utasítsák felekezeti tanítóinkat is két tanítói képviselőre adandó szavazatuk beküldésére.

A gyulafehérvári ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.

Vajasad, 1895. dec. 22.

Tókos Sándor,
evang. ref. esperes.

174—1895.

KÖRÖZVÉNY,

a dézsi egyházmegye tiszt. lelkészi karához.

Tisztelettel kérem községeik országos közalap járulékaian azonnal való beküldésére. Az ez évi kiróvásból oly kevés fizettetett be, mint eddig soha egyházmegyénkben. Még tudomásukra kívánom hozni, hogy folyó év végéig a kik be nem fizetik tartozásukat, azoknak esedékes fizetésükből le fogja vonni az esperesi hivatal.

A közalap kezelőtül.

Esztény, dec. 20. 1895.

Pataky Gábor,
körlelkész.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Mai számunkhoz egy félív melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Január 9.

2. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A helyzetről.

Minden új intézmény életbe léptetése zavarokat szokott fölidézni, a mi legtöbbször nem a rozszakarat szándékos készítménye, hanem a tájékozatlanság ártatlan következménye. Előre látható volt, hogy a polgári házasság, és állami anyakönyvvezetés behozatalával sem fog ez kikerülhető lenni.

A születési eseteknek az állami anyakönyvvezetőknél, hogy úgy mondjam, muszájból való bejelentése a tudatlan népnél azon balhiedelmet keltette föl, hogy már ez után nem a pap, hanem az állami anyakönyvvezető keresztel. A polgári házassággal viszont úgy voltak, hogy már a pap többé nem esket. Szóval, a pap már nem szükséges, a pap kezéből kiesett minden.

Protestáns vagyok, nem csak névleg, de érzületileg is. E tekintetben nem engedek különbséget magam fölött még ama régi gályákon elvérzeteknek sem. Hú vagyok egyházamhoz annyira, hogy szent cselekménynek tartom azt is, ha lehelletemmel egy porszemet félre fúvhatok, a mi anyaszentegyházunk virágzásának ártana.

Még se tudtam mosoly nélkül megállani azon kérdések előtt, melyeknek egyike ez volt: igaz-e, hogy ez után a mest' uram keresztel? Másika pedig az, hogy: ez után csak a mest' uram esket?

Mert hát, nálunk a kántor van megbízva az állami anyakönyvvezetéssel.

Hogy nem a mest' uram keresztel, arról már meggyőződtek régebben, és nyugodtak voltak, hogy a valláson az új intézménnyel semmi sérelem nem esett. Az esketésre nézve tegnapig zavarban voltak. Mikor régi szokás szerint, a nász-nép templomba vonulásakor a harangokat összehúztattam, s a zsufolásig telt templomban az új pár letette az esküt, és vette az áldást. Nálunk az volt a szokás eddig is, hogy az esketés ének, és orgona-kisérettel szokott egybekötve lenni. Tegnap is úgy történt. A kántor, ki elébb a polgári

házasság megkötésének aktusát végezte, kevés idő multán, az orgona mellől segédkezett nekem a szertartás ünnepélyes elvégzésénél.

A polgári házasságnak, mint liberális intézménynek, a mennyire barátai vagyunk, éppen annyira ébereknek kell lennünk a vallásosságnak nem csak megőrzésében, de emelésében is. Az eljárás apró részleteit nem tartom hirlapi cikkbe valóknak, de általánosságban szólva, az egyházi esketést minél ünnepélyesebben hajtsuk végre, a törvény sérelme nélkül.

Hogy a kormány mily óvatos az új intézmény életbe léptetésénél, és mily kiméletes a régi egyházi intézmények iránt, meglátszik az eddig fölmerült panaszok, zavarok elintézésénél tanúsított tapintatos eljárásából.

Voltak tüntetések a polgári házasság mellett, és voltak ellene is. Némely helyütt nagy ünnepséggel mentek a polgári tisztviselőhez, házasságot kötni; más helyütt pedig hétköznapiasan, vagy még úgy se, szennyes ruhában álltak az anyakönyvvezetők elébe. Az anyakönyvvezetők is, helylyelközzel, talán túlkövetelők voltak az illetőkkel szemben. Ezeknek elenyésztetése végett, a belügy-miniszter szükségesnek látta, intézkedni arról, hogyan kell megjelenni az anyakönyvvezető előtt. Ez betűjében a külső formára szól, de szelleme nekünk, mint egyháznak, jól eső hangon beszél. A ki olvasni tud a sorok között, az megtalálja benne azt a jól eső hangot.

A rendelet főbb pontjait ide írom.

Az anyakönyvvezetőnek nem szabad oly magatartást tanusítani, mely a házasságkötést az egyházi szertartás utánzásának tüntetné föl, és a házassulókat az egyházi összeadásnak igénybe vételétől visszatarthatná.

Az utasítás ezen rendelkezéséből folyólag kötelessége a házasságkötésnél közreműködő polgári tisztviselőnek szigorúan megkövetelni azt, hogy a házassulók és tanuik, a polgári házasság-

kötés ünnepélyes jellegéhez méltó, és viszonyaiknak megfelelő tisztességes ruházatban jelenjenek meg.

Viszont, azonban, nem szabad a polgári tisztviselőnek, ezen követelményeken túl menni.

Tilos, nevezetesen, megkövetelni, vagy a házasságkötésnél való közreműködést attól tenni függővé, hogy a menyasszony menyasszonyi koszorút viseljen, avagy a házasulók, azok egyike, vagy kíséretük az egyházi házasságra emlékeztető, avagy általában szokásos jelvényeket használjanak, vagy barminemű jelképes cselekményeket végezzenek.

Tilos, továbbá, megkövetelni, hogy két tanun kívül, násznépet is hozzanak magukkal.

Ime, ezekkel eléggé meg van védve az egyházi szertartás továbbra is a házasságoknál. A ki lát, látja; a ki hall, hallja.

Gönci János.

Jézus korának vallási és politikai pártjai.

I.

A sadduceusok.

(Felolvastatott 1895. nov. 27-én tartott felolvasó estélyen.)

(Vég e.

Vagyonilag előnyös helyzetük folytán magasabb műveltségre is tehettek és tettek is szert, a mi éppen az arisztokrácia természeténél fogva, nem volt hazai. Hiszen, azt látjuk ma is, hogy a felsőbb tizezer talán egy nemzet kebelében sem tartja a hazai műveltséget a jó társasághoz illendőnek. Izraelitáknál meg éppen ez egyáltalán nem volt csoda. A művészetek, az egy költészetet kivéve, már a vallás szabványainál fogva sem szerepelhetnek; a tudományok tekintetében és ezek művelésében a zsidó csak más népek utánzója; a tudományok tudománya nála a Jehova tiszteletében öszpontosul, bölcsészetre nincs szüksége, mert a mit a görög a bölcsészettől által keres: isten és a világ viszonyának megfejtését, mind ezt az ő vallása már előre megoldotta az isteni kijelentésben; és pedig oly tisztán, hogy az a felett való bölcselkedés már újabb világosságot nem, legfőleg tévedést eredményezhetett. A nép maga, jelleménél fogva, éppen úgy a multban, a mint jelenben is, inkább a gyakorlati, mint az elméleti munka terére van teremtve. A földmivelés, ipar és kereskedés pedig a műveltséghez szolgáltathatnak és közvetítenek ugyan anyagot, de azt létre nem hoznak soha.

E korban az egész világ a görög szellemnek uralma alatt áll, mely művészetben, gyakorlati és elméleti tudományban, főleg a bölcsészettben, addig a legnagyobb sikereket érte el. Hatása nem maradt Hellász határain belül. Hispaniától a távol keletig, egészen Indiáig, mindenütt ott van már Jézus születése idejében a görög műveltségnek nyoma. Hogy vonhatta volna hát ki magát ennek hatása alól a zsidó arisztokrácia is? Sőt ellenkezőleg, főleg a seleucidák uralkodása óta a legnagyobb

mohósággal adta magát annak beszívására, és szinte elveszítve nemzeti karakterét, beleolvadni látszott az egész világot átható kozmopolita műveltségbe. A zsidó arisztokrácia elnemzetietlenedett; a syr háboru idején hazája ellen fordult, s a harcoknak majdnem áldozata is lett.

Az utódokon, a Hasmonaeus királyság arisztokráciáján még mindig meglátszik a görög befolyás. Nem konspirál ugyan a zsidóság elhellénizálására, sőt a nemzeti érzület szolgálatába szegődik, de gondolkozása, műveltsége és életmódja inkább görög, mint zsidó.

Éppen a görög műveltségnek befolyására lehet visszavezetni némely sajátos szadduceusi dogmatikai tételket, melyekről az evangéliumokban is van említés, mint szadduceus tanokról. Ők ugyan úgy szerették magukat feltüntetni a farizeusokkal szemben, mint az orthodoxai képviselőit, kik egyedül isten törvényeit tisztelik, és megvetik az ezeket törvény gyanánt környező hagyományt, de éppen nem mutatták ki hittani álláspontjukkal azt, hogy komolyan foglalkoznának isten törvényeivel. Hiszen, főpapi nemzetségből valók voltak ugyan a szadduceusok, de a főpapi nemzetség egészen elvilágiasodott. Hittani dolgokkal inkább csak úgy mellékesen foglalkoztak. Sajátos dogmáikat is inkább úgy lehet tekintenünk, mint a köztük és a farizeusok között fennálló ellentét kiélesítésére irányuló törekvések eredményét. Nincs ugyan adat arra, hogy vajjon, eleitől fogva birtak-e sajátos felfogással a vitás kérdésekről, avagy ez később keletkezett, de előttem igen valószínűnek látszik, hogy külön álláspontot csak akkor foglalhat el, midőn az assidaeusok, s a farizeusok által háttérbe szorítottak a nemzet története intézésében.

Legfontosabb dogmatikai különállásuk a feltámadás kérdésében. Az újtestamentomi iratok főleg ezen szempontból, és mint a biráskodás gyakorlóit mutatják be őket. Mát. 22, 23. Márk 12, 18. Luk. 20, 27. s Csel. 23, 8. a szadduceusokról egyiránt csak úgy nyilatkoznak, mint »a kik a feltámadást tagadják«. A feltámadás tagadása nem csak a testi, hanem a lelki, vagy szellemi feltámadásra is kiterjedt; felfogásuk szerint, a lélek a test meghaltával elmulik. Feltámadás hiányában, természetesen, elesik a jövő életbe vetett hit, és egyuttal istennek üdvözítése, és büntetése is.

Ez álláspontjukat főleg két okra vezethetjük vissza. Az egyik sajátos műveltségi irányuk, mely éppen úgy, mint mai műveltségünk, a vallásnak transcendentális tétéleivel nem tud kibékülni teljesen, és gyalgó emberi bölcseségével nem tudván az istenség titkait megfejteni, kétségbe vonja azok igazságát. A filozófia spekulációi az ilyen emberekre nézve saját, bármily balga okoskodásukat igaz színben tüntetik fel, mert, mint mondják, megérthetők; ellenben, az isteni kijelentés tényeit, mert nem emberi fejből származnak, sietnek elvetni. Ennyiben tehát, felfogásuk a görög filozófiával való ismeretségükre vezethető vissza. De másfelől, erkölcsi okok is működtek közre abban, hogy a feltámadást tagadják. Hiszen, a feltámadás és örök élet tanában csakis a hitbeli, és erkölcsi tökéletességre törekvő emberek találhatnak vigasztalót, és megnyugtatót; már pedig ők, kik a hitnek igazságával keveset törődtek, az erkölcsi törvények kötelekeit pedig magukról lerázni törekedtek, éppen nem tarthat-

ták érdekükben állónak, hogy a jövő élet tanát, illetőleg, a feltámadást higgyék, és hangsúlyozzák.

Mint az Apost. Csel. 23. 8. láthatjuk, elvetették még az angyalokról szóló tant is és tagadták, hogy istenen kívül más földfeletti lelkek, vagy szellemek lennének, mit pedig a szentírás, úgy ó, mint újtestamentomi részében, egyiránt hirdet. Egy nagynevű zsidó történetírótól tudjuk még, hogy az emberi akarat feltétlenül szabad voltát is hirdették, állítva, hogy az ember úgy jó, mint gonosz cselekedetre teljesen önmaga határozza el magát, egész szabadsággal, E felfogásuk ismét a görög bölcsészet által kifejtett erénytanban leli magyarázatát és görögműveltségük eredménye.

Különben, mindeme tételek, mint már említve is volt, inkább a farizeus párttal való ellentét kedvéért hangsúlyoztattak, mintsem hogy a vallási igazság után való kutatás szomjából erednek. Hiszen, a szadduceus vallásilag meglehetősen közönyös volt, vallási kérdéseknél előtérben soha sem állott. Éppen ennek, nem pedig tökéletesebb vallásos felfogásuknak lehet tulajdonítani azt, hogy az Ur oly sokat foglalkozik a farizeusokkal, de éppenséggel nem a szadduceusokkal. A szadduceusok teljesen odahagyták a vallásos élet mezejét. Foglalkoztak politikával, jogszolgáltatással, de nem azzal, a mi a zsidó népnek életeleme, életető levegője volt, a vallásügygyel.

Éppen ezen vallási közönyösségükben és politikai irányu működésükben találjuk meg Jézushoz való viszonyuknak magyarázatát is. A messiási várakozások, melyek a zsidóság többi rétegét eltöltötték, a szadduceusok előtt jelentőséggel nem bírtak. Hiszen, ők nem is hittek egy olyan Messiásban, mint a minőrül a próféták szólottak, sőt általában a prófétai iratokat is megvetették. Előttük a világi politika volt a fődolog és hatalmukat, melyet a római uralom idejében, bár csonkán, de mégis visszanyertek, féltelniök kellett egy Messiástól, ki a prófétai felfogás szerint lenne Messiás.

Jézusban ők egy ál-Messiást véltek látni, azaz, egy oly embert, ki a népet lázadásra fogja bírni a római uralom ellen, hogy magának királyságot szerezzen. Hiszen, ilyenféle jelenségekben, ál-Messiások feltűnésében és az általuk keltett lazadásokban nem is volt hiány. Gamáliel, a bölcs farizeus, maga is sorol fel ilyeneket, Teudás és gallileai Judás szereplésében, kiknek az lett a sorsuk, hogy leverettek a rómaiak által, kiknek gyűlölt uralmát akarták a hiszékeny és fanatizált nép segítségével eltörölni Palesztina felett.

Ilyforma lázadásokért, természetesen, az ország belkormányát vezető farizeusokra, a nagy tanács vezetőire is hárult a felelősség s azért, saját befolyásuk megőrzése szempontjából, már eleve is igyekeztek akadályozni minden olynemű felkelést, mely őket a római prokurátorok előtt diskreditálhatta volna, mint olyanokat, kik nem tudnak eléggé örködni a belső rend és nyugalom felett.

Ezen felfogásukat tükrözi vissza Ján. 11, 47, 48 hol olvassuk, hogy a papi fejedelmek és a farizeusok egybegyülenek és mondának: »Mit tegyünk, mert ez az ember sok jeleket téssen. Ha ekképpen hagyjuk őket, mindnyájan hisznek neki és eljönnek a rómaiak és eltörljék mind e mai helyünket, mind a népet.«

Ők csak néphitetőt látnak Jézusban, mit sem törődnek az általa hirdetett vallásos igazságokkal, de igen is félnék attól, hogy talán politikai szerepre vágyik, s így az ő befolyásuk, hatalmuk megdöntésére tör. Nem is igen próbálják Jézus vallástanítását háborgatni, és amaz egyetlen kísérlet, melyet a szadduceusok megpróbálnak Jézusnak a nép előtt való kigúnyolására, a halottak feltámadásáról tett kérdés kelt (22, 23, 28, Mk. 12, 18, 27. Lk. 20, 27,) sem annyira arra irányult, hogy Jézus tanításainak a törvénnyel szemben való ellentétét bizonyítsák, mintsem inkább arra, a mit ezzel csak elérni akartak, t. i. hogy tőle, mint a törvénnyel ellenkezőt hirdető népámitótól, a népet elidegenítsék.

A politikai hatalomhoz való ezen görcsös ragaszkodása a szadduceusoknak juttatja az Urat a kereszt-halálra is. A farizeusok láthattak az ő szempontjukból Krisztusban istenkáromlót, kit, mint illet, a törvény szigorával kivánták sujtani, de a szadduceusok csak a felfogatót látták, ki hatalmukat veszélyezteti s mert, elégszer volt alkalmuk az uralomról leszorult párt keserü kenyerét enni, most nem tartoznak hatalmuk érdekében akármit is megcselekedni.

Kajafás József a főpap, szadduceus; apósa, Annás, a szinedrium legbefolyásosabb tagja, hasonlóképpen. Ők erőszakolják a dolgot Jézus elítélésénél. Előbb Annáshoz viszik megkötözve, ez átküldi Kajafáshoz, ki azt adta volt tanácsul a zsidóknak, hogy jobb volna, egy embernek meghalni a községért, mint a községnek elvesznie egy miatt. Kajafás Pilátus elé viteti, hogy így eszközöljék ki halálra ítéltetését.

Pilátusnak, a pogány helytartónak több emberi érzés van lelkében, mint a Jézust vádoló szadduceusoknak. Az igazság után való, az egész világot átható áhítózás, mely valamely kibérelhetlen várakozással töltött el minden nemesebb keblet, zsidót és pogányt egyiránt, élt Pilátus lelkében is. Midőn szemtől-szembe áll foglyával, ki egész alázatosan mondja, hogy azért született és azért jött a világra, hogy bizonyosságot tegyen az igazságról: megdöbben, és mohó kíváncsisággal teszi fel a kérdést: Micsoda az igazság? És sejtve, hogy ki előtte áll, különb más embereknél, ki is nyilatkoztatja: Én ő benne semmi bünt nem találtam (Ján. 18, 37—38.) A szadduceusok félelmükben fenyegetéshez fognak: Ha ezt elbocsátod, nem leszel barátja a császárnak: valaki magát királylyá teszi, ellene mond a császárnak, és bizonyosságot tesznek a papi fejedelmek, hogy nincsen királyunk, hanem császáruk.« Ján. 19, 12, 15.

A papi fejedelmek, s így a szadduceusok uralomvágya juttatja a Mestert a keresztre és nem a farizeusok gyűlölködése, vagy a pogány helytartó kegyetlensége.

És azt az eljárást, melyet Jézussal szemben tanúsítanak, átviszik apostolaira is. Gyűlölik őket és igyekeznek, láb alól eltenni, nem azért, mintha a zsidó vallás uralmát féltene, hanem mert politikai állásukat féltik. Talán, soha sem jutott egynek sem eszébe közülnök, hogy Jézust és követőit vallási reformatoroknak tekintsék, hogy szereplésüket e szerint ítélik meg. A szadduceus a keresztyénségtől mindig távol tartja magát és nem tudunk esetet, hogy szadduceus az Urhoz, vagy

tanítványaihoz szegődött volna. A vallás, melyet ezek hirdettek, a szegények vallása volt és a szaduceusok felvilágosodott bölcsekedése csak lenézéssel tudott tekinteni a felé, szerintük, bornirt felfogásra, mely a köznép ezreit elcsábítja és nem gondolnak arra, hogy talán van abban valami erő, mely még a sötétségben is képes világosságot gyujtani, hanem csak izgatás gyuanyagául, népbolondítóul tekintik azt.

De, bármennyire el kell is itélnünk őket az üdvösség evangéliuma iránt tanusított közönyükért, a Jézussal, és követőivel szemben gyakorolt kegyetlenségükért: azt mégis el kell ismernünk felőlük, hogy a zsidó vallásban kielégítést már ők sem találnak. Keresnek, kutatnak valami magasabb, valami eszményibb igazság után és azt hiszik, hogy ezt a görög bölcsekedésben találhatják fel.

Hogy tévedtek, ez annak a bizonyítéka, hogy a gyarló, önmagára hagyott, vagy önmagára támaszkodó emberi elme, ha még oly éles is, csak az emberi dolgok felfogására képes. És, ha meg van is benne a kitörülhetetlen vágy isten országa titkainak kutatására, vagy belefárad önerején folytatott kísérletveisei sikertelenségeibe, vagy pedig önmagából fejt meg azokat, melyek istenéi, melyeknek az emberhez semmi közük, és így vagy elfásul, vagy öndicséretét zengi, istené helyett, de mind két esetben téved.

Hogy a szaduceusok tévedtek és tévedniök is kellett, sőt a keresett igazság megtalálása helyett, éppen az igazság gyilkosaivá lettek, ennek oka egész szabályos láncolatban lehozható társadalmi állásukból, a mire már fentebb is reámutattam.

Arisztokrata-voltuk s az ezen állásukkal járó előnyök ellentállhatatlanul ragadták őket az idegen műveltség felé. Idegen műveltségük saját vallásuk iránti közönyösségüket eredményezte. Vallási közönyösségükben pedig egyáltalában nem birhattak fogékonysággal oly magas szellemi igazságok iránt, a minőket Jézus hirdetett. Sőt, az emberi bölcsekedés, a midőn őket szellemi vallásuk magaslatáról leszállította s a földi élet-hez hozta közelébb, egyuttal anyagi szellemüvé is tette őket, olyanokká, kik kielégítésüket szellemi és lelki tekintetben e világból várják. Anyagi javak, külső világi előnyök, mint társadalmi, politikai kitűnőség és befolyás, világszerinti műveltségben, és bölcsekedésben való jártasság után való vágyakozás egészen elvonták tekintetüket az oda fenn valóktól. Ezért tagadják a lélek halhatatlanságát, a feltámadást, az örök életet, az isten által való megítéltetést, mint oly dolgokat, melyek kemény beszédek a világ fiainak, kik csak itt kívánnak élni, s itt boldogulni.

Mélyen tisztelt közönség! Feltehetjük a kérdést: hogy vajjon, ha már most ezeket elmondottuk és meghallgattuk, vajjon, merithetünk-e valami hasznót a mi lelkünk számára a régmúlt kor ezen társadalmi osztályának életéből, történetéből.

Kétségen kívül, sokat is, ha felettük elmélkedünk. Én csak röviden foglalom össze a főbb tételeket, reátok bizva az azok felett való elmélkedést. Ime: Isten országával nincs semmi annyira ellentétben, mint a világnak nézete, mert senki sem szolgálhat egyszerre két

urnak (Mát. 1, Kor. 1, 20.) Különben, isten e világnak bölcsességét is bolondsággá tette, a miért a lelkes ember meg nem foghatja azokat, a melyek az Istennek lelkéé, meg sem tudhatja azokat, mert a léleknek ereje által itéltetnek meg. A lelki ember pedig mindeneket megítél, de ő senkitől sem itéltetik meg. (1 Kor. 2, 14. 15.)

Pokoly József,
theol. tanár.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1895. dec. 27. 28 és 29.

(Vége.)

Nagyenyedi Bethlen-kollegiumunk előjáróságának azon kérése, melyben a most helyettes-tanárokkal el látott két systematika thologiai állás, valamint dr. Kovács Ödön halálával megüresedett theol. tanszék betöltése céljából szerkesztett pályázati hirdetéseket közzé tétetni kéri, teljesíthető, illetőleg érdemi tárgyalás alá vehető sem volt mindaddig, míg a kiegészítésre és módosításra visszaadott költségvetés keretében azok javadalmainak fedezéséről gondoskodás tétetni nem fog.

Zilahi kollegiumunk előjáróságának egy VI. gimn. oszt. tanuló konzilium abeundi-val történt elutasítására vonatkozó határozata, indokainál fogva, jóváhagyott, s az elutasítás indokairól, mely szabályaink szerint a bizonyítványba be nem jegyeztetik. kebli kollegiumaink zárt levelekben értesítetteti határozottak.

Butka Lajos, csomafái lakosnak, ottani tanítónk Bartha János aa. ellen beadott panasza leküldetett illetékes esperes aához nevezett tanító kihallgatása és jelentéstétel végett.

Ezek után, bemutatta és ismertette tanügyi előadó aa. a »Milleniumi állapotrajz« kinyomatására vonatkozólag néhány budapesti és helybeli nyomda ajánlatát s ezek közül Ig. Tanácsunk a helybeli Ajtai-féle nyomda ajánlatát találván legelőnyösebbnek, mely szerint a 12 ívre terjedő s 8 intézetünk látképeivel illusztrált mű, 400 példányban, mintegy 500 frt költséggel fog elkészülni: a szerződést vele megkötendőnek mondotta ki.

Somkerek egyházközségünk papikepe-megváltási szabályzatát Ig. Tanácsunk az egyházmegyei tanács által javasolt módosításokkal jóváhagyta s az ennek folytán módosult díjlevelet, szokott fentartással, megerősítette.

Márkus János, titkár aa. úgy is, mint a jogügyi bizottság tagja, jelentvén, hogy Bodor Antal, volt bizottsági tag kilépése folytán néha akadályok merülnek fel az ülések megtarthatásában, kérte a bizottság kiegészítését. Mire Ig. Tanácsunk a nevezett bizottságot Gyarmathy Miklos, ig. tsnácsos és Kádár János, s titkár aaival. egészítette ki.

Ezután főt. és mélt. Kun Bertalan, konventi egyházi elnök urnak azon leirata olvastatott fel, melyben arról értesíti egyházkerületünket, hogy az 1895. évi állambudgetbe a különböző felekezetek szegény lelkészi állomásainak segélyezésére fölvevett 100,000 frt. új államszegélyből 22,000 frt jutott az öt reform. egyházkerületnek s abból 4840 frt. erdélyi egyházkerületünknek. Közli egyuttal a miniszter ur ama kívánságát, hogy e segélyösszeg felosztására nézve, sürgősen javaslatot tegyünk,

s jelezzük egyuttal azon királyi adóhivatalok nevét, hol a segélyösszegek felvételni céloztatnak. Ig. Tanácsunk örömmel vette ugyan tudomásul ezen újabb segély folyósítását s különösen a közoktatási miniszter ur azon ígérését, mely szerint a kongrua rendezés teljes végrehajtása kilátásba helyeztetett, de a segélyek tervbe vett kiszolgáltatási módozata és a 22.000 frtnak felosztási aránya ellen kénytelen volt kifogást emelni s indokolt fölterjesztésben kifejtetni, hogy a tervezett kifizetési módozat autonomiánkat sértő, a felosztási arány pedig a segélyezés céljának nem megfelelő, minthogy ezen újabb államsegély a szegényen javadalmazott papi állások fölsegülésére van megszavazva, tehát annak kerületenkénti felosztásánál nem a lélekszám-arányt, hanem a gyengén dotált papi állomások számarányát kell kulcsként alkalmazni.

A páncélcsehi körlelkészség szervezése tárgyában fölterjesztette deési esperes aa. az érdekelt egyházközségek azon nyilatkozatait, mely szerint a körlelkészség kötelekibe belépni nem hajlandók, hanem az eddigi állapot fentartását kérik. E nyilatkozatokat tudomásul véve, utasította Igazgató-Tanácsunk az illetékes esperest, hogy a páncélcsehi rendes papi állomás körözése iránt intézkedjék.

Kézdivásárhelyi egyházközségünk kebli tanácsa, fölfejtván azon nehézségeket, melyek ott az országos közalapi adó kivetését és behajtását akadályozzák, arra kérte hatóságunkat, hogy ezen adónak évi 80 frt átalányösszegben való kivetése engedélyeztessék. Igazgató-Tanácsunk a zsinati törvény 266. §-a értelmében engedélyezte is az öt évi átalányösszegben leendő kivetését, de a kezelési szabályok 5. §-ának e) pontja értelmében megkivánta, hogy az évi átalányösszeg legalább is 110 frtra emeltessék.

Csákány Miklós, m.-köblösi lelkész aának azon kérése, melyben jégverés okozta káaira való tekintettel, némi segély kiutalását kérte, teljesíthető nem volt, mert Igazgató-Tanácsunk elvi megállapodása értelmében, időközben nem utalványoztattak segélyek, hanem előjegyztetett e kérés a legközelebbi segélyosztásnál leendő figyelembevétel végett.

Baló Bálint, pulyoni körlelkész aa. kérése vétetett végül tárgyalás alá, melyben az illető körlelkész azt kéri, hogy a n.-enyedi egyházmegye özvegy-árvai gyámintézetébe befizetett belépési járuléka és tagdíjai fizettessenek vissza s fordittassanak a központi nyug. és gyámintézettel szemben fennálló tartozásának törlesztésére. E kéréssel kapcsolatosan tanácskozás alá vette Igazgató-Tanácsunk azon súlyos helyzet kérdését is, melybe lelkészeink, de különösen körlelkészeink, az egyetemes gyámintézet életbelépése s a központi, valamint egyházmegyei gyámintézetek további fentartása mellett jutottak, s ennek könnyítése érdekében elhatározta, hogy körlevelet intéz az összes egyházmegyékhöz e kérdés beható tanácskozás tárgyává tétele s a hozandó határozatok fölterjesztése végett, mert kétségtelen, hogy lelkészeink azon nagy terhet, mely reájuk a két, illetve, három hasoncélú intézet tagsági kötelezettségéből hárul, elbirni, amugy is csekély javadalmuk mellett, nem képesek. Hogy miképpen oldják meg e kér-

dést az egyházmegyéék, arra az Igazgató-Tanács annál kevésbé akar irányítólag befolyjni, mivel az egyházmegyei gyámintézeteknek, mint inkább magánjellegű szövetkezeteknek, önelhatározási jogát korlátolni, hatáskörében nem áll.

Legvégül még több apróbb közigazgatási ügy nyert elintézését s ezzel a három napon át folytatott ülést, főt püspök aa., a Igazgató-Tanács tagjainak szívélyes üdvözlése s a lefolyt évben is tanusított buzgó munkásságuk megköszönése mellett, zárta be, isten segedelmét kérve jövőre is a szeretett anyaszentegyház érdekében folytatandó munkálkodáshoz. Mire a tagok főt. püspök aa. éltetése mellett széteszlottak.

—r —s.

Az egyházmegyékből.

A nagy-enyedi egyházmegyééből.

(Folytatás.)

A tavaszi közgyűléskor volt szerencsém az egyházközségek megvizsgálásáról jelentésemet megtenni. Akkor még csak Detrehemben és még Miriszlón nem volt végrehajtva a hivatalos vizsgálat. Az utóbbit, mint saját egyházközségemet, felkérésre nt. Barabás József direktor aa. volt szives október 14-én megvizsgálni, s a vizsgálat eredményéről ez alkalommal megteendő jelentését.

Detrehemben augusztás 20-án ejtettem meg a hivatalos vizsgálatot, a melynél a megállapított kérdőpontokon kívül, kiváló tekintettel kellett lennem volt körlelkész Baló Bálint terjedelmes, panaszos felterjesztésére, melyben t. Bornemissa Gyula gondnok aát. sőt ennek elődét is, az egyházközség szándékos és jelentékeny megkárosításával vádolta, s melyet a mélt. Igazgató-Tanács a tényállás kiderítése szempontjából hozzám leküldött. Vizsgálat rendjén azon meggyőződésre jutottam, hogy Baló Bálint aát. t. Bornemissza Gyula elleni vádaskodásában szenvedélyes gyűlölet vezetete és elfogulttá tette; az egyházközség érdekében ugy néhai Bornemissza József, mint annak fia és gondnok-utóda, Bornemissza Gyula, buzgó tevékenységet fejtettek ki, sőt áldozatkészséget tanusítottak. Amaz ugyan a nem sok állandóságot ígérő tplomot vékony falakkal, többnyire égetetlen téglákból építette meg; de hibája csak az, hogy a rendelkezés alatti költséget tekintve, az építésnél tulságosan takarékoskodott. A papi lakot azonban Bornemissza Gyula elég tisztességesen, célszerűleg és gyorsan építette fel, a miért a mélt. Igazgató-Tanáctól annak befejeztével elismerő leiratot is kapott. Hibáztatás alá csak annyiban eshetik, hogy egész gondnoksága idején rendes számadást éppen nem, sőt naplót is irányosan vezetett. Még ezért is inkább tudom hibáztatni Baló Bálint aát. a ki, ha jobban fel tudja vala fogni lelkipásztori hivatalát s a gondnokkal szemben tapintatosan jár vala el: a számadások maga idejében rendesen elkészülhetek volna. Különbén is ritka kivételt képező egyházközség az, a hol a számadást a gondnok és nem a lelkész készíti

A magtárt is, ha Baló Bálint körlelkész aa. annak kezelésére lelkiismeretes gondot fordít vala, a rendetlenségből és kezdetlegességéből kiemelhetete volna. Mert Bornemissza gondnok aánál nem hiányzott a jóakarát, ugy, hogy a magtár gvarapítására három izben ajándékozott

egy-egy hold törökbuzával bevetett földet, melyet az egyháztalok közmunkával műveltek meg.

A hátrálékos számadásokat öt évről egybefoglalva, t. Ujvári István aa. volt szíves a lehetőségig egybeállítani. Ez a vizsgálatkor már készen, de elsőfokulag még megvizsgálva nem volt. Atnéztem ugyan és a viszonyok ismeretes alapján, elfogadhatónak találtam; de érdemleges vizsgálat tárgyává nem tehettem. Első- és másodfoku megvizsgálására nézve, megadtam a kellő utasítást. A magtár zavaros ügyét is, a mennyire lehetett, tisztáztam, s a további pontos kezelést és rendben tartást Ince Miklós számadó gondnok és Fehér István körlelkész aára bízom.

Mindezekről kimerítő jelentést terjesztettem fel a mélt. Igazgató-Tanácsához. Ámde t. Bornemissza Gyula is felháborodva Baló Bálint kiméletlen és nagyrészen alaptalan vádaskodása miatt, s még inkább azért, hogy a mélt. Igazgató-Tanács azokban avagy csak valószínűséget is látott: folyamodott az egyházközség érdekeit elhanyagoló, sőt mégsértő Baló Bálinttal szemben igazságszolgáltatásért, elégtételért, azon nyilatkozattal, hogy míg ezt meg nem kapja, egyházközségünkkel nem törődik, sőt magát felekezeten kívül állónak tekinti.

A mélt. Igazgató-Tanács e hónap 15-én küldötte le hozzám 3389—1895. sz. a. mellékleteivel együtt t. Bornemissza Gyulának Baló Bálint ellen irányuló feliratát, az utóbbinak arra tett feleletét, tudatván, hogy mivel a kölcsönös vádaskodások »félreértésen alapulnak,« fegyelmi keresetre sem pro, sem contra okot nem lát, s »hajlandó, az ügy felett napirendre térni, felkérvén engemet, »hogy a felizgatott kedélyek lecsillapítására, tapintatos eljárással közreműködjem.«

Én, ezt az általam ugyan nagyon méltányolt, békés szellemű leiratot éppen nem látván alkalmasnak arra, hogy annak alapján Bornemissza Gyula kiengesztelését megkísérlesem, felkértem a mélt. Igazgató-Tanácsot, hogy, mivel a Bornemissza Gyula által emelt vádakat Baló Bálint feleletével nem látom alaposan megcáfolva, ha fátyolt akar is vetni a multakra, méltóztassék Bornemissza Gyula aához, egy az ő megsértett erkölcsi önörzetét inkább kielégítő leiratot intézni.

E feliratom jó eredményét várom és remélem. Mert a midőn annak a nyomorult egyházközségnek semmi jövedelemforrása nincs, a körlelkész aa. közelebbi levelében is csüggetegen panaszoja, hogy az egyházközség érdekével senki sem gondol, a szegénysorsu hívek közönye miatt még presb. gyűlést sem bír tartani: ha Bornemissza Gyula is visszavonul, nem tudom, mikép lesz fentartható az az árva körlelkézség. Központi segélyezés nélkül semmi esetre sem. Pedig onnan is keveset várhatunk.

Mert a folyó évben államsegélyből még Detrehemnek is alig jutott a templom reparációjára 30 frt. A többi kérvényezők semmit sem kaptak. Nem is csoda, mert a 15,723 frt. 8 kr. államsegélyből 14,776 frt 50 kr. rendszeres segélyekre le van kötve s így csak 946 frt 58 kr. kerül évenként kiosztás alá. Rendszeres segélyben részesülnek ez alpból: a lörincrévei pap 60 frtban, a gyéresi egyházközség 50 frtban. A segélykérvények beadására legközelebbi határidő 1896. ápril 1-je, a mit az érdekeltek sziveskedjenek szem előtt tartani, valamint, tekintve a kiosztható összeg csekélységét, a szerénységet is.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Könyvismertetés.

Pál apostol élete, és levelei. Irta: dr. Masznyik Endre, theol. akad. tanár. Első rész: Pál élete.

(Pozsony. 1894. Szerző sajátja. XXXVIII. fejezet, 466 l. Ára 4 ft)

(Folytatás.)

De, nemcsak a tórát tanulta Pál a rabbi iskolában. Levelei lépten-nyomon tanuskodnak arról, hogy jártas volt ő a palesztinai törvénytudomány magasabb régióiban: az u. n. halakhás és haggadás midrásban is.

A halakhás midrás nem egyéb, mint az írott törvény alapján keletkezett iratlan törvény, vagyis, a tóra egyes pontjainak bővebb kifejtése, logikai következtetések, szövegkombinációk utján való fölrészlete s az élet legkülönbözőbb, gyakran egész aprólékos viszonyaira való alkalmazása. A halakha értéke és érvényessége attól függött, hogy az írott törvényből lett-e levezetve, illetőleg, arra visszavezetve, vagy sem? Ennek bizonyítása a rabbi exegesis utján történt, még pedig vagy úgy, hogy előrebozsátott az íráshely s az új tétel (halakha) abból vezettetett le, vagy a halakhát bozsátották előre s azután következett a bizonyító íráshely. A bizonyításnak apróra megállapított szabályai voltak, melyeket Gamaliél nagyatyja, Hillél, hét pontba foglalt össze s e hét szabály szerint dolgozták fel Gamaliél iskolájában a tóra egyes részeit.

S ha megtekintjük Pál apostol érvelésmódját, melylyel egy-egy jogtételt igazolni törekszik, legott ráismerünk

az iskolára, melyben jogi tudományát szerezte. Ő is, dialektikus fejtegetéseiben, rendszerint, a Hillél-féle szabályokat tartja szem előtt.

De jártas vala Pál nemcsak a halakha, hanem a haggada-midrásban is.

A haggada-midrás a tágabb értelemben vett törvény, vagyis, az írás történeti és vallási anyagának, predikációszerű feldolgozása, a gyülekezet építése céljából. Míg a halakhánál a tóra szövegéből valamit ki-, a haggadánál a szövegbe valamit bele-magyarázni igyekeztek.

A haggadában a régi történet és tan, részint egyszerű szövegkombinálás és logikai következtetés utján, részint allegorikus írásmagyarázat segélyével, úgy szólván, egészen átalakított, s ez által egy, a bibliától lényegesen eltérő, u. n. zsidó theologiai világnézet jött létre.

Pál apostol is az ó-szövetségi történet és tan alapjára helyezkedik leveleiben; ő is allegorice magyarázza az írást; de az adott anyagot új elvi állásponttról: a kegyelmi, vagy hitigazság szempontjából dolgozván fel, a zsidó theologiai világnézet nála egy új, de alapeszméiben az ó-szövetséggel lényegesen megegyező, keresztyén theologiai világnézetté alakult át.

Szóval, Pál egész dialektikája, világnézete, sőt evangéliomának minden gondolata, kétségtelen bizonyítéka annak, hogy ő Gamaliél iskolájában nemcsak törvényismeretét gyarapította, hanem a tóra alapján keletkezett szó-

beli hagyománnyal, vagy az ugynevezett rabbi-theológiával és írásmagyarázattal is megismerkedett.

Ámde, a törvény és az atyai hagyományok, a mi-
ket a rabbi-iskolában fejtegettek, Pált nem csupán elméleti szempontból érdekelték. Reá nézve azok az élet, saját élete igazságának és üdvösségének kérdései voltak. Ő a törvényt nem csak tanulni, hanem teljesíteni, betölteni is akarta. Ezért aggodalmasan, üdvosvár lelkének egész erejével ügyelt a tóra és az atyai hagyományok minden parancsára.

Ügyelt első sorban az ünneptörvényekre. A jerusalemi templomnak ünnepnapokon aligha volt nála buzgóbb látogatója. Megjelent ott, valahányszor a törvény rendelte s meghozta áldozatát. Szigoruan megtartotta a szombatot is. Mikor péntek este a templomhegyen a kürt szava riadt, őt az már ünnepre készen találta. Aztán egész szombat-napon áhitatószkodott: olvasta a törvényt, elmondotta imádságait s megtette mindazt, a mi kívántott. Megtartotta a tisztasági törvényeket is. Más fajta zsidóval, avgy pogányval nem érintkezett. Tiszta eledelét mindig tiszta edényből s tiszta kézzel ette. A törvényes mosakodást soha el nem mulasztotta. Nagy súlyt fektetett az imára és a bűjtöletésre is. Milyen boldog volt, ha a tisztákkal közösségben imádkozhatott, vagy ha a pap áldó szavai után, rámondva ő is az áment, az előcsarnokban egy-egy fontosabb vallási kérdés fölött eldisputálhatott! És ment lassu léptekkel s szinte nehéz szívvvel haza, a szövöszék mellé, hogy kenyeré legyen holnapra.

Igy folyt az ifju Saul élete. Mindenben követte, sőt tul is szárnyalta farizeus kortársait; csak egyben nem egyezett velük: a képmutatás-ban. Ő nem csupán látogatból szerette a törvényt, hanem maga-magáért. Oly szent volt az előtte, mint az ifjunak első szerelme tárgya. Lelke minden gondolatával, szíve minden vágyával azt rajongta körül. Neki a tóra szívéhez volt forrva, s azért nem tudott képmutató lenni.

Mennyire fájhatott tehát lelkének, midőn tapasztalta, hogy kortársai nem mindnyájan buzognak ily őszinte odaadással a törvényért; sőt igen sokan, a kik igazsággal és tisztasággal kérkednek, megtapossák a törvényt, s ezzel meggyalázzák istent és csuffá teszik az ő nevét a pogányok előtt.

Utálattal fordult el az ilyenektől. Ő komolyan vette feladatát s a mit a törvény parancsolt, mind meg akarta tartani. Zsidó akart lenni nemcsak külsőképpen, a test, hanem belsőképpen, a szív körülmételése szerint is, hogy istentől és ne emberektől légyen dicsérete.

Akart, de nem tudott.

Ismerte ő a bűnt eddig is. Tudta még az iskolából, hogy azt a gonosz hajlamot vele teremtette isten az emberrel, de bizott az atyai hagyomány tanításaiban, hitte, hogy a tóra biztos ellenszere annak. Hiszen, ugy tanulta, hogy »erő a tóra és a ki hozzá menekül, megvédi azt a bűn és a halál ellen. Viz, mely a lelket megenyhíti; bor, mely a szívet megvidámítja; olaj, mely gyógyít; méz, mely édesít; üdvösség kútfeje az.«

Másoknak lehetett, neki nem volt az. Ő minél többet foglalkozott a tórával, annál inkább elveszté lelke nyugal-
mát. Egész életét tórájának szentelé, s ime, az ellenségtől még sem tud szabadulni, mert ez az ellenség az ő saját

teste, s abban a bűn fészke: a gonosz kívánság. Hiában küzd ellene. Már roskad ereje, már rémülvelátja, hogy ellensége győz, ő pedig elbukik. És a tóra? A tóra hideg és szivtelen. Nem könyörül, nem segít rajta. Mély-séges büntudatával ott vergődik a szegény lélek a bűn testének fogházában. Elvesztett mindent; szép álmoképei szertefoszlottak, édes reményei tovatűntek. Csak nyögése hallik: »Oh én boldogtalan ember! Kicsoda szabadit meg engem e halál testéből? (Róm. 7, 24.)

Ide jutott hát Saul tórájával annyi küzdés, annyi gyötrődés után.

S mégis, szerencse, hogy a bűn és halál örvényébe került. Ott legalább megismerte, hogy mi az ember, megismerte, hogy mi a tóra s ha nem is tért még le a törvény ntjáról, de hite, bizodalma már kezd inogni benne.

Egy időre azonban kiverte fejéből a nyugtalanító gondolatokat, lecsitította a belső ember gyötrő fájdalmait s haladt vovább, megint csak a törvény utján

Figyelmét ekkor egy különös jelenség vonta magára. Farizeus társai nagy vitába keveredtek valami új szekta tagjaival, a kik bizonyos názárethi Jézus után, názáreusoknak nevezettek. Láta, hogy a törvényhez ezek is szigoruan ragaszkodnak, a templomba szorgalmasan eljár-
nak; de, beszédeik után ítélve, mintha egészen új szellem élne bennük. S valóban, új tant hirdetnek; azt a Jézust prédikálják, a ki megfeszítettetett, de a kit isten feltámasztott a halálból (Csel. 2, 36, 3. 15.) Napról-napra mind többen csatlakoznak hozzájuk és külön gyülekezetet alkotnak. Mintha csak egy család volnának, úgy élnek; házankint összegyűlnek s imák és beszédek által építik egymást.

(Folytatása következik.)

Ifj. Péter Károly.

Különfélék.

Lapunk érdekében.

Tudjuk, akarjuk hinni, hogy olvasóink egész odaadással vették főtiszt. püspök aának Lapunk első számában olvasható lelkes buzdítását, mely mindenkit kötelez, lelkesít, hogy e Lapot fentartani, fejleszteni, kötelesség.

Kérjük olvasóinkat, az espereseket, a Papi Értekezleteket, hogy ne csak ők maguk igyekezzenek, teljesíteni a multra nézve kötelességüket, de terjesszék is Lapunkat.

E lap nemcsak a papoké. Ebben az egyházkerületben mindenkié. Mindenki szent nép, és királyi papság. Hát, az egyházmegyei, az egyházkerületi képviselőket; az egyházmegyei és egyházkerületi gondnokokat; minden igaz kálvinistát nem érdekel-e? Nem kell e, hogy érdekeljen?

Gyűjtsétek össze a szétszórt csontokat. Bátorítsátok a gyengéket. Ébresszétek fel az álmódzókat. Az volna szép a millenáris esztendőben, ha csekély áldozattal, de mindnyájan ott volnánk együtt, egy értelemben a szépnek, a magasznak, az igazságnak, a világosságnak és a polgári és lelkiismeretbeli szabadságnak oltárai mellett!

Kolozsvártt, jan. 6. 1896.

Szász Gerő.

— **A kolozsvári ev. ref. egyháznak** a század elejétől fogva, kisebb-nagyobb megszakításokkal, mindig négy lelkipásztora volt. Ha az anyakönyvi bejegyzett adatok százlékából következtetni lehet, a század elején a lelkek száma nem lehetett több négy-ötezernél, és így azt mondhatjuk, hogy a papok ekkora számát csak az indokolhatja, hogy két templom levén. hetenkint a templomi szolgálat arányosan megoszolják. Majdnem egy század alatt, köztudomás szerint, nagyocskát változott a világ, és benne a mi egyházunk is. Ma a lelkek száma tizenháromezer; van öt népiskolája, három óvodája; az istentisztelet súlypontja bár ma is a templom, de kardinális részt követel magának az iskola. a népnevelés, a belmisszió; mert iskolázatlan, és vallásos hitében ingadozó nép nem imádkozhatja az istent lélekben és igazságban. Most a kolozsvári egyházban egy papi állás üresedésben van, és egy igen egészséges és örvendetes szándék és jóakarát nyilatkozott meg legközelebről, hogy ez állomás egyáltalában ne töltessék be. Van három rendes pap, a theol. fakultás megnyilván, öt felszentelt tanár egész buzgósággal, és nagy hivatottsággal vetette kezeit a munkára, és nem csak önkint ajánlották fel becses szolgálatukat a templomi istentiszteletekre, de tényleg az adventi vasárnapokon ők predikáltak általános figyelem és köztetszés mellett, és felajánlották szolgálatukat jövőre nézve is. Van tehát nyolc pap. Minek a kilencedik? Nem pap kell ide, a kinek minden ékessége a palást: a kolozsvári egyháznak állandó katekhéta kell, a kinek diszt, tekintélyt és tiszteletet mindenek felett és kizárólag a vallás-oktatásban kell keresni és megtalálni. Az életbe lépett egyházpolitikai törvények következtében sok teher esett le a pap vállairól; de más irányban igen nagy hivatást kell teljesíteni a belmisszió terén, az iskolákban való szorgalmatoskodás terén: ezt a katekhéta teheti leg-sikeresebben. A dolog bár világosnak látszik, vannak egy páron, kik a papválasztás mellett erősködnek. Érdeklődéssel várjuk az eredményt, mely egyszersmind példaadás lesz minden egyháznak, a hol eddig több pap szolgált.

— **Nagymélt. gr. Bethlen András**, a mi magyar-décsei ev. ref. egyházunknak és iskoláinknak, sőt a mi egész községünknek kiváltképpen való, s éppen azért oly igen szeretett atyai jóságú kegyelmes ura, a magyar-décsei föld-

mivesekből alakult egyházi énekkarnak, dalárdának új évi ajándéku egy nagyon értékes hármioniumot adományozott. Midőn a gróf ur e kegyességeért hálás köszönetet mondok, óhajtom, hogy sok ilyen áldozatra kész patronust adjon a jó isten szegény egyházainknak. Magyar-Décse, 1895. dec. 31. Sófalyv Károly, ev. ref. lelkész.

— **Nó lám, itt a jó példa.** A békési ágost. hitv. esperesség, mely százhuszezer lélekből állott, és a melynek adminisztrációja nem csak hogy nagy dolgot adott, de a nagy dolgot nem lehetett egy embernek úgy végezni, hogy a valódi cél eléressék: természetesen, előleges rákészülés után, három egyházmegyére osztatott, és dec. 28-án ült össze a kiküldött bizottság, hogy felbontsa az esperesekre és egyházmegyei gondnokokra beadott szavazatokat. A békési egyházmegyéből e szerint lett az arad-békési, a csanád csongrádi, és békési három egyházmegye. Éber figyelemmel és a legbensőbb rokonszenvvel kísérjük e mozgalmat, mint oly alkotást, mely példa gyanánt kell hogy álljon mindazok előtt, kik barátjai az okos munka-felosztásnak. A luth. egyház különben is szemmel láthatólag nő és erősödik az alföldön, és annál inkább örvendünk, hogy az intéző körök nem hunyják be szemüket, hanem figyelnek, látnak, munkára vetik kezeiket, s hasznos dolgot végeznek a protestáns felvilágosodás, és a magyarság érdekében.

— **Az »Evang. Egyház és Iskola«**, melyet eddig Pozsonyban szerkesztettek az odaváló tanárok, új évtől fogva Orosházára költözött, és otthelyi pap, Veres József, országgyűlési képviselő fogja szerkeszteni, kiadni, és nyomtatni. Szerencsét kívánunk új szerkesztő-társunknak és ajánljuk szives figyelmébe mottoúl ama szép sorokat: »Nehéz az út, de célra visz, s nehéz pályán szép küzdeni.

— **Értesítés.** Miután a mélt. Igazgató-Tanács mult év szept. hó 9-én, 3048. sz. a. kelt határozatával, Petrozsény székhelylyel, petrozsény-fehérvizi körlelkészszé kinevezett, s miután ez állomásomat még a mult év november havában elfoglaltam, tisztelettel kérem paptársaimat, hogy ezután úgy hivatalos, mint esetleg magán-levelezéseiket hozzám, Petrozsénybe intézni, sziveskedjenek. Petrozsény, 1896. jan. 5. Juhász Izidor, petrozsény-fehérvizi körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

5—1896. FÖLHIVÁS,
erdélyi ev. ref. egyházkerületünk valamennyi tiszteletes
lelkész afiaihoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter 3319—95. eln. számú leirata folytán értesítjük t. lelkész aait, különösen a szegényebb sorsu néposztály érdekében való terjesztés végett, hogy az ausztriai értékű 10 és 5 kros. ezüst váltópénz 1897. évi január hó 1-ével törvényes forgalmon kívül helyeztetik.

Ezek az érmeek ennélfogva a magánforgalomban fizetésképpen csak még bezárólag 1896. évi december hó 31-ig fogadandók el.

A m. kir. állami pénztárak és hivatalok azonban ezeket az érmeeket bezárólag 1898. évi december hó 31-ig tartoznak fizetésképpen elfogadni.

1898. évi december hó 31-ike után ezeket az érmeeket, sem névértékük, sem anyagértékük megtérítése mellett, állami pénztárak és hivatalok többé el nem fogadhatják.

Kolozsvárt, 1896. jan. 4-én.

Márkus Fános, Szász Domokos,
titkár. ev. ref. püspök, mint elnök.

4460—1895. KÖRLEVEL,
valamennyi ev. ref. egyházmegye Esperesének.

Az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet alapszabályai szétküldésének jelzésével egyidejűleg felhívjuk

nt. esperes fiait, hogy ezen gyámintézeti járulékokat a szabályzat 19, illetőleg 24 §-a értelmében a folyó év január 1-től kezdődőleg pontosan szolgáltatassák be a ref. lelkészi gyámintézet végrehajtó bizottságának, s erről, valamint az egyházmegyéknek a szabályzat 27. §-ában biztosított időhaladék adhatási jog igénybeviteléről hatóságunkhoz jelentést tegyenek.

Kolozsvárt, 1896. év január 5-én.

Márkus Fános, Szász Domokos,
titkár. ref. püspök, mint elnök.

24—1896. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztet kutyfalvi egyházközség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javaldalom: Természetben lakás, kert és gazdasági épületekkel. Egyházhatósági becslés szerint, 272 ft. értékű kepe, mely áll 136 ft. készpénz, 30 véka buza, 30 v. törökbuza, 48 ft. tandij, 13 hold tagosított szántó és 6 ft. fapénzből.

Pályázati határidő: 1896. február 20. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aához küldendők, V.-Gálfalvára, u. p. Dicső-Szentmárton.

Kolozsvárt, 1896. jan. 6. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Január 16.

3. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Királyi Meghívó.

Tisztelendő Szász Domokos, erdélyrészi
helv. hitv. ev. püspöknek, az 1885. évi VII. t.-cikk
4. §-sa B, c. pontja alapján a magyar főrendiház
tagjának, kedvelt hivünknek.

Mi, első Ferenc József, isten kegyelmé-
ből ausztriai császár, Csehország királya, sat. és
Magyarország apostoli királya.

Tisztelendő Kedvelt Hivünk!

Uralkodói kötelmeinkhez tartozván az ország
törvényeinek hű és pontos végrehajtása fölött
örködni:

Miután az 1848. évi IV t.-c. 1-ső paragra-
fusa az országgyűlést évenként a fővárosba egybe-
hivatni rendeli, s miután az országgyűlés, miniszter-
tanácsunk előterjesztése folytán, Buda-Pest fővá-
rosába összehiva van, ezt ezennel a végből tudatjuk
veled, hogy mint a főrendiháznak az 1885. évi
VII. törvény-cikk értelmében tagja, úgy ezen, va-
lamint a törvények értelmében jövőben össze-
hivandó országgyűléseken, a most idézett törvény
rendelkezéseinek megfelelőleg, megjelenni tartozál.

Hozzád egyébiránt császári és királyi kegyel-
münkkel kegyesen hajlandók maradunk.

Kelt Buda-Pest fővárosban, ezernyolcszáz-
kilencvenöt évi Karácson hava 18-ik napján.

B. Bánffy, s. k.

Ferenc József, s. k.

Az egyházmegyék arrondálása.

Azt hiszem, erről van szó, s nem pedig »fel-
osztásról«. Nem értem, mi célt akarnak elérni
barátaink az egyházmegyék felosztásával. De sej-
tem; t. i. több esperesi állást óhajtának létesí-
teni, s ebben van bizonyos megnyugtató, örven-
deztető. Az látszik ugyanis belőle, hogy erősen
lúktet az ifju nemzedékben az egyházi közügyek
iránti lángoló szeretet. Nem, nem kell nekik díj,

jutalom, isten mentsen. Csak hivatal, tisztesség,
esperesség legyen, dolgoznak ők ingyen, díj nélkül
is. Szép, nagyon szép. Csakhogy fölleskésülésüket
majd az élet nagyon, de nagyon le fogná hűteni.
A jelenben való esperesi teendők, és csak a húsz
év előttiiek között lényeges, és megmérhetetlen
különbség van. Én húsz év előtt is benne voltam;
ma is benne vagyok; tehát, igen jól tudhatom.
Manapság egy esperesnek nem csak adminisztrálni,
de reprezentálni is kell mindenütt és minden téren.
Manapság az esperesnek koránt sem elég az évi
hivatalos vizitáció, hanem, a hol baj van, ha he-
lyesen fogja föl elhivatását. meg kell jelennie
mindannyiszor. Manapság már, ha rongyosan, vagy
szurtosan jelenik meg a közhelyeken, nem látják
meg, észre sem veszik, elfordulnak tőle; és ha
nem tanul, nem olvas és elmarad, napi lapokat
nem járát, s az események ismeretével nem bir:
gúnyosan kinevetik; pedig a »nevetségesség ők«.
Manapság, ha tenni, hatni, alkotni akarunk, má-
sokkal szellemileg, ha nem fönnebb, de legalább
egy színvonalon kell állanunk, még pedig külső
megjelenésünkben is. Mindezekre pedig pénz kell.
Mert a tudás is pénzbe kerül, a ruhát sem adják
ingyen, de meg a különböző helyeken való re-
prezentáció is kerül holmi pénzecskébe, még pedig
sokba. Meg vagyok győződve, hogy a kik harminc-
negyven esperességre óhajtják egyházkerületünket
felosztani, ha sikerülne, s egy-egy esperességhez
jutnának, ha hivatásukat nem csak abban keresik
és találják föl, hogy a hivatalos kiírásokat telje-
sítsék, s tiz-tizenkét egyházközségüket egy évben
egyszer meglátogatva, azt útasításaiikkal, jó taná-
csaikkal (melyet a tisztelt presbiterek azonnal el is
felednek) ellássák, hanem abban, jobban mondva,
mindazokban, miket a mostani idő az esperesek
vállaira teherkint rá ró, egy-két év lefolyása alatt
meg fognának szökni ezen egyébiránt igen tisztas
elhivatástól, mert a lányt ki kell stafirozni, a má-
sikát a képezdébe adni, a fiaknak pedig tanitta-

tása most már, mint ezt mindenki tudja, ki benne volt, avagy van, még Sz.-Udvarhelytt, az expó mellett is vajmi sokba kerül. Ismerek esperest, kinek még ez idő szerint is az esperesség egy szép kis vagyonába került. Hát, ez megtörtént egyszer. De bizony, nem sokan lesznek, kik után-csinálják, s rosszul is teszi, ki után-csinálja, mert ön maga, s családja érdeke ellen vét.

Nós hát! Az eldarabolás, az apró részletekre osztás, nem helyes. Mert a jó közigazgatás pénzbe kerül, s a mi szegény tiz-tizenkét egyházközségünk nem bírja meg az így ránehezült terhet. Különben is, a jó közigazgatás és kormányzat útjában nem annyira az egyházmegye nagysága áll, mint inkább azon primitív állapot, hogy viszonyaink között, gyakran egy félre eső posta, s minden közlekedési eszköz hiányában leledző községben székel az esperes. Ezen kell hát főleg, a mennyire csak lehet, segíteni. Ott, a hol csak lehet, városi központban kell létesíteni esperesi székhelyeket, s ekkor néhány egyházközséggel több valamely egyházmegyében nem fog határozni, mert a jó közigazgatás nélkülözhetetlen feltételei az esperes birtokában lesznek. Illusztráljuk egy példával a mai helyzetet. A sz.-udvarhelyi nagy és szép egyházmegye. Van még ifju, munkaképes, buzgó esperese. S minden nagysága mellett sem tudom, hogy csak legkisebb hiányosság is volna adminisztrálásában. De, hogy micsoda erőfeszítésébe, és mennyivel több költségébe kerül egyházmegyéje adminisztrálása a Kecsetben (egy félre eső faluhelyen) lakó esperesnek, azt csak ő mondhatná meg. Mig ha, például, Székely-Udvarhely lehetne az állandó esperesi székhely, mennyivel könnyebben, gyorsabban, és olcsóbban teljesíthetné fontos teendőit az esperes. De nem lehet, mondjátok. Mert protestánsok vagyunk. Szabadon választunk. Igazatok van. S mégis lehetne, ha valamelyik erre alkalmas egyházközség egy cseppet feladna szabadságából; t. i. állandóan papjául fogadná az egyházmegye által megválasztott esperest. Mit annyival is inkább megtehetne, mert feltehető, hogy az egyházmegye esperességre mindig oly egyéneket igyekszik választani, »kik tudományukkal, s valódi lelkipásztori jellemükkel kitűnnek«. Természetes, hogy ez esetben az esperes élethosszig volna választandó. Ne hasogassuk az egyházmegyék testét igen sok részre, melynek útjában különben is legyőzhetetlen akadályok állanak még ez idő szerint, hanem intézkedjünk azoknak helyesebb kikerekítése iránt. Mert, hogy egyházmegyéink

egynémelyike úgy van összealkotva, hogy abban jó közigazgatást, s teljesen megfelelő kormányzatot gyakorolni, még krisztusi erővel sem lehetne, az bizonyos. Érezte ezt egyházkerületünk már korábban. Foglalkozott is e kérdéssel. Sőt, az 1879. évi kerületi közgyűlés huszonnyolcadik pontja alatt láthatólag, az egyházmegyék új beosztása tárgyában egy javaslat is készült volt, melynek, azonban, keresztülvitele jobb időkre maradt. Most ezen munkálat alapul vehető. Az egyházmegyék véleménye bekérhető. S a javaslat az egyházmegyék új beosztása tárgyában az Igazgató-Tanács által rövid év leforgása alatt elkészíthető volna. Tehát, a tárgy nem az egyházmegyék felosztása, hanem az egyházmegyék új beosztása, vagyis, a jelenleginél helyesebb kikerekítése (arrondálása), mely alkalommal megtörténhetik még az is, hogy valamelyik most élő egyházmegye a halottak sorába kerül, s helyette új születik, s megtörténhetik, hogy a szilágyi, marosi, sat. egyházmegyék nem fogják megtartani mostani nagyságukat. Csak arra akartam röviden utalni, hogy az egyházmegyék Magyarósi, Vajda Ferenc, sat. által ajánlott felosztását nem tartom helyesnek, célszerűnek, mert korunk főkivánalma: az erőgyűjtés; és szaporítás ellen dolgozik az ő tervük; de igenis, szükséges az, hogy az új beosztás 1879. évi tervezete napirendre kerüljön, a mely alkalommal egyszersmind végét kell szakítani azon erdélyi speciálításnak is, melynek sem célja, sem értelme, sem szüksége nem létezik már többé, s mely az úgy nevezett püspöki vizsgálat alatti egyházközségekben áll fenn. Megszüntetendők tehát, mint olyak, s beosztandók teljesen az egyházmegyékbe, hogy ezek által is erősödjenek azok.

Még egyet. Nem helyes, az egyházmegyék szétdarabolásáról beszélnünk, hanem azoknak helyes beosztásáról, a viszonyokhoz és körülményekhez mért kikerekítéséről, anyagi rendezéséről azért sem, mert, bizony-bizony, attól lehet tartani, hogy pár év multán még a jelen már némileg konszolidált egyházmegyékben sem fog akadni ember, ki az esperesi hivatal vitelére vállalkozzék, vagy ha vállalkozik is, csak nagyon rövid időre teendő azt, s eljön az idő, mikor kénytelenek leszünk, birság terhe alatt kényszeríteni papjainkat, hogy rendre-rendre, mint esperesek szolgáljanak egy-egy évet. S hogy ebből aztán minő közigazgatás és kormányzás lesz, annak csak a jó isten a megmondhatója. Eddig elő ugyanis az esperesek jövedelmét (s egy-némelyiknél elég tisztességes jöve-

delmét) képezték a válóperek, házassági dispencziók. Ezek elvesztek örökre. Ma már nincs egyéb, mint a 200 frt. utazási átalány, mely legtöbbször az utazási költségeket sem fedezi. Hát, a nagy mennyiségű irodai szükségletek? Hát, a nagy költségekkel járó reprezentálások? Az egyházmegye képviselője itt és ott, miből fedeztetnek? Aztán, ezen kívül még sok szüksége van egy jól rendezett egyházmegyének. Ki fogja, például, jövőben vinni a sok teendővel járó jegyzőséget? Eddig volt nekik is holmi bevételük a válóperekből. Ha nem csordult, legalább cseppent. Ma már semmi, éppen semmi. Semmiért manapság már semmit sem várhatni. Az egyházmegyei tanügyi előadók minden díjazás nélkül végezhetik e kellően fontos teendőiket? Egyházmegyei pénztáros, egyházkerületi képviselők díjazása honnan kerül elő? Hát, az egyházmegyei tanácsok összejöveteleinek költségei? Egyházmegyei levéltári helyiségek is előbb-hátrább csak szükségesek minden jól rendezett egyházmegyében, mert a jelenlegi viszonyok között igen sok helyett a levéltár a mellett, hogy kiteve van az elkallódásnak, rendetlensége miatt, éppen semmire sem használható. A cél csak egy lehet: a jó közigazgatás. A kérdés az vajjon, hogy, miképpen érhetjük azt el? Ugy-e, hogy csináljunk harminc-negyven gyenge, élehetetlen esperességet; vagy úgy, ha lesz tizenhatszáz, de jól berendezett esperesi állás egyházkerületünkben? Vajjon, lehet-e e célt megvalósítani oly esperesekkel, kik egy-két évi hivataloskodás után, kénytelenek lesznek, félre állni, vagy inkább el lehet érni olyakkal, kik a sok tanulmányt, nagy megfigyelést igénylő álláson, szívvel-lélekkel, húzamosabb ideig működhetnek? Száraz-Ajtai.

Jézus korának vallási és politikai pártjai.

II.

A farizeusok.

(Felolvasott 1895. dec. 4-én tartott felolvasó estélyen.)

Ha valakit sadduceus titulussal illetnék, nem nagyon neheztelne meg érte, sőt talán még megtiszteltetésnek is venné; ellenben, ha farizeusnak neveznék valakit, bizonyára, azonnal fegyveres elégtételt kérne tőlem. De, nem is csodálom. Mert a mai világban az olyanokra szokták ezt a nevet alkalmazni, a kiktől mindenki tudja, de senki sem akarja magyarázni kimondani, hogy nem nagyon túlságosan becsületes emberek.

Festő ecsetére ha biznám, hogy fesse le a farizeust, valószínűleg egy recipiálatlan, loknis haju, nagy szakállu, sunyi képű izraelitát festene, a kinek kaftánja földig ér, a fején meg a gyűrődött kémény-kalap alatt olyan sapka, mint a fél görögdinnye héjja.

Írónak ha mondanám, írjon jellemrajzot a farizeusról, bizonyára olyat írna, hogy korunk legjelesebb váltóhamisítói, sikkasztói, csalói megkönnyebbülten sóhajtának fel, hogy: beh jó, hogy nem ő róluk szól az a jellemrajz.

A tisztelt közönségnek ha mondanám: nevezze meg a mai kor farizeusait, bizonyára mindenütt keresné őket, csak a kötelesség-tudó, nyílt jellemű, egyenes beszédű, önzetlen hazafiak között nem. Pap, a ki vizet prédikál, de maga bort iszik; püspök, a ki hiveinek megtiltja bőjtben a húsevést, de önmagát feloldja a tilalom alól; miniszter, a ki hazudik; képviselő, a ki meggyőződése ellenére beszél; választó polgár, a ki öt forint napidíjjért szavaz; kereskedő, a ki rossz portékát árul jó gyanánt; kurátor, a ki azért korteskedik a káplán mellett, hogy a lányát elvétesse vele; harangozó, a ki a népet a pap előtt, a papot a nép előtt gyalázza; szomszéd asszony, a ki szemben mindent dicsér, háta megett mindent gyaláz; barát, ki elárulja barátját; haszonleső, ki a maga hasznáért családját, hazáját, vallását is képes eladni, és még ki tudná őket mind elő számlálni: im, ezek a mai kor farizeusai.

És ha azt mondanám, hogy azok, a kiknek neve ma ilyen meggyalázó titulus, valamikor eszményi dolgokért lelkesülő, nemzetért, hazáért rajongó, politikai meggyőződésükért halált osztani is kész, s a halállal szembe szállani is bátor honfiak voltak: bizony, kevesen hinnék el.

De, hogy is híhetne valaki ilyet azokról, a kik az új testamentum tanúsága szerint, urunknak legnagyobb ellenségei voltak, s a kiket földön jártában oly sokszor, s oly keményen ostorozott az igaz, a szelid, az alázatos názáreti Mester, a kiket mérges kigyók nemzetségének, képmutatóknak, festett koporsóknak, kívül szépeknek, de belől minden undoksággal megrakottaknak nevez az, a kinek ajkáról elfogultság, gyűlölet, vagy harag szava soha ki nem jött, hanem az igazság, a szeretet, és békeesség beszéde folyt, mint az édes méz.

És mégis, tisztelt közönség, bár Jézus, mint mindig mindenre, úgy a farizeusokra is a teljes igazságot mondta minden szavában: de, éppen ezekből a kemény szavakból, erős ostorozásokból lehet megállapítani azt, a mit az imént a farizeusok dicséretére mondtam. Csak jól értsük meg a dolgot. Jézus az isteni igazság tökéletes mértékét alkalmazta rájuk, én pedig az emberi, politikai igazságok mértékével mérem őket. És ez mindent érthetővé tesz. Hiszen, tudjuk, hogy sokan, a kik az evangyéliumi törvények szerint, isten ítélő széke előtt halálra méltóknak találtatnának: a politikában nem csak szerepelnek, hanem sokszor vezetnek is, és babérkoszorú ékíti homlokukat honfiai erényeik szerény jutalmául. Viszont, az is ismeretes, hogy a kit politikailag erkölcsstelennek nyilvánítanak, hazugnak, szószegőnek neveznek: az az ő »magánjellemét nem érinti«, a közfelfogás szerint. Csak ha ezt figyelmen kívül nem hagyjuk, akkor érthetjük meg igazán mind azt, a mit az új testamentum a farizeusokról mond, s csak akkor rajzolhatjuk meg az ő igaz képüket.

Ha ilyen szempontból vizsgáljuk őket, akkor nem hazug, csaló, tolvaj bandát fogunk bennök látni, hanem lelkes hazafiakat, a kik tiszteletre méltó, dicső célért, s bár elhibázott eszközökkel, de egész lélekkel és buzgósággal

küzdöttek. Izrael házáat megépíteni, Juda sebeit meggyógyítani. Jeruzsálem dicsőségét felragyogtatni, a zsidót zsidónak az ellenséges, büszke, művelt népek árában is örökké megtartani: ez volt a farizeusok célja, oly cél, melyért ha valaha nemzet lelkesült a világon, bizonyára, a magyar a legjobban; oly cél, melyért a ki küzd, ha hibás úton is, ha botlásokkal is, ha vereséggel is, de ha igaz szívvvel küzd: tiszteletet érdemel. Ah, mi tudjuk, milyen szent ez a cél; mi tudjuk, mennyi áldozatot, mennyi könnyet, mennyi vért kíván ez a küzdelem; hiszen, ezer esztendeje vívjuk ezt a küzdelmet, ezért a célért!

És a zsidó nép nem is fukarkodott irányukban a tisztelettel, elismeréssel. Az irástudó, Krisztus idejében, olyan tiszteletben részesült, hogy azt el sem tudjuk képzelni ma, mikor mindenki irástudó, s mindenki okosabb akar lenni a másíknál. Első volt a jó zsidó előtt az irástudó, s csak az után következett a saját édes apja és testvérei. Ők voltak az urak és mesterek. »Rabbi« és »rabbuni«, »uram«, és »mesterem«, így szólította őket a nép. És ezek az irástudók, bár nem mind, de legnagyobb részben a farizeusok pártjából kerültek ki; úgy hogy, bár nem minden farizeus volt irástudó is egyzersmind, s nem minden irástudó farizeus: a nép szemében csak ők voltak az igazi irástudók. A mit urunk az új-testamentomban az irástudókról mond, legnagyobb részt az is a farizeusokra vonatkozik. Ők szerették az utcán a köszöntéseket, a lakodalmakon az előüléseket; s a nép önkint, szíve parancsára adta meg nekik a tiszteletnek e jeleit, mert úgy gondolta, hogy mikor a farizeust megtiszteli, önmagát tiszteli meg, mert a farizeus az igazi zsidó, a farizeus párt a valódi néppárt. Nem olyan pedig, mint az egyszeri, a melyiknek csak két gróf a tagja, hanem olyan néppárt, a melyik megett az egész zsidó nemzet ott állt, mint egy ember.

A sadduceust jobban gyűlölte a jó zsidó a hitetlen pogánynál, mert benne nemzeti és vallási életének nagyobb ellenségét látta annál; de a farizeust szerette, mint testéből való testet, véréből való vért; mert benne a dicsó multak szent hagyományainak megőrzőjét, a jelenkor büszkeségét, a jövő reménységét látta. Mert a mi a zsidó nemzetnek fájt, azt nem érezte más, csak a farizeus; mert a nép szívének minden dobbanása viszhangot keltett az ő keblében, s a nemzet vérenek minden lüktetése az ő szívet dobogtatta meg; és a mit a nép óhajtván remélt, azt nem értette, nem érezte, nem hitte más, csak a farizeus.

És bár ez az általános szeretet és ragaszkodás nagy hatalmat biztosított a pártnak, tulajdonképpeni ereje még sem ebben állt, hanem éppen abban, hogy e párt a maga elé tűzött célt magáért a célért szerette, s nem csak azért hangoztatta, mint ma sokszor történik, hogy ez által népszerűsége tegyen szert; sőt, ha kellett, mindent, még népszerűségét is kész volt feláldozni, és soha semmivel, sem körülményekkel, sem személyekkel, sem hatalmasságokkal nem alkudott célja érdekében, hanem ment, ha kellett, a saját vérének keresztül. Eszközeiben nem volt válogató. Nem nézte, hogy a népnek, vagy a hatalmasoknak mi tetszik, sőt sokszor azt sem, hogy az erkölcsi érzés mit enged meg, mit nem: hanem mindent felhasznált, a mi által céljához közelebb jutni remélt.

A leghatalmasabb eszköznek tartotta pedig az idegen népektől való elzárkózást, és a törvény és szent hagyomány minden parancsának, a legaprólékosabbnak is, szigorú megtartását. Innen vették nevüket is, mert farizeus azt jelenti, a ki elkülöníti magát, vagy mások szerint, azt, a ki nagyon szigorúan és pontosan fogja fel a dolgot. S ők mind az idegen népektől való elkülönítést, mind a törvény parancsai teljesítését igazán pontosan és szigorúan vették.

S e tekintetben, ha e kor nemzetiségi és politikai viszonyait nézzük, igen sajátságos kép tárul előnkbe. Azt a népet, melyet az egész művelt világ az emberiség szennyének, szemetjének, s gyűlölete és megvetése méltó tárgyának tartott, melynek vallását ostoba babonának nevezte, ezt a népet, a zsidó népet látjuk a nagy, erős nemzetek árádatában, mint sziklát megállani, s felsőbb-sége érzetében a nála sokkal műveltebb és sokkal erősebb nemzetekre, megvetéssel tekinteni le. A kit az egész világ lenézett: lenézte az egész világot. A zsidó előtt minden idegen nép tisztátalan, és mint ilyen, megvetés tárgya volt, melylyel sem érintkezni, sem barátkozni, vagy éppen együtt enni, nem szabad. És hogy ez a tilalom ne maradjon csak szóbeszéd, arról gondoskodtak a farizeusok. Az ő szemük mindenütt ott volt; utcán, magánházakban, városon, mezőn, vásárokon, s jaj volt annak a zsidónak, a ki a hitetlen pogánynyal együtt evett, s így megfertőztette magát. Az ilyet az igaz zsidó olyan-nak tekintette, mint a többi tisztátalan pogányt. Olyan nagy nyomást gyakoroltak a farizeusok a zsidó közvéleményre, hogy azzal senki sem mert ellentétbe helyezkedni, s ha más is volt a véleménye, ki nem merte mondani.

(Vége következik.) Dr. Kecskeméthy István,
theol. tanár.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. jan. 13.

Elnökölt: főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. Jelen voltak: Dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő, közfőjegyző, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, dr. Deák Albert, ügyvéd, és Kádár János, s. titkár és jegyzőkönyvvezető.

Elnök aa. az ülést megnyitván, felhívta az előadókat a napirenden levő ügyek ismertetésére.

Erre Márkus János, titkár aa. első sorban az egyházmegyéknek a dr. Kovács Ödön-féle új osztályozási javaslatra vonatkozó véleményeit ismertette. Néhaj dr. Kovács Ödön aa. ugyanis, a mult évi egyházkerületi közgyűléshez azt az indítványt adta volt be, hogy a különféle osztályu papi állomásokra való pályázhatás eddigi módozatát megváltoztató zsinati törvények életbe léptetésével, egyházaink osztályozásait is módosítsuk akkint, hogy az I-ső osztályu állomás csak az 1200 frton felüli legyen, s innen 200 frtos fizetési különbözettel lefelé vétessék föl a négy osztály. Ezen javaslat Ig.-Tanácsunkhoz tétetett volt le a közgyűlés által tanulmányozás, s a következő közgyűléshez leendő terjesztés végett, minek eszközölhetése céljából, az egyházmegyék véleményét is kikérte az Igazgató-Tanács, hogy a javaslatra vonatkozólag lehetőleg az egész egyházkerület véleményét megismerje, s ahhoz

mérten tehesse meg határozati javaslatát. Az egyházmegyék, majdnem egyhangulag, helyeslik az említett indítvány tartalmát, s ezért Igazgató-Tanácsunk is elhatározta, hogy annak elfogadását a közgyűlésnek javasolni fogja, mindazonáltal a görgényi egyházmegye által ajánlott, s erdélyi egyházkerületünk viszonyainak inkább is megfelelő oly módosítással, hogy nem az évi 1200 forintnál, hanem csak 1000 forintnál magasabbra becsülhető jövedelemmel ellátott papi állások soroztassanak az első osztályba, a 800—1000 forint közöttiek pedig II-od osztályuak, 600—800 forint közöttiek III-ad osztályuak, s a 600 forinton alúliak pedig IV-ed osztályuak legyenek.

A székely-kocsárdi egyházközség kepeváltó alapjának szabályzata került ez után tárgyalás alá, de Igazgató-Tanácsunk nem találta azt megerősíthetőnek, mert abban az egyházi szabályoktól eltérő oly vagyonekezelési rendszer van megállapítva, mely egy aránylag kicsiny vagyonekezelésére nem alkalmas, és különösen a megkivántató szigorú ellenőrzés és gyakori pereskedés miatt tetemes költséggel járna. Ezért utasította Igazgató-Tanácsunk a nevezett egyházat, hogy kepeváltó alapját, a fennálló egyházi szabályok szerint, kétszeres értékű jelzálogi biztosíték mellett, vagy 100 frton alúli összegeket készfizető kezesek mellett, és a kölcsönt megszavazó presbiterek személyes felelősségének fentartásával adja kölcsön.

Udvarhelyi egyházmegyénk tanácsa, támaszkodva az Igazgató-Tanácsnak 1891. évi 229. számú határozatára, melyben ki van mondva, hogy az egyházak tartozásaiért a papok is vagyoni felelősséggel vannak terhelve, azt kéri, hogy az egyházmegyei fizetendőségekkel hátrálékos néhány egyház lelkészének központi javadalmából fedeztessék a szóban forgó adósság Igazgató-Tanácsunk, a fennebb idézett rendelet értelmében, meg is adta erre a jogot az esperesnek, oly főhívással azonban, hogy a hátrálékosok még egyszer szólíttassanak fel tartozásaik fizetésére, s csak e felszólítás eredménytelensége után tartsa vissza az esperes az illető papok járandóságaiából az egyházak adósságait.

A deési egyházközség papi házépítési tervét és költségvetését, a kebli műszaki előadó által tett némi módosításokkal fogadta el az Igazgató-Tanács s engedélyezte azok alapján az építkezést 6200 frt. 68 kr. költségösszeg keretén belül, mely költségnek fele az egyház rendelkezésére álló pénzből, felerésze pedig kölcsön útján fog fedeztetni.

Tárgyaltatott továbbá a theol. fakultás gazdasági gondnoka részére elkészített utasítás az intézeti igazgatónak arra vonatkozó észrevételeivel kapcsolatosan, mely észrevételek helyeseknek találtattak s az utasításba beillesztettek.

A theol. fakultás igazgatójának jelentéséből jóváhagyó tudomosal vette Igazgató-Tanácsunk a theol. tanári kar azon elhatározását, hogy a prot. irodalmi társaságba és a történelmi társulatba 100, illetve, 200 frtos alapítókint belépni óhajt s a tagsági díjaknak a könyvtárgyarapításra felvett összegből leendő fedezését annál is inkább engedélyezte, mert az illető társaságok összes kiadványainak megnyerésével, az intézeti könyvtár szépen fog gyarapodni. Kiutalt végül Igazgató-Ta-

nácsunk, a tanári kar kérésére, 150 frtot a theol. alaptól oly célból, hogy ezzel a nagy tud. akadémia eddigi összes kiadványai megszerzettessenek a theol. könyvtár számára, az intézet kulturális céljaira tekintettel felajánlott 80 százalékos árkedvezmény mellett.

A dévai egyházközség indokolt kérésére elhatározta Igazgató-Tanácsunk, hogy az ottani kincstári telepen élő néhány ref. család lelki gondozásáért a ref. lelkész részére némi honoráriumot kér a pénzügyminiszter urtól, mert a telep a várostól jókora távolságra fekszik s így a papi teendők végzése nemcsak fáradtsággal, de költséggel is jár.

Végül, az országos közalapi segélykérvényeket és a rendkívüli államsegélyből leendő részeltetésre vonatkozó esperesi ajánlatokat vizsgálta felül Ig. Tanácsunk s megállapította azokból a segélyezési ajánlatot, a leg-sürgősebb szükségek tekintetbevételével. Sajnálattal konstatálta azonban Igazgató-Tanácsunk az országos közalapi kéréseknél, hogy a többrendbeli utasítás, figyelemzetés s a kérőivek hátlapjain látható világos rendelkezések dacára is, igen sok kérés hiányosan van kiállítva és esperes aai. e kéréseket pótlásra vissza nem küldötték, sőt maguk is sok helyt elmulasztották az igazoló rovatokat kitölteni, minek következtében több kérés eredménytelenül fog visszaérkezni. Fetűnő továbbá a kért és ajánlott segélyösszegek nagysága is, hiszen, a megelőző évek tanúsága szerint, legjobb esetben is, 4000—4500 forint egyszersmindenkori segély juthat egyházkerületünknek s ezzel szemben, a folyamodók összesen közel 24,000 frtot kérnek s az egyházmegyék tizenöt ezret ajánlanak, pedig ez évben egyik legnagyobb egyházmegyénk, a marosi egyetlen segélykérést sem terjesztett föl.

Ezzel a tárgysorozat kimerítettén, az ülés bezáratott.

—r—s.

Az egyházmegyékből.

A nagy-enyedi egyházmegyéből.

(Vé g e.

Az országos ev. ref. közalaptól ez évben segélyt kaptak: Sz.-Ujfalu 40 frtot. Detrehem 50 frtot. Túr 50 frtot. M.-Kapud 50 frtot. Istvánháza 50 frtot. Összesen 240 frtot. A lelkészek közül: Moore Károly 40 frtot. Péter Antal 30 frtot. Derzi Lőrinc 50 frtot. Pap István 30 frtot. Aszalós György 40 frtot. Bartha Antal 40 frtot. Összesen 230 frtot. Egyházmegyénkbe tehát jött 470 forint segély.

A folyó évi közalapi adózás összegét 903 frt. 70 krral jelentettem vala be. Ez összeg némely rektifikációk folytán 910 frt. 80 krra emelkedett. De ebből még eddig semmi sincs beszolgáltatva. Kérnem kell a tiszt. lelkész aakat, sziveskedjenek, egyházközségeikből a közalapi járulékokat november hó első felében hozzám beküldeni, hogy a törvény kívánalma szerint, december 1-ig az országos közalapbizottságnak én is beszámolhassak. A múlt évről maradt 58 frt. 70 kr. hátralékból ez évben befizettetett 50 frt. 90 kr., töröltetett 7 frt. 80 kr. Az 50 frt. 90 krt. fel is küldöttem a m. földhitelintézethez, 3 frt. 40 kr. hijján, melyet a csekelaki lelkész aa. végrehajtás útján még a nyá-

ron kezéhez vett és ismételt felhívásomra sem szolgáltatott be, sőt ezt tárgyazó leveleimre még nem is válaszolt.

Az iskolaügy terén a mult közgyűlés ótasok előnyös változás történt. Állami iskolát kaptak M.-Décse, Miriszló, Fel-Enyed, Lőrincréve, Gyéres, a melyek ennek folytán felekezeti iskoláikat megszüntették. Gombásra is van tervezve állami iskola, de még eddig nem létesült. Ez idő szerint, a tanfelügyelő beleegyezésével, a lelkész tanítja a tanköteleseket, délelőttönkint a román iskola diszes helyiségében, melyet délutánonkint a szomszéd faluból átjáró román tanító vesz igénybe. Gyéresen az egyházközség a kántortanítói telken épített az állam részére és költségén 4470 frttal, négy diszes tantermet magában foglaló iskolát. Ehhez egyik tanítóul Miklós Sándor, kántorunk van alkalmazva, ki az egyházközségtől új díjlevelet kapott; eddigi fizetéséből a 21 hold kánonika porció elvonatott, melyért Miklós Sándor az egyházközségtől évi 85 frt. kártérítést kap; de utóda, ki szintén az állami iskola egyik tanítója leend, e kárpótlást nem fogja kapni, úgy, hogy a 21. hold kánonika porció egész jövedelmét az egyházközség élvezendi.

Nem régiben hagyta jóvá a mélt. Igazgató-Tanács ó-tordai egyházközségünknek az állammal kötött szerződését, mely szerint az egyházközség iskolafenntartási jogáról lemond, telket ad, melyre az állam iskolát épített és a tanítók fizetéséhez, kik közül három ev. ref. vallásu kell hogy legyen, járul évi 700 frttal. Három tanító közül kettőt, az eddiginél nem csekélyebb fizetés mellett, átvesz az állam, a harmadik megmarad kántornak.

M.-Záhon és Detrehemben az állami iskola felállítása a kezdetlegesség stádiumában van. M.-Záhon az egyházközség, a m. Igazgató-Tanács jóváhagyásával, felajánlott az államnak iskolai célra három évre díjtalanul egy, a viszonyokhoz képest alkalmas házat, de tanító még nincs. Valamint Detrehemben sincs, a hol szintén fel van ajánlva díjtalanul az államnak a mi alkalmas iskola-helyiségünk, felszerelésével együtt, s e mellett br. Kemény Domokos, isk. telket ajándékozott.

Istvánházi egyházközségünk még haboz, ha vajjon átadja-e iskoláját az államnak, vagy pedig a szorgalmi uton összehordott és előállított kő- és téglanyagból maga építse fel az iskolát, a tanítói fizetéshez államsegélyt kérvén? Valószínűleg az előbbire kell elhatároznia magát, mert az építés költségei egyszer s mindekorra 800 frt államsegélyt kérvén, kérelmével elutasított s pedig annak megnyerése esetén is, legalább 1000 frt kölcsönt lett volna kénytelen felvenni. Ez idő szerint kántor-tanítói állomása is üres, mert a fizetés csekély s annak pótlására szabályszerű időben beadott államsegélyért való folyamodása elintéztést nem nyert.

Van kilátás, hogy Hadréven is lesz állami iskola. Az egyházközség és tanfelügyelő, az iskola átadása iránt, szerződésre léptek, melyet a m. Igazgató-Tanács jóváhagyott, csak a miniszter megerősítése van hátra.

M.-Gezsén is szükség volna az állami iskolára, tán lesz is belőle valami, de a közel jövőben nincs remény hozzá. Solymosi Miklós, s. lelkésztanító aa. szászmatéi rendes lelkészszé megválasztatván, a napokban Gezséről távozik s az iskolás gyermekek tanító nélkül maradnak, ha csak nem sikerül Solymosi M. aa. helyébe más s. lelkésztanítót kapnunk.

Az általános tanügyi állapotokról értesülni fog a nt. egyházmegyei közgyűlés tanügyi előadó aa. előterjesztendő jelentéséből.

Az esp. vizsgálati jkönyvek egyik példányát bekötöttem felterjesztettem a m. Igazgató-Tanácshoz, a másik példányt van szerencsém a nt. egyházmegyei közgyűlésnek bemutatni.

E szerint, egyházmegyénkben a mult év végén a lélekszám 23,414, 410-zel több, mint a megelőző évben. Született 1894-ben 482 fiu és 491 leány = 973. 35-tel kevesebb, mint az előző évben. Meghalt 1894-ben 336 fi és 334 nő = 670, 90-nel több mint a mult évben, a meghaltak számát a szülötteké 303-mal haladja meg. Házasságra lépett 224 pár, kevesebb, mint az előző évben. Konfirmáltatott 227 fiu és 294 leány = 521, 31-el több, mint az előző évben. Hozzánk áttért 13 fi és 11 nő = 24, 3-mal kevesebb, mint az előző évben. Tőlünk eltért 2 fi, egygyel több, mint az előző évben.

Összes bevétel 41,354 frt. 23 kr. Összes kiadás 35,564 frt. 96 kr. Pénztármaradék 5789 frt 27 kr.

Pénztármaradék helyett felülköltsége volt Bágyon-nak, Detrehemnek, Lőrincrévének, Ozdnak, M.-Ujvárnak, Méhesnek.

Cselekvő állás = 100,022 frt. 99 kr.

Általános szenvedő állást tüntet fel N.-Lak és Tor-Szent György számadása.

1895. évre költségeloirányzata nincs Csekelakának, Csucs-Koppándnak és Detrehemnek. A többi egyházközségek költségeloirányzatának összege: 26,807 frt 96 kr. fedezet, 25,708 frt. 81 kr. Szükséglet, 1099 frt. 15 kr.

A sz.-kocsárdi kepeváltsági számadások ügyében a kiküldött egyházmegyei bizottság részéről számvevő aa. fog jelentést tenni.

Közelebbi alkalommal említettem volt, hogy Sz.-Mihályfalván, Pozsoni Mihály 300 frt. értékű fekvőséget ígér a kepeváltsági alapnak, mely azonban kissé bizonytalan. A vizsgálatkor, úgy látszott, Pozsoni Mihály aa. iránti elismerés köteles annak kijelentésére, hogy ez a fekvőség, mely illető lelkész aa. becslése szerint 400 frtot is megér, immár a sz.-mihályfalvi kepeválts. alap rászére kelekknöyvezve van

Elismeréssel említhetem azt is, g.-kereszturi állami tanító, Papp Gyula aa, önkint és díjtalanul ajánlkozott egyházközségeink orgonáinak kitakarítására. A hivatalos lapban fel is hívtam lelkész aait, hogy, ha szükségesnek látják, Papp Gyula ezen szives ajánlatát vegyék igénybe.

Tán érdekelni fogja a nt. egyházmegyei közgyűlést arról is tudomást venni, hogy a m. Igazgató-Tanács, célba vevén a legációk törvényszerű rendezését, ezekről kimutatót kért be. Mult hó végén felterjesztettem, hogy egyházmegyénkben 21 egyházközség járat legátust, és pedig valamennyi a nagy-enyedi kollegiumból; kivételt képez O-Torda annyiban, hogy évenkint egy ünnepre Kolozsvárról jön legátusa. A 21 legáció általános jövedelme egy ünnepre 385 frtot tesz.

A nt. gen. direktornak, felhívás következtében, bejelenttem, hogy házassági törvényszékünknek a válóperellátása révén, mérsékeltén számítva, átlag 860 frt. jövedelme volt, jelesen, az esperesnek 300 frt., a jegyzőnel

150 frt., a direktornak 50 frt.; a két ügyvédnek á 60 frt. = 120 frt., a hat székbirónak, á 40 frt. = 240 frt. Ha a kimutatás bekérése némi kárpótlást eredményezne, örvendetes volna; de nekem ehhez alig van reményem

A folyó évi egyházmegyei rovatok annyiban emelkedni fognak, hogy az egyetemes leltár költségeire 9 frt. 45 krt. kellett felküldeni, melyből egy-egy egyházközségre esik 27 kr. és a tavaszi egyházmegyei közgyűlésünk jegyzőkönyvének 54 frt. kinyomtatási költsége is az egyházközségekre kirovandó lesz.

A dr. Kovács Ödön sírkövére való adakozásra, a nt. közgyűlés határozata értelmében, széles körben bocsátottunk ki felhívásokat, t. Szilágyi Farkas aát kérvén fel az adományok elfogadására, a ki az eddigi eredményről lesz szíves jelentést tenni.

T. Szécsi Ferenc, felvinci lelkész aa., egyházközsége belenyugvásával, egy évre szabadságot kapott, hogy Nagy-Enyeden helyettes theol. tanárként működhessek. Elismerést érdemel, mert az ügy érdekében, melyért lelkesedik, s mely mindnyájunknak szíven fekszik, szellemileg és anyagilag jelentékeny áldozatot hoz. Segédlelkészt kapott Muzsnai Miklós aa. személyében; de az egyházközség adminisztrációját kezében tartja.

T. Zajzon Károly, ozdi lelkész aa. hosszas és mind sulyosbodó betegsége ellen, a nyáron üdülést keresett, de meghalni ment szülőföldre vidékére, július 15 én intézte hozzám utolsó levelét, melyben szabadságidőt kért. Nem egészen egy hónap mulva, gyászkeretes lap értesített, hogy aug. 9-én elhalt. Még utolsó tisztességet sem adhattunk neki. Távol innen, a székely havasok tövében, ott domborul sirja, a hol bölcsője ringott. De gondolatunk elszáryal oda is, és a kartársi szeretet, a hü emlékezet koszoruját leteszi a sirra, melyben egy jó lelkipásztor, egy igazszívű kartárs, egy beculetes ember nyugszik. A küzdelmes pálya és tet-lelket sorvasztó, hosszú betegsége után, legyen neki könnyű a föld.

Az ozdi lelkészi állomás csak a következő Szt.-György napkor lesz betölthető. Addig az egyház törvénykönyvi utasítás 205—206. §§-ai értelmében, az egyház-

megyei lelkészeknek kell beszoalálniok. A beszoalás rendjét, t. Derzsi Lőrinc, kinevezett administrator lelkész aával egyetértőleg megállapítottam. Erről lelkész aait részint értesítettem, részint értesíteni fogom. Azt hiszem, mindenik lelkész aa. tudja, hogy a beszoalást, a törvényre való tekitettel, de kartársi kegyeletből is, köteles teljesíteni és pedig a nélkül, hogy akár az özvegytől, akár az egyházközségtől napidíjt, vagy utiköltséget követelhetne.

Magam is el kell hogy menjek Ozdra, és pedig lehetőleg november első felében, mert az özvegynek sok kepehátraléka van, a mi tisztázást és felhajtást igényel; a a régi jobbagyörökségekre alapított keperendszer pedig annyira elavult és bizonytalaná vált, hogy korszerű módosítása, az új díjlevél kiállithatása tekintetéből, immár elodázhatatlan

E hó 23-án, az administrator által tett előintézkedések után, Pataki Zsigmond, egyházmegyei képviselő és administrator lelkész aával kiszállottam M.-N. Csányba, a hol az egyházközség tagjai, a zsinati törvény 203. §-a értelmében, teljes egyetértéssel meghívták rendes lelkészöktül, t. Péter Antal, lörincrévi lelkész aát, a ki főleg m. Zeyk Dániel, főgondnokunk befolyásával, már előbb elnyerte az ottani postamasteri állomást; különben a papi állomás alig lett volna betölthető.

T. Péter Antal aa. a közelebbi két vasárnapon el fog bucsuzni a lörincrévi és az általa adminisztrált kapudí egyházközségtől s elfoglalandja új állomását. Kapud és Lörincréve adminisztrációjának terhe egyelőre t. Málnási Károly, lelkész aára nehezül. De a lehetőségig gondom lesz rá, hogy neki valóban nehéz terhet ne emelje sokáig.

Szólhatnék még kisebb jelentőségű, de azért nekem sok dolgot s még több gondot adó egyéb körülményekről is, de nem akarván tovább fárasztani a nt. egyházmegyei közgyűlés becses figyelmét, kérvén a jó indulatu támogatást és a meleg érdeklődésen alapuló szives közreműködést: a gyűlést ezennel megnyitom.

Jancsó Lajos,
egyházmegyei főjegyző.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

Pál apostol élete, és levelei. Irta: dr. Masznyik Endre, theol. akad. tanár. Első rész: Pál élete.

(Pozsony. 1894. Szerző sajátja. XXXVIII. fejezet, 466 l. Ára 4 frt.)

(Folytatás.)

De, ez a testvéries egyetértés nem tartott sokáig. Az igazhívó zsidók közé lassankint görög műveltségű, u. n. hellenista zsidók is vegyültek, s ezek, szabadabb szellemükkel, meghasonlást idéztek elő keresztyén gyülekezetben. Különösen kimagaslott közöttük egy István nevű férfit, az első, a ki Jézust megértette, és nyomába lépett. István sokkal műveltebb volt, semhogy a vallás külső formái elfogulttá teheték volna. Érezte, tudta, hogy az új bor ócska tömlőben soká nem marad, mert előbb-utóbb szétrepesztí azt. Magán tapasztalta. Azért szakított a zsidó nemzeti kultusszal: templomba nem ment, az oltáron nem áldozott. A Jézus vallásának szelleme kelt új életre benne.

Ez a szellem megihleté István ajkait, s ő, telve kegyelemmel és erővel, szólani kezdett: »A názáreti Jézus azt a tempomot ott fen lerombolja, s azokat a rendtartásokat, a miket Mózes adott, megmástitja.« (Csel. 6, 8. 14.) A zsinagoga tagjai közül többen felléptek ugyan ellene, de a bölcsesség, és a lélek amaz erejének, a melylyel szólott, ellent nem állhattak. (Csel. 6, 10.) Pedig közöttük nem egy hires törvénytudó lehetett, s ott volt bizonyára a fiatal rabbi-jelölt, Saul is.

Az egész gyülekezet megbotránkozva hallgatta a templom és a tóra meggyalázóját. Saul szemei vérbe borultak; István szavai tört döftek szívébe. Isten temploma és a tóra, az ő tórája így meggyalázva egy Jézus miatt!

Megtépte, megszagatta ruháját, s vele együtt mind, a ki csak hü volt a templomhoz és a törvényhez, és a felzendített nép, meg az irástudók és a vének Istvánra rohantak, megragadták, a városból kiharcolták, és megkövezték. Az első köveket, a törvény rendelése szerint, a tanuk dobták

rá, s azután működött a nép. S míg a kövek hullottak, István imádkozott: »Uram, ne ródd föl nekik ezt a bűnt!« Saul, kinek lábaihoz rakták a tanuk felső ruháikat, mintegy kővé meredten hallgatja e szavakat. Hát, gonosz lehet-e az, a ki így hal meg; a ki utolsó szavában is áldást, s nem átkot könyörög gyilkosaira?! Egy pillanatra megrendül; de akkor eszébe jut a tóra, és a templom gyalázata, s vért szomjazva, siet a szent városba, házról-házra járva, pusztítja az anyaszentegyházat, mind a férfiakat, mind a nőket kivonszolván, és börtönbe vetvén. Majd pedig, látva, hogy a hivek közül sokan el a vidékre, messze tájakra futnak, még mindig öldöklést lihegve az úr tanítványai ellen, a főpaphoz megyen, s tőle ajánló leveleket kér Damaszkusba, a zsinagógákhoz, hogy ha menekülteket talál, kötözve hozhassa vissza Jeruzsálembe. Mert ő nem pihenhet. Neki a gonoszt ki kell irtania a nép közül, mivel a törvény parancsolja, s ő azt az utolsó betűig be akarja tölteni. Oh, ha tudná, hogy utolszór jár most a törvény útján; hogy eljutott annak a végére, hogy a törvény által már meghalt a törvénynek!

De, Saul erről mitsem akar tudni. Sietve megy, halad Damaszkus felé. Már rég háta mögött a szent város, a Sion, és Moriah hegyével. Csak néhány óra még, s aztán újra elemében lesz; folytathatja, a mit Jeruzsálemben megkezdett: az üldözés munkáját. S már látni véli az új áldozatokat, mikor egyszerre ott az úton csoda történik vele, s hirtelen, mintegy villámcsapásra, Saulból Pál, a törvény hívéből az evangéliom hive, a keresztyének üldözőjéből a keresztyénség legnagyobb apostola lesz.

Négyféle tudósítás áll előttünk e csodás eseményről: három az apostoli cselekedetek könyvében (9, 3—9. 22, 6—11. 26, 12—18.), egy pedig Pálnak a galatákhoz írt levelében (1, 11—16.). A három első, minden eltérés dacára, megegyezik abban, hogy Pál megtérését, mint természetfölötti csodát tünteti föl. Pál megtér, mert ott, a damaszkusi úton, hirtelen égi világosság veszi körül; megjelenik neki test szerint a Jézus Krisztus, és Pál látja őt, hallja szavait. Hite tehát külső bizonyáson, érzéki látványon alapul. A negyedik tudósítás az Apost. Csel. által elbeszélt csodás eseményről, oly alakban, a mint ott meg van írva, mitsem tud. Az apostol saját megtérését előzetes isteni határozatra, kegyelmi tényre: *benső kijelentésre* (ἐν ἐμᾷ ἀποκαλύψει) vezeti vissza. De, ebből nem szabad azt következtetni, hogy az apostolnak nem jelent meg valósággal, abban a csodászerű gloriában, dicsőségben a Krisztus, mint az Apost. Csel. leírja; minden bizonynyal, megjelent; csak hogy ez esetben a Krisztus megjelenése nem természetfölötti csoda, hanem ama benső kijelentés természet szerű eredménye. Mert a mit az apostol a damaszkusi úton látott, az nem volt földi tüntetés; ő nem a test szerinti Krisztust látta, hanem azt, a ki föltámadott és megdicsőült, a mennyei embert, kinek arcán istennek dicsősége ragyogott, a ki megelevenítő szellem. S látta, szemlélte ezt a Krisztust önkivületes állapotban, elragadtatásban, egy szóval: látomásban.

És ha Krisztus megjelenését, mint benső, szellemi tényt fogjuk fel, akkor az apostol megtérése, a maga történeti valóságában, nem egyéb, mint az ő személyes szellemi életének természetes következménye, s ennyiben a tudományos analízis tárgya.

Ennek segélyével, a damaszkusi csodát megérthetjük

egyfelől »az apostol személyiségének sajátosságából, másfelől, a zsidó üdv-elvének, eddigi fejlődése alapján bekövetkezett átváltozásából. Személyiségének sajátossága világosságot vet a csodás látomás keletkezésére; a messiási eszme átváltozása pedig megokolja a csodás látomás szükségképpen bekövetkezését.«

Az apostol, egész valója szerint, eredeti egyéniség. Mint ember, csupa ellentét, s ennek dacára, mégis egységes, határozott jellem. Egyéniségének alapellentéte nyilvánul szellemi és testi életében. Innen van, hogy bárhol jelenik meg, környezetére a legellentétebb hatást gyakorolja.

A szellem fenköltése, gazdagsága, a lángész lebilincselő hatalma, az akarat energiaja, ismeretes az apostolnál. E kiváló szellemi erők teszik őt képessé ama cél megvalósítására, melynek életét szenteli. Ez a cél: megnyerni a világot, de nem magának, hanem a Krisztusnak. E célra törve, nem ismer nehézséget, akadályt; nyugodtan, nemes megadással, sőt örömmel tűr minden bajt, fáradságot, szenvedést. Munkájáért jutalmat nem kíván; senkinek terhére lenni nem akar. Ilyen hatalmas és erős szellemű, független egyéniség az apostol.

De, a mily törhetetlen a lélek, oly gyöngye, erőtelen, beteges a test. Ő maga is érzi, ő maga bevallja, hogy drága kincse törekeny cserépedényben van. Ám, a gyöngye testet hatalmas szelleme megedzette, s képessé tette arra, hogy kibírja a kibírhatalant. Szellemének köszönhetette, hogy össze nem tört a megpróbáltatások alatt, melyek rá nehezdedek. Gyöngeségéhez járult az is, hogy »adatott neki egy tövis, a testébe, a sátán angyala, hogy a kijelentések nagysága miatt el ne bizza magát.« (II. Kor. 12, 7.) E szavak valami súlyos betegségre vonatkoznak, mely az apostolra mindannyiszor reá jött, a mikor látomásai, és kijelentései voltak. Pál ennek a betegségnek magasabb isteni intenciót, s erkölcsi jelentőséget tulajdonít. Azért az a kínzó tövis az ő testében, hogy a kijelentések nagysága miatt el ne bizzakodjék.

Íme, a szerves kapcsolat az ő testi és lelki élete között. A kijelentés nagysága, a szellem megtelése rendkívüli isteni tartalommal, fönséges eszmékkal, visszahat a törekeny, gyöngye testre, s annak működésében zavart idéz elő. A különben is ingerlékeny ember ideg-rendszere megbomlik, az egyes szervek természetellenes működésre kényszerítetnek, s különösen az agyra gyakorolt rendkívüli behatások következtében, fizikai kényszerűséggel következik be a hallucináció, és vízió.

Ám, ha az apostol személyisége megmagyarázza látomásának keletkezését, üdv-elvének eddigi fejlődése alapján történt átváltozása, a látomás szükségképpen bekövetkezését érteti meg velünk.

Mi volt Saul üdv-elve? A törvény. Mint igazhívó izraelita, ezt tekinté legfőbb javának, üdvössége forrásának. Azért élete egyedüli célja a törvény tanulmányában és teljesítésében állott.

S mit tapasztalt? Mikor rengeteg törvénytudományával rálépett a törvény útjára, észrevette, hogy annak minden parancsát nem képes teljesíteni; hogy (a mint később őszintén bevallá) a törvény cselekedeteiből nem tud megigazulni. De, ez a tapasztalat szívéből a törvényben való hitet nem oltathá ki. Elfojtotta lelki fájdalmait, s küzdve, gyötrődve, haladt tovább a törvény útján. Nem volt szabad, arról letérnie,

Folytatása az 1/4. ív mellékletén.

mert isten a messiási országot csak a törvényhez hű, az igaz népnek ígerte.

Ekkor találkozott a Jézus követőivel, s elkeseredett harcra kelt velük. E küzdelemben újabb sebet kapott: messiási eszméje ingott meg. Ő, nemzetével együtt, azt a dicsőséges meunyei Messiást, »az ég felhőin eljövő emberfiát« várta, a ki földre szállva, Izraelt hatalmassá és boldoggá teendi, s ez édes reménnyel szemben, a názárénusok hirdetni kezdetek egy új tant, mely e pár szóban fejezhető ki: Jézus a Messiás. Saul ezt el nem fogadhatta, sőt éppen botránynak tartotta a kereszt miatt. Igen, de a názárénusok az írásból bizonyítják, hogy Jézus büneinkért halt meg, s mondják, hogy őt isten feltámasztotta és megdicsőítette.

Jeruzsálemben, a dühöngés izgalmas napjaiban, ez új dolgok felett nem ért rá elmélkedni. De, mikor a pusztában, a végtelenbe vesző homoktenger közepette, Damaszkus-felé halad, lelkében önkintelenül megújulnak a közelebbi napok emlékei. Oda képzeletét a názárénusok közé, s miután szenvedélye, mint a vihar, lecsillapult: kihallgatja őket újra, egész nyugodtsággal. Előadásokból egy kép emelkedik ki: a názáreti Jézus képe. Azt mondják, hogy ez a Jézus Messiás, noha meghalt. Nekik tehát a kereszt nem botránynak tartotta a kereszt miatt. Igen, de a názárénusok az írásból bizonyítják, hogy Jézus büneinkért halt meg, s mondják, hogy őt isten feltámasztotta és megdicsőítette.

Odalép lelke elé az írás. Sorban átgondolja, összeszedi a messiási jóvendöléseket, s csakugyan ott találja, Ézsaiás 53. fejezetében, Jahve szenvedő szolgájának rajzát.

Igaz! Az írás tanítja, hogy a Messiás szenved, sőt tán meg is hal, az ő népéért. Ámde, Jézust saját népe adta halálra, pedig a Messiás ember akaratából nem halhat meg; isten fián e világnak nincs hatalma. A Messiás halálának csak egy esetben lehetne értelme, ha t. i. az magának az isten akaratából történnék. De hát, lehetséges-e ez? Hiszen, isten akaratára már ki van nyilatkoztatva a törvényben.

Igen, a törvény az üdvösség útja. A ki betölti minden parancsát, azé az áldás, azé az élet.

De hát, vajjon, ő teljesítette-e minden parancsolatát?

Bele néz élete tükrebe, s megborxad önmagától. Mennyei folt lelkén! A gonosz kívánság hányszor beszenyenyezte! Mint a harag villáma, zúg le fejére az írás szava: »Nincs igaz, csak egy. Mi mindenek elhajlottak, s egytől-egyig haszontalanokká lettek. Nyelvük álnokságot szól. Lábaik gyorsak a vérontásra. Romlás és nyomor az ő útjaikon, és a békesség útját nem ismerik.«

Vérontás, romlás és nyomor! E szavakra mintha benépesülne előtte a puszták: egymásután jelennek meg lelke előtt, a kiket üldözött, börtönbe hurcolt; majd előjön sinjából a szerencsétlen István s mutogatja agyonkövezett testének sebeit. Mindenik oly boldog, oly örömet szenved a Jézusért.

S ekkor egy iszonyu gondolat cikázik át agyán. Hátha igaz, hogy Jézust csakugyan isten adta halálra! Hátha a keresztben van a mi váltságunk s a törvény csak arra való, hogy felismerjük bűnös voltunkat! De akkor, jaj neki, hiszen ő, a keresztényekkel együtt, magát a Messiást, isten fiát üldözte; akkor ő istennek ellensége volt, midőn azt hitte, hogy neki szolgál. E rettenetes önvád sulya alatt roskadozva, még néhány lépést tesz előre, aztán megáll, meginog és földre hull eszméletlenül.

»A mit Saul meg nem tudott oldani, azt megoldá most maga az isten. A ki szólott: a sötétségből fény áradjon, az világosságot támasztott az ő szívében is. Megnyílik az ég neki is, és most már azt sem tudja, ha testben van-e, vagy azon kívül, megjelenik előtte Jézus, mint Messiás, teljes mennyei dicsőségében, fényes alakjában.

Az ösztön ellen hiába rugdalózott; Saul meghalt, Pál feltámadott. A törvényvel eltűnt a harag és a keresztrel felsütött a kegyelem napja fölötte.«

(Folytatása következik)

Ifj. Péter Károly.

Különfélék.

== **A főrendiház átalakításáról szóló 1885. évi VII. tc. értelmében**, mely a kálvinista püspökök abban való részesedésének hányadát is szabályozza, néhai Pap Gábor elhalván, köztudomású volt, hogy megválasztatása, és szolgálati éveit következtében, a mi egyházkerületünk püspöke, főtiszt. Szász Domokos, aa. következik. A főrendiháznak a magyar kálvinizmust érintő mostani ilyen szervezete ellen lehetnek kifogások; hisszük, hogy egy új átalakítás alkalmával ez előnyösebben és igazságosan fog meg is történni; de a mai törvények keretén belül is, örömünkre szolgál, hogy egyházkerületünk püspökének jutott részébe a szerencse, és alkalom, hogy korán elhalt elődének helyét méltóan pótolja, s közreműködjek mindabban, a mi édes hazánk nagyobb dicsőségére, és jóvendő nagyságára szolgál. Egyszersmind lapunk élén közöljük a királyi Meghívót, már csak azért is, hogy kifejezzük hódolatunkat, s alkalmat adjunk olvasóinknak, hogy megismerkedjenek az ilyes iratok hangjával, természetével.

== **Örömmel jegyezzük fel, hogy a kolozsvári egyházban élénk és egészséges élet kezd derengeni.** A közelebbi vasárnapon folytatólag megtartott keblői egyháztanács, igen nagy többséggel, kimondotta, hogy a jelenleg üresedésben levő negyedik papi állomást, ez idő szerint, nem tölti be, és helyette két kateketai állást szervez, kik a vallásos oktatás nagy jelentőségű munkáját végezzék. Ezenkívül, a theol. tanárok által sikerrel kezdeményezett felolvasások és vallásos összejövetelek következése képpen, a napokban, a tanítók és tanítónők részvétele mellett, igen népes értekezlet tartatott a fakultás tanácskozó termében, holott elhatároztatott, minden tisztességes eszközt felhasználni, hogy a népies és egyáltalában a közhasznú vallásos iratok terjesztessenek. Mindezek oly mozgalom és buzgóság, mely hasznos gyümölcsöket fog teremni és a melyek követését nem ajánlhatjuk eléggé egyházainknak. Ama királyi füzetek elterjesztése, megkedveltetése által, oly lelki kincsekben tesz gazdagga hallgatóik lelkét, vallásos életét, melyeknek fénye meg fog látszani a családban, a társadalomban, a közéletben és mindenek felett, a szívekben.

== **A budapesti Lorántffy-Zsuzsánna**, és a reform. ifjúsági egyesület Utmutatót adott ki »Bibliai részek és gondolatok az év minden napjára« címen, melyhez a következő Felhívást csatolta: Valamikor általános jó szokás volt a biblia olvasása. Ma magyar hazánkban nem az már. Pedig, a bibliát olvasgatni, hasznos dolog, nem szokásból, hanem azért, hogy belőle vigaszt, erőt, hitet, és szeretetet merithessünk. Hiszen, ha hasznos az ásványokkal és növényekkel való foglalkozás; ha érdekes a csillagok útjának megismerése; ha hasznos az állatok tanulmányozása, és ha a műveltséghez tartozik a költők, és tudósok gondolatainak megismerése: bizonyára, még hasznosabb az isten gondolatainak megismerése a bibliából; abból a könyvből, melyet még egy híres hitetlen ember is az emberiség nagy vigasztalás-könyvének nevezett. A biblia, azonban, nagy erdő. E kis könyvecske útmutató akar lenni. Használd ez útmutatót, s meglásd, nagy kincset szerzesz lelkednek. Ára 5 kr. 12 péld. 50 kr. 30 péld. 1 frt. 50 péld. 1 frt. 50 kr. 100 péld. 2 forint.

= Jó véget ért a debreceni papválasztás ügye.

Az egyháztanács kimondotta határozatát, mely szerint a választás megerősített, és az esperes útasított, hogy a konszensuszt adja ki. A dolog odáig meg volt már érve, illetőleg, olyan odiozussá vált, hogy a papválasztásba maguk a panaszosak is belenyugodtak. Így hát, Mitrovics Gyula január 11. óta debreceni pap, és Sárospatak elvesztette, mint az oda való lap igazán és méltán felfohajt.

= »Élet Könyve.« E cím alatt kaptunk egy 136 lapra terjedő jókora füzetet, melyet Derzsi József irt huszonkét évi tapasztalat nyomán, és a mely szerint »az

eddig gyógyíthatatlan betegségek is házilag feltétlenül és ingyenesen gyógyíthatók«. Hát, a tudományok, és éppen az orvosi tudomány felfedezései, szélesebb körben való elterjedése, sat. csendes mosolygással fogadja a cím körülírásában foglalt csoda dolgot, de ha azt vesszük, hogy ez a körülírás többet mond, mint a mennyit akar, és hogy ebben a könyvecskében, valóban, igen okos és hasznos tanácsok, gyakorlati tapasztalatok, és természetes életrendre való oktatás van érthetően, egyszerűen elbeszélve: nem ok nélkül dobja ki pénzét az, ki megrendeli Székely-Udvarhelytt, Betegh Pál, könyvkereskedőnél.

HIVATALOS RÉSZ.

50—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebelezett dálnoki egyházközség ujonnan szervezett énekvezéri állomására ezennel pályázat nyitattik.

J a v a d a l o m: alkalmas lakás gazdasági épületekkel, vétémenyes és gyümölcsös kerttel. Kepe, terményekben és pénzben. Kanonika porció: egy hold 714 négyszögöl szántó és 1197 négyszögöl kaszáló hasznélvezete. Stola. Mindezek pénzértéke 566 frt 95 kr.

K ö t e l e s s é g e k: az egyházi törvényekben körülirt énekvezéri teendő végzése, pápi szolgálat a lelkész akadémiaoztatása esetében. Egyházi énekek tanítása az állami népiskola mind a hat osztályában. Egyházközségi jegyzői teendők teljesítése. Énekkar szervezése és vezetése s ha lehetséges, zekekar szervezése és vezetése is. Az egyházközség gyümölcsösének gondozása, nemesítése.

Pályázati határidő: 1896. febr. 20. Pályázati folyamodványok nt. Zoltáni Elek, esperes aához küldendő, Lukafalvára, u. p. Maksa.

Kolozsvártt, 1896. jan. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

55—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett s e n t - i s t v á n i egyházközség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

J a v a d a l o m: Tisztességes lakás, kerttel és gazdasági épületekkel. Egyházközségi beclés szerint, buza-, zab-, fakepe, 7 hold canonica-porció hasznélvezetében 201 frt. 68 kr., melynek 300 frtra emelése államsegélylyel biztos kilátásban van.

Pályázati határidő: 1896. febr. 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendő, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. jan. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

56—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett s e n t - g e r i c e i egyházközség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

J a v a d a l o m: Tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel. Egyházközségi beclés szerint, 137 frt. 38 kr. értékű kepe, canonica-porció hasznélvezete, fa és pénz, melyhez 163 frt. évenkinti államsegély járul.

Pályázati határidő: 1896. febr. 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendő, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. jan. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

57—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett s e l y e i egyházközség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

J a v a d a l o m: Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel. Egyházközségi beclés szerint, magtári

gabona-, pénz- és failletékben 201 frt., melyhez 101 frt. évenkinti államsegély járul.

Pályázati határidő: 1896. febr. 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendő, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. jan. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

58—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett t o r b o s z l ó i egyházközség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

J a v a d a l o m: Tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel. Egyházközségi beclés szerint, 132 frt. 35 kr. kepe-, canonica-porció hasznélvezete, magtári gabona- és pénzilletékben, melyhez 139 frt. évenkinti államsegély járul.

Pályázati határidő: 1896. febr. 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendő, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. jan. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

59—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett v á r h e g y i leány-egyházközség levitatanítói állomására pályázat hirdettetik.

J a v a d a l o m: Tisztességes lakás, melléképületekkel, és kerttel. Egyházközségi beclés szerint, 141 frt. 50 kr. értékű kepe, tandij és 8 hold 1013 négyszögöl canonica-porció hasznélvezete, melyhez 115 frt. évenkinti államsegély járul.

Pályázati határidő: 1896. febr. 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendő, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. jan. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

60—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett m e z ő - k ö v e s d i egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

J a v a d a l o m: Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, tágas udvarral és kerttel. Egyházközségi beclés szerint, 661 frt. 51 kr., melyből 400 frt készpénz, negyed-évenkint előleges részletekben kifizetve, 40 kat. hold tagosított canonica-porció föld, 532 négyszögöl rét, 985 négyszögöl legelő, 262 négyszögöl szőlő, 10 hosszú öl vegyes fa, ingyen közmunkatétel és a régi temető fű haszna. Ehez járul a harói egyházközségtől, hova beszolgál, 1 hold 800 négyszögöl szántó, 1 hold 800 négyszögöl kaszáló.

Pályázati határidő: 1896. febr. 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendő, Lukafalvára, u. p. Nagy-Teremi.

Kolozsvártt, 1896. jan. 13. *Szász Domokos,*
ev. ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Mai számunkhoz egy negyedív melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Aibert könyvnyomdájában. Kolozsvártt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Január 23.

4. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A felosztás.

A címül irt szó itt kétszerezve jelenti a szaporítást, mert az egyházmegyék felosztásával nem csak a traktus lesz több, hanem esperes is. A tárgy megérdemli a hozzászólást. A felosztás kérdése, mely különösen itt nagyon is megkülönböztetendő a felosztás fogalmától, nem oly nehéz, mint a Szimonidesé volt, mert ez, attól eltérőleg, nem folytonosan homályosabb, hanem annál tisztább lesz előttünk, minél többet gondolkozunk róla.

A kérdés üvegszerű átlátszóságig tisztává lesz, mihelyt arról a pontról nézzük, a melyik leginkább előnkbe tárja, s a melyik legegyszerűsebb nézőpontja a tárgynak. Fizikai igazság, hogy kevesebb munkára, kevesebb erő kell; kevés munkát elvégezhetünk elfáradás nélkül is könnyen, és jól. Míg nagyobb munkát csak nagyobb erővel, s talán éppen megerőltetéssel, mely utóvégre, meglankaszt az elfáradásig, és végezzük lassabban, nehezebben, s talán rosszabbul, mint a kevesebbet. Kisebb kört meg lehet futni örömmel, élvezettel, a nélkül, hogy csak közel is jutnánk az ellankadáshoz, és ezt ismételhjük többször, a nélkül, hogy erővesztést éreznénk. Van idő arra is, hogy jól megjárjuk, apróra megnézzünk benne mindent. Egy nagyobb kört pedig már csak fáradsággal, több erővel, és mindig a kívánt időből való kifogyás félelmének nyugtalanságával. Nincs meg sem a nyugodtság kinyomata rajtunk, sem a dolgokba való jól benézhetés öntudata bennünk.

Következés képpen, minél szűkebb helyre szorítkoznak azon egyházak, melyek egy espereséget alkotnak, szóval, minél kisebb területen fekszik valamely egyházmegye, annál könnyebb annak az adminisztrálása, kormányzása. Ne öljük hát szöszönbe a kérdést, ne kerekítsünk nagy karimát a dolognak, hanem mondjuk ki röviden: hogy minél apróbb egyházmegyékre osztjuk magunkat, annál elevebb lesz a mozgékonyosság bennünk.

Ezt a mozgékonytságot nyerik az egyházak attól a gyakori és nyugodt érintkezéstől, melybe a vezetőkkel, mint buzdítókkal, lelkesítőkkal hozza a közelség.

A munka nem apad, de folyton szaporodik; az idők az erőknek megkétszereződését kívánják manapság a papoktól; nem csak a kathedra és iroda veszi igénybe fokozott mértékben erőnket, de künn, az emberek között is, annak a térnek a betöltése, a hová a cura pastorális állít. A hol szét kell járnunk világító fényvel eszünkben, és melegítő tűzzel szívünkben. A dermedőt megleveníteni, az alvót ébreszteni, a hideget fölmelegíteni: buzdítani, lelkesíteni, éleszteni, gyújtani. Körül kell hordani a lángot, s oda tartani ehhez is, ahhoz is, hogy éledjen, gyúljon tőle mindenik. Készíteni, egyengetni az úrnak útát. De nem csak, hanem nem engedni újra megöletni a föltámadottat, hogy maradjunk ő benne, és ő is maradjon mi bennünk. Nem csak hirdetni, hogy erős várunk nekünk az isten, hanem összetömöríteni az épület lelki-köveit, a hívőket. Fáradni, mint Nehémiás, lángolni, mint Illyés; a hitben nem csak állhatatosan megmaradni, mint Timotheus, hanem szét-hordani az evangyéliom igazságát, mint Pál.

A kisebb egyházmegyékben az esperesek többször érintkezhetnek paptársaikkal, többször cserélhetnek eszmét, a teendőkre nézve a tájékozás, bátorítás többszöri lehet. Az egyház-vizsgálat, mely nem annyira vizsgálat, mint inkább innepélyes látogatás, mely nem megalázni, hanem inkább emelni, lelkesíteni van hivatva: céljának sokkal megfelelőbbben lenne végrehajtható.

Az a hadsereg a győző, a mely jól szervezett, és helyüket jól betöltő csapatokból áll. A felosztás által az egyházkerület is több jól szervezett csapatot nyerne. Ez a felosztás nem gyengítés, hanem erőnyerés volna. Egy kertet csak apró táblákra, darabokra osztva, lehet úgy megmivelni, hogy az szépen virágzó, és dúsan gyümölcsöző

legyen. Minél kisebb a terület és több a kertész-kedő kéz, a kert annál tisztább és szebb lehet.

A mai idők a harc sodrában tartanak minket is. Életünket küzdelem árán tarthatjuk meg; az anyagosság, elvilágiasodás felé hajló eme korszakban a sziveket nem szabad elhidegülésbe eresztünk. A küzdő csoportok jól szervezést, lelkesítő vezetőket kívánnak. Az erőket kétszerezni kell. Spártának legerősebb védfalát alkották az élő emberek mellei; itt is legerősebb védők az élő kövek, a hívők. Ezeket kell összetartásra buzdítani. Kellenek hát a papok a nép mellé buzdítani, s a papok mellé az esperesek szervezni, vezetni, minél többen. Egymást biztatni, egymásból erőt meríteni, hogy a szellemi érintkezés melegeben mindannyiszor nagyobbra gyúljon a lelkesedés tüze.

A felosztásnál a geográfiai tekintetek lennének irányadók. Az egyházmegyék nagyságát nem a lélekszám, hanem a terület mekkorasága szerint vesszük. Így felosztás alá jönnének, mint legnagyobbak: a szilágy-szolnoki 62, a marosi 63, az udvarhelyi 50, a széki 38, a kalotai 37, n.-enyedi 35, küüllői 35, görögényi 33, dézsi 25, v.-hunyadi 24, sat. anya-egyházakkal.

Ez a felosztás, azonban, nem azt célozza, hogy a papok válláról magukra veszik az esperesek a terhet, és ők mindent megtehetnek azért, mert sokan lesznek. Nem, mert hiábanvaló a vezér, ha a közkatoná meg nem teszi a magáét, sőt éppen a jó közkatonák szereznek a vezérnek győzedelmet, és babért.

Gönci János.

Jézus korának vallási és politikai pártjai.

II.

A farizeusok.

(Felolvasatott 1895. dec. 4-én tartott felolvasó estélyen.)

(Vége.)

Péter apostol Antiokhiában minden gondolkodás nélkül leült enni a pogányokból lett keresztyének közé; de, mikor a jeruzsálemi atyafiak, a százszemű farizeusok oda értek: Péter is mást gondolt, elkülönítette magát a pogányokból lett testvérektől, mert félt a jeruzsálemi zsidók haragjától. És nagyon sokan vannak ilyenek, a kik ha szívük mélyén nem utálták is a pogányt, a farizeusok kényszerítő nyomása alatt mégis kerülték azt, mint tisztátalant, ámbár talán sokan azt is belátták, hogy az a gavallér római hadnagy, a ki mindennap fürdik, nem sokkal lehet tisztátalanabb annál a farizeusnál, a ki nem vízzel, hanem áldozatok vérével tisztálkodik.

És ha ebben van valami megmosolyogni való, bizonyára van valami tiszteletre méltó is. Mi tudjuk legjobban, saját példánkbul, hogy a kis nemzeteknek meny-

nyire kell óvakodni a nagy, művelt és erős nemzetek befolyásátul. Hiszen, mi is mennyire óvakodtunk az idegen hatástól, még sincs már rajtunk, sem házunk táján, sem szokásainkon, sem viseletünken egy kis vonás sem, a mi régi magyar, mindenünk új és idegen: csak a beszédünk magyar még, de azt is nagyon elrontották már a budapesti ujságok. A zsidó népnek pedig ebben a korban már nyelve sem volt meg, elfelejtette atyái nyelvét, és saját hazájában idegen nemzet nyelvén beszélt. És ha ez, minden nemzeti életnek e legerősebb vára nem volt meg: mi tarthatta volna meg a zsidó népet, hogy a népek nagy tengerében el ne olvadjon; mi más, mint az az erős nemzeti öntudat, a mit a farizeusok olyan jól tudtak élesztgetni, erősítgetni: hogy ő valamennyi népnek felette áll, nincs több olyan nép a világon, mint ő.

Ennek az erős nemzeti öntudatnak alapját pedig a törvény képezte. Más népnek lehettek nagy tudósai, bölcselkedői, költői, művészei; lehettek nagy gazdagsága, hatalma, hódító hadserege, dicsősége: de, mi ez mind ahhoz a kincshez képest, mely egyedül Izraelnek volt birtokában, a törvényhez képest, a mi alatt, természetesen, értenünk kell a teljes szentiras egész ó-testamentomi részét.

Minden zsidó érezte, hogy fájának nemzeti élete elválaszthatatlanul össze van forrva a törvénnyel. Mi azt mondjuk: nyelvében él a nemzet; a zsidó nemzet a törvényben él. Mi így énekelünk: »a nagy világon e kívül, nincsen számodra hely«; a zsidó nemzet mindenütt fölleli hazáját, a hol törvénye szerint élhet. Mind az a kincs, az a drága szent örökség, a mit számunkra a nyelv, nemzet és haza három dicső fogalma foglal magában: a zsidóra nézve a törvényben rejtetett el. De, nem csoda, hiszen, nyelvét elfeledte, hazáját elvesztette, nemzeti életét elsiratta már, nem volt hát egyebe, a mi férfi szívének drága lehet, csak a törvény.

A farizeusok szive ebben is együtt dobogott a népével. Csakhogy ők még jobban ragaszkodtak a törvényhez, mint a nép. A mi a magyarnak Kossuth Lajos, a franciának Napoleon, a mi a vőlegénynek menyasszonya az volt a farizeusnak a törvény. Szerelmének tárgya, lelkesedésének oka, küzdelmének célja. Költő nem beszél annyi szeretettel, annyi gyöngédséggel, s annyi epedéssel szerelméről, mint a farizeus a törvényről. Vele élni, vele halni, általa üdvözülni: ez volt a farizeus célja, és reménye.

De, fájdalom, úgy voltak vele, mint a mely vőlegényt menyasszonyának szépsége annyira elvakít, hogy annak nemes szívét, fenkölt lelkét, gyöngéd műveltségét észre sem veszi, csak lenszösz haját, szempilláját, szabályos fülét, vagy piros ajkát bámulja. Az áldozatokra, ceremóniákra, tisztálkodásra, szombat napra, ételekre, s az élet minden elképzelhető viszonyaira adott parancsolatokat fejtegették, magyarázták, alkalmazták; s e mellett, egyszer sem ütötte meg fülökét a próféta kiáltása: irgalmasságot akarok, és nem áldozatot! S mig aggódó gondoskodással ügyeltek arra, hogy a törvénynek és hagyománynak minden aprólékos parancsát betű szerinti értelemben, külső képpen teljesítsék, s mással is teljesíttessék: addig, más részről, az ügyefogyottat és árvát, a szegényt és a nyomorultat veszni hagyták.

A dézsmát a mentából és kaporból is megadták, a szombatot úgy megtartották, hogy még jó cselekedetet sem műveltek akkor; kezeiket gyakran megmosták, áldoztak rendes időben, s azt a zsidót, a ki úgy nem ügyelt a törvény minden kis parancsára, mint ők, egy falat kenyérral sem mentették volna meg az éhhaláltól. A ki egy fillért felejtett zsebében szombat napon, az már rettenetes bűn volt, a mi a farizeussal soha meg nem esett. Az erkölcsi élet komoly tisztasága, a szeretet mélysége, az alázatosság, a lélekben és igazságban való szent élet nem volt fontos, csak a külsőségek megtartása. És ezek a vak farizeusok, a kik ily formán csakugyan megszürték a szűnyogot, és a tevét elnyelték: szentségük érzetében bátran, sőt kevélyen állottak meg még az igaz isten előtt is, és így imádkoztak: hálát adok neked, uram, hogy nem vagyok olyan, mint mások: ragadozók, bűnösök, vagy, mint, im, eme publikánus is. És mert ezzel a fennen fitogtatott külső szentséggel a szív belső tisztasága nem járt együtt, sőt össze sem fért, azért nevezi őket urunk képmutatóknak, festett koporsóknak. S mert példájukkal, tanításukkal másokat is ilyen életre kényszerítettek, s a lelkekre elviselhetetlen terhet raktak, s így azok lelkét is megmérgezték, a kik komolyan keresték az isten országát: azért nevezi őket urunk mérges kigyók nemzetségének. És mert azt, a mi a törvényben lényeg, lélek és élet, elmellőzték, a mi pedig külsőség, megölő betű, azt megtartották, sőt az atyák rendelkezésével is megtoldották, és ez által a népet, melyet üdvösségre akartak vezérelni, lelki romlásba vezették: ezért nevezi őket urunk vak vezéreknek.

Mert igazán azok voltak. Krisztus korában a legtöbb farizeus már csakugyan képmutató, haszonleső család volt, a ki azt tanította, a mit maga sem hitt; azt parancsolta másnak, a mit maga sem teljesített, s idvességet ígért érte, a miben maga sem reménykedett. De, voltak közöttük őszinte, igaz szívu farizeusok, tiszteletre méltó hazafiak, kiknek szája szívuik teljességéből szólt; de azért, ők is csak vakok voltak, siketek és megkövéredett szívuiek. Mert várták, sovárgó reménységgel várták a Krisztust, és mikor eljött, nem fogadták be; hirdették, hittél, lángoló lelkesedéssel hirdették az isten országának eljövételét, és mikor eljött, sem maguk nem mentek be, sem másokat nem engedtek bemenni.

Mikor a názáreti Mester ajkán elhangzott az első intés: »térjete meg, mert elközelített a menyeknek országa«: ők megbotránkozva hallották ezt. Nem azon botránkoztak meg, hogy Jézus szegénységben jött el, mert hiszen, ezt régen megjövendölte Ésaiás próféta; nem is azon, hogy mindjárt eljövetelekör meg nem alapította a földi országot; hanem azon, hogy: »térjete meg!« Ők térjenek meg, a tiszták, a kik minden tisztátalantól megtartóztatták magukat; a szentek, a kik a törvény legkisebb parancsát is hiven és örömmel teljesítik? Nem, ezt az egy szót nem tudták megérteni. És közülök a legjobb, legőszintébb és legbölcsebb, a tiszteletre méltó Nikodemus is csak azt az egyet nem tudja megérteni, hogyan születhetik újjá az ember, a ki vén.

Ha szegénységben jött is el Jézus, ha királyi udvarát nem fényes méltóságok, környezetét nem erős hadseregek képezték is: szívesen befogadták volna őt a fa-

rizeusok jobbjai, s bementek volna az ő országába, ha a bejuthatás föltétele nem a megtérés és újjászületés; előttük teljesen megfoghatatlan dolgok, hanem a törvény teljesítése lett volna. Mert reájuk nézve, a törvényen kívül, nem létezett sem földi, sem mennyei haza, sem földi boldogság, sem mennyei üdvösség. Nem is hihettek hát annak, a ki bár kijelentette, hogy a törvényt nem eltörölni, hanem betölteni jött, mégis nem azt mondja: »ti bűnösök, kiket a bűn terhe nyom, a törvény teljesítésében keressetek megnyugvást«, hanem ezt: »jőjjetek én hozzám mindnyájan, kik megterhelgettetek és megfáradtatok, és én megnyugasztlak titeket!« És fennen lobogtatva a törvény zászlaját, elkeseredett dühvel fordultak a Mester ellen, a ki semmi egyebet nem akart, mint őket szeretni, s az ő bűneikért meghalni.

Kiadták a jelszót: »a törvényért és hazáért!« És megindult az ádáz harc az istennek ama báránya ellen. S a nép, az isten adta nép, melynek annyi betegét gyógyította meg, annyi könyét szárított fel az ő áldó, szelid keze; bár szívből ragaszkodott hozzá, végre, mégis ellene fordult, fölemelte reá kezét, és megfeszítette, mert a nép önmagát is, saját lelke üdvösségét is fára feszítené ezért az egy szóért, hogy: »haza«!

De, a mit ők elvakult elmével hazájuk javára tenni gondoltak, hazájuk vesztére lett. Gyüölködésükkel nemzetük legjobbjait, legnemesebb magvát, a Krisztus követőit kiüldözték maguk közül hazájuk és nemzetük javáért, és kényszerítették idegen nemzetekbe beleolvadni. A törvény teljesítésén alapuló elbizakodottságukkal, heves türelmetlenségükkel pedig felingerelték a római császár haragját, ki országukat teljesen eltiportatta, a zsidó nemzetet hazátlanná, bújdosóvá tette a földön. És mikor a jeruzsálemi templomnak utolsó darab tégláját is összetörték: azzal a zsidó nemzet testéből kivágták a szívet. Ne titkoljuk el résztvevő könyeinket e nemzetnek nagy vesztesége, és megindító honfi bánata felett; mert mi tudjuk, mit tesz, hazát veszíteni; hiszen, volt idő, mikor így énekeltünk: »csak egy hazánk volt, az is — elveszett.« A vak vezette a világtalant, s mind a ketten a verembe estek.

Ezek a vak vezérek nálunk is kísértének. Krisztusról, és az ő megtartó evangéliumáról tudni sem akarnak; hazafiság a jelszavuk, alkotmányos élet, boldogító törvények, nemzeti nagyság, felvirágzás, dicsőség a céljuk; de megtérésről, újjászületésről, szent életről, az ekklesiák felvirágoztatásáról, hallani sem akarnak. De, az adventi innepek alatt más vezér is hívogat bennünket zászlója alá, mondván: térjete meg, mert elközelített a menyeknek országa!

Előttünk a példa, magyarok, válasszatok!

Dr. Kecskeméthy István,
theol. tanár.

Nyiltlevél a Szerkesztőhez.

Nagytisztelétü Szerkesztő Ur!

A napi lapoknak a budapesti 3-ik ev. ref. papság betöltésére vonatkozó tendenciózus közleményei a Dunamelléken azonnal elárulták a közönségnek azt a forrást, a a melyből eredtek; de itt, nálunk, sokan tájékozatlanok le-

hetnek a dologban, s esetleg, személyemre vonatkozólag, kedvezőtlen ítéletet alkothatnak. Hogy ennek, a mennyire lehet, elejét vegyem, az esetleges félreértéseket megvilágítsam: ezennel kijelentem, hogy arra a papi állomásra, melynek létesülése okát majd a későbbi események fogják földeríteni, pályázni soha szándékom nem volt. Hogy az egész ügy megvilágíttassék, kérem a nt. Szerkesztő urat, adjon helyet becses Lapjában a következő nyiltelevének.

»Nt. dr. Kecskeméthy István urnak, volt budai ev. ref. h. lelképásztornak, most ev. ref. theologiai tanárnak. K o l o z s v á r o n .

Budapest, 1896. jan. 16.

Szeretett Barátunk!

Mielőtt mi, budai hívek, a kik a budai ev. ref. egyház körül, több éven át, helyettes-lelkészi minőségben szerzett érdemeid alapján, tehát tárgyilagos egyházi szempontból, téged óhajtunk rendes lelkészünknek, a hívek aláírásainak gyűjtésére, a te neved alatt megindultunk, megkérdeztük tőled: remélhetjük-e, hogy hívó szavunkra hozzánk visszatérj, hogy tüzes ébresztő gyanánt, újra terjeszd közöttünk az isten országát.

Feleleted az volt, hogy a budapest-budai egyházban kifejtett munkásságodra való önértetes tekintet, másfelől pedig azon egyházkerület iránt tartozó hálád, mely téged kérés nélkül az egyházi téren elérhető egyik legdiszesebb állásra hívott meg, nem engedik, hogy pályázati folyamodványt adjál be. De, bár a szeretet másnemű nyilvánulását nem akadályozhatod is meg, kételyedet fejezed ki az iránt, hogy Budapesten a meghívás útján való választás ma egyáltalán lehetséges volna.

Jól tudtuk mi is, hogy ily roppant kiterjedésű nagy fővárosban, a minő Budapest, a hol 40,000 református mértföldnyi távolságban szanaszét lakik; és akkor, mikor a túlnyomó számmal a pesti oldalon lakó hívek is szavazati joggal birnak az egységes egyházban, fizikai lehetetlenség az egyházi választók ezreinek a meghíváshoz szükséges két harmadát, teljesen kifogástalan alakban összegyűjteni, hogy tehát az újonnan szervezett budai rendes lelkészi állás csakis szavazással járó választás útján tölthető be.

S hogy mégis a te meghívás útján leendő megválasztásodra gyűjtöttük az aláírásokat, tettük azt egyedül abban a reményben, hogy sikerülend, a híveknek oly tekiatélyes összegét összegyűjtenünk, a mely, mint a szeretet és ragaszkodás tanujele, szemben a meghívás fizikai lehetetlenségével, téged arra bírjon, hogy nyomatékos alakban kifejezett hívó szavunknak engedjél.

Egy szóval, erkölcsi lehetőséget akartunk neked nyújtani arra, hogy meg nem sértve jogos önértetedet, meg nem bántva az erdélyi ev. ref. egyházkerület iránti hálás érzelmedet, eleget tehess budai híveid óhajtságának, és a pályázatban, ragaszkodásunk által kényszerítve, részt vehess.

Ezt az erkölcsi alapot, aránylag rövid idő alatt, sikerült is megteremtünk. A hívek jelentékeny száma, és pedig nem csak a budai, hanem a pesti oldalon lakók is, készséggel aláírták a meghívásodat célzó kérvényt, köztük közéletünk és tudományos világunk számos jelesei, egyetemi és műegyetemi professzorok, tanárok, orvosok, magasabb állású köztisztviselők, sat. és a hívek nagy seregéből is sokan.

Midőn, azonban, az ellenjelölt érdekében az őt pártolók, a nyilvánosság előtt, sértegető személyi támadással,

és a magán-érdekeltség nem válogatós eszközeivel léptek fel, a te kifejezett óhajtságodra is megszüntettük a magunk részéről az aláírások gyűjtését. Elég fájdalmasan érintett bennünket, hogy egyedül egyházunk érdekét tartva szem előtt, és nem ismerve ellenfeleink természetét, nem tudtuk megakadályozni a személyeskedő harc kitörését. És minthogy nem engedhettük meg azt, hogy tisztelt személyed, a mi volt lelképásztorunk, a ki kezdettől fogva távol állt a saját jó szántunkból megindított akciótól, még egy ily harc sajnos esélyeinek tétessel ki, egészen megszüntettük a melletted való akciót. S ebben szintén találkoztunk föltétlen helyesléssel.

Engedd el nekem, hogy annak a személyes harcnak a részleteit, a melynek főmozgatója nem egyházunk érdeke, most, és itt, elmondjam. Meg lesz annak is a maga fóruma. Ha szükséges, az egész magyar, sőt a külföldi protestáns világ ítélőszéke elé fog bocsáttatni.

Az ellenjelölt pártolói, a kik ebben az ügyben nem ismerik fel annak közérdekű egyházi jellegét, és csupán személyes kérdést látnak benne, akciónk megszüntetése folytán azt hiszik, hogy most már szabad nekik a vásár. Sőt a budapesti presbiteriumnak folyó év jan. 11-ki ülésében már oly kortesfogással hozakodtak elő, mely egyenesen arra céloz, hogy minden lelkészt elriasszon attól, hogy az ő barátjukkal szemben, még csak pályázni is merészseljen.

Csalódni fognak. Kimutathatólag törvényellenes módon, nagyszámu aláírásokat gyűjtve, ezeket mutatták be jelöltjük mellett.

De, maguk is megjedtek eredeti tervük erőszakosságától, és jobbnak látták, azt, egy hiú kísérlet után, nyílt presbiteriumi ülésben, és az ott érvényesült tárgyilagos okok kényszerítő sulya alatt, önmaguk megtagadni, elejteni.

Tisztelt Barátunk!

Te ettől az úgy nevezett budai lelkészi választási mozgalomtól, már hónapok óta, mint teljesen érdektelen, távol állasz. Mi is, a személyeskedő harc kitörésekor, mint főntebb jelzém, rögtön abba hagytuk a melletted való akciót, melyet különben is, nem családi, vagy más magán érdek, hanem tisztán az egyháznak érdeke iránti tekintet sugallt volt nekünk.

Ekkint reánk nézve a budai ev. ref. lelkész-választás ügyében teljesen eltűnt még az a csekély személyi vonatkozás is, a melylyel mi a hozzád, mint volt érdemes lelképásztorunkhoz, ev. ref. egyházunk egyik jeleséhez való ragaszkodásunk által, egyházunknak is jó szolgálatot akartunk tenni.

De, megmaradt az a feladatunk továbbra is, hogy megvédjük egyházunk közérdekét a mind követelőbben betolakodó családi érdek túlkapásai ellen.

E részbeli kötelességünket, isten segédelmével, teljesíteni fogjuk.

Téged pedig áldjon meg az Ur, és erősítsen meg munkádban. Egész szívvel köszöntünk; több híved nevében, K a s i c s P é t e r, budapesti ev. ref. presbiter. «

Erre a nyiltelevére, nekem igen kevés szavam van. A mit előre határozottan kijelentettem budai barátainak, azt fentartom: a budapesti harmadik papi állásra pályázni nem fogok. A részemre szóló aláírások gyűjtése nem akaratommal indult meg, de midőn megtudtam, helyesletem, s most a kezdeményezőknek, kik egyházuk iránt való sze-

retetüknek, s igaz barátságuknak annyi jelét adták, szíves köszönetet mondok érte, mert a köznek sok haszna lett belőle, mivel éppen ennek következtében tűnt ki sok sárga, és némileg fénylő dologrúl, hogy — nem arany.

A mi engem illet, én minden igazi, és műellenségeimnek szívből megbocsátok, s kérem az istent, hogy az ő irgalmasságában juttassa őket bűneiknek, miket az egyház ellen elkövettek, és még elkövetni szándékoznak, világos tudatára.

Akkor tudom, ők is a Krisztus seregébe állanak be, s velünk együtt harcolnak azok ellen a bűnök ellen, melynek most szolgálai.

Végül, még kijelentem, hogy ebben az ügyben első, és utolsó szavam. Béke velünk!

Kolozsvár. 1896. január 17-én.

Dr. Kecskeméthy István,
theol. tanár.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

Pál apostol élete, és levelei. Irta: dr. Masznyik Endre, theol. akad. tanár. Első rész: Pál élete.

(Pozsony. 1894. Szerző sajátja. XXXVIII. fejezet, 466 l. Ára 4 ft.)
(Folytatás.)

Saul megtérése, azonban, a damaszkusi uton csak elvileg fejeződött be. Mihelyt isten kijelenté benne az ő fiát, hogy hirdetné őt a népeknek, szívében kigyuladt az égi fény: az új üdvigazság. Az isteni kegyelem hatása alatt, »a régi elmúlt s minden ujja lett.« A hitetlenség hitre, a gyűlölet szeretetre vált. A miben Saul istenítéletet lát vala az istentelen fölött, abban Pál megtalálta isten kegyelmének teljes tökéletes valóságát: a keresztben az üdvösséget, a megfeszített Jézusban a Krisztust, a dicsőséges Urat. De, a szívében kigyuladt égi fény villámcsapásától, teste lelke sokkal inkább össze volt törve, semhogy arról, a mi vele önkivületi állapotában történt, rögtön számot adhatott volna. Idő kellett arra és nyugalom, míg a Jézus Krisztus kijelentése alapján, az evangéliom a Pál evangéliomává, a keresztből való beszéd az ő, elvi alapon kifejtett theologiai rendszerévé alakulhatott. Hol és miképpen ment végbe Pál lelkében ez a nagy változás, e kérdésre forrásaink eltérő feleletet adnak.

Az ap. csel. szerint, Pál, a damaszkusi uton, a természetfölötti esemény láttára, meggyőződött arról, hogy Jézus, a kit ő eddig üldözött, a Krisztus. De, hogy ki volt az a Jézus, mit tanított, miért élt és halt, s mi célból jelent meg neki, azt még csak nem is sejtí. Hisz immár benne, de a keresztén hit igazságai ismeretlenek előtte. Azért Damaszkusban (hová uti társai kézen fogva vezetik be) a Jézus Krisztustól, csodás uton nyert kijelentés, illetőleg, megbizás folytán, megjelenik nála egy Anániás nevű férfi, kéz-rátétel által közli vele a szentleket, megkereszteli és az evangéliomra megtanítja. Pál pedig, mihelyt a szükséges hitismereteket megszerezte, legott fel lép a zsinagógában s prédikálja Jézust, hogy ez az isten fia. (Csel. 9, 8—20.)

Ez a tudósítás, azonban, homlokegyenest ellenkezik Pálnak, megtérése után viselt dolgaira, s evangéliomi eredetére vonatkozólag, a galatákhoz írt levélben található nyilatkozataival. Az apostol, megtéréséről szólva, határozottan állítja, hogy mikor isten kijelenté benne a maga fiát, hogy hirdetné őt a pogány népeknek, azonnal nem közlekedett hussal és vérrrel; nem ment Jerusálemba, a nála régibb apostolokhoz sem. (Gal. 1, 15—17.) Hogyan fordult volna hát egy másodrangu egyéniséghez, Anániáshoz? A mit isten neki jelentett ki, úgy akarta, hogy az csak az ő igazsága maradjon, hogy ember ahhoz ne adjon, vagy ab-

ból el ne vegyen semmit. A mint ő kapta, nyerte az isteni forrásból, oly tisztán és hamisítatlanul óhajtotta az új üdvigazsággal megajándékozni a világot.

Mit tett tehát? »Elmentem, úgy mond, Arábiába.« S mért éppen oda, a pusztaságba? Mert érezte, hogy a meggyötört testnek és léleknek magányra, csendre, nyugalomra van szüksége, hogy összeszedje magát, hogy ott, az emberektől távol, istenével háborítatlanul társaloghasson.

Arábia magányában, talán a Horeb és a Sinai vidékén, elmélkedett Pál szíve rejtelmes titkáról, a Jézus Krisztus kijelentéséről; ott tisztázta nagyjában eszméit, ott alakult meg a szívében kigyult égi fény, az új üdvigazság csendes elemzése közben, a kereszt evangélioma s ott lett ő a pogányok apostolává.

»S mikor az arábiai pusztából, mint kész apostol, új életnézettel, és új életcállal visszatért, mi természetesebb, hogy az ujhöz épp oly szívóssággal akart ragaszkodni, mint a régihez, hogy az ujért épp úgy akart élni, halni, mint a régiért. Pszichologiai kényszerűség az nála, hogy a mily hévvel buzgott egykor a törvény nevében a törvényért, ugyanoly hévvel buzogjon most a kegyelem nevében a keresztért, a Jézus Krisztusba vetett hit igazságaért, az evangéliomért.«

Igy lett, a damaszkusi uton és az arábiai pusztában, abból, a ki Jézust és hiveit a legdühösebben üldözte, Jézusnak leglelkesebb szolgálja, a törvény hőséből a hit hőse, a zsidó nemzeti hagyományokért rajongó farizeusból a pogányok apostola.

Miután szerző az első szakaszban Pál ifjúságát és megtérését felmutatta: »Az alapvetés kora« cím alatt áttér az apostol térítő munkásságának ismertetésére.

Pál, Masznyik nézete szerint, majdnem három évet töltött a pusztában s azután (ugy 39. körül) utját Damaszkusnak vette. A hol isten kijelenté neki a maga fiát, a hol az ur elhívta őt és megbizta, hogy, mint választott apostol, a pogányok között hirdesse evangéliomát: ott akarta az alapvetés munkáját megkezdeni.

Damaszkusban nemcsak zsidók, hanem keresztények is szép számmal voltak már ekkor. Igen valószínű, hogy a kereszténység magvát Jézusnak, Galileából odavetődött, közvetlen tanítványai hintették el, s a jeruzsálemi üldözés elől menekülők még jobban megszorították a damaszkusi hivek számát, úgy, hogy mikor Pál a pusztából visszatért, a tanítványok egész seregére talált ott.

Kétségtelen, hogy Pál Damaszkusban legelőször is kézimunka után látott s aztán (mint az ap. csel. írja) legott hozzáfogott evangélioma hirdetéséhez. Betért a zsinag-

gógákba és hirdette a Jézust, hogy ő az isten fia (csel. 9, 20.) bizonyítgató, hogy ő ama Krisztus. (9. 22.) A damaszki zsidók napról-napra dühösebbek lettek rá s egymás között tanácsot tartának, hogy megölik a renegátot, az aposztatát. Pál azonban, valamely módon megtudta, hogy min török fejüket, s új hitsorsosainál, első tanítványainál, elrejtőzött. Ám, a zsidók, mint egykor ő a jeruzsálemi keresztyéneket, házról házra keresték, sőt a város kapuihoz is öröket állítottak, hogy a menekülés útját teljesen elzárják előtte. De tervük nem sikerült, mert Pált az ő tanítványai éjnek idején egy olyan házba vezették, mely közvetlenül a várfal mellett állott s az ablakon át a kőfalon egy kosárban lebocsátván, a halál torkából kiszabadították.

Menekülése után első gondja volt Pálnak, Jeruzsálemben fölmenni s az ottani keresztyének fejét, Pétert, meglátogatni.

A míg Pál a pusztában járt s onnan megtérve, Damaszkusban működött, Jeruzsálemben is megváltoztak a viszonyok. A kik a templom és a törvény ellen fellázadtak volt: a szabadabb szellemű keresztyének, mind szétszórattak s csak a törvény hívei maradtak vissza a szent városban, élükön az apostolokkal. István esete után egy ideig csendesesen viselték magukat, de csakhamar bátorságot nyertek s egész buzgósággal folytatták a félbemaradt munkát. Judeában, Samariában és Galileában egymásután szervezték a gyülekezeteket, s azok, mivel békességük vala, épültek és jártak az Ur félelmében és a szentlélek gyámolitása által szaporodának. A nagy munkában előljárt és fáradozott Péter, a zsidókeresztyénség vezére, szószólója. Ehhez a Péterhez ment föl, messze vidékről, az a Saul, most már Pál, a ki egykor igen üldözte a keresztyéneket.

Mi vitte hozzá, mit keres Pál a jeruzsálemi apostolok között?

Az ap. csel. szerint, utazásának egyedüli célja az, hogy a tanítványokhoz csatlakozzék s mint új tanítvány, az apostolok által magát legitimáltassa, hogy tervezett vállalatához beleegyezésüket megnyerje. Ez a tudósítás azonban nem felel meg a valóságnak, a mennyiben Pál határozottan mondja, hogy csupán a Péterrel való megismerkedés céljából ment föl Jeruzsálemben. Meglátogatta Pétert az apostolok fejét, mert működését szoros kapcsolatba akarta hozni a főapostolok működésével. Nem akart egészen magára munkálkodni, külön új keresztyénséget létrehozni; hiszen, a kegyelem, a Krisztus, a szellem egy, csak a kegyadomány és a munkatér más.

Mit végzett Pál Péterrel? E fontos kérdésre forrásaink nem adnak feleletet. Valószínű, hogy kitárta lelkét Péter előtt s hogy megértették és megszerették egymást.

Erre mutat az a körülmény, hogy Pál két álló hétig maradt Péter vendége. Sőt ismerve Péter jellemét, szinte biztosra vehetjük, hogy Pál hatalmas szelleme nem csekély átalakító befolyást gyakorolt rá, hogy elragadta, megbüvölte őt, a minek következménye az lón, hogy a Pál pogány missziójának jogosultságát, legalább elvben, elismerte.

Két heti tartózkodás után, Pál bucsut vett Pétertől, s dolga után látott. Munkássága központjául Syria fővárosát, Antiochiát választotta.

Antiochiában, már a Pál odaérkezése előtt, el voltak hintve az evangéliom magvai. Ki volt az első magvető, nem tudjuk; de azt igen, hogy azok a hellenista keresz-

tyének, a kik István halála alkalmával Jeruzsálemből a vidékre menekültek, eljutottak egész Antiokhiáig, s ott a görögöknek hirdetvén az Ur Jézust, közülök igen sokat megtérítettek. Az is kétségtelen, hogy az antiokhiai gyülekezetet tulajdonképpen Pál apostol szervezte, a ki Syria és Cilicia vidékein tizennégy évig működött s az istentől neki adott kegyelem szerint, mint bölcs építőmester, számos helyen, alapot vetett. Munkálkodása közben találkozott össze Barnabással, a ki Jeruzsálemből azért ment Antiokhiába, hogy ottani hitsorsosait, az üldözések és az éhínség miatt nagy nyomorba jutott jeruzsálemi keresztyének számára, adakozásra hívja fel. Az antiokhiai gyülekezet, szívéen hordva a testvérek sorsát, gyűjtést rendezett s a begyűlt összeget Barnabás maga vitte föl Jeruzsálemben. Később, azonban, unokaöccse, János Márk kíséretében, ismét visszatért Antiokhiába s Pálnak munkatársává szegődött.

Ám, az ap. csel. írója nem így gondolja a dolgot. Míg Pál, saját nyilatkozata szerint, már ekkor a pogányok apostola, isten kegyelméből s nem emberektől, sem nem ember által, addig az ap. csel. szerint, csak Barnabás visszatérése után születik meg a pogány misszió eszméje, de nem a Pál, hanem az antiokhiai gyülekezet prófétáinak, és tanítóinak lelkében, s a szentlélek sugallatára, ők küldik ki Barnabást és Sault, hogy a pogányok között hirdessék az evangéliomot.

Barnabás és Pál, a hozzájuk csatlakozó János Márkkal együtt, azonnal utra kelnek, s elébb Szeleuciába, onnét pedig hajón a Barnabás hazájába, Cyprus szigetére mennek. Cyprus keleti szélén, Salamisban kikötvén, hosszabban végig haladnak a szigeten s eljutnak a római helytartó székhelyére, Pathmosba; a honnan a panphyliai Pergébe hajóznak át. Itt János Márk megválk tőlük, s visszatér Jeruzsálemben. A két vándor azonban tovább folytatja útját, Pisidia felé, hogy e tartomány fővárosában, Antiokhiában, hintegesse az ige magvait. Meg is kezdődik a munka, de a zsidók által felizgatott nép csakhamar kiűzi őket a városból. Antiokhiából, utjokat délkeletnek véve, Likaonia fővárosába, Ikoniumba érkeznek, de itt se járnak több szerencsével. Tovább mennek hát a kis Lystrába, a hol a lakosság, Pál csodatettének láttára, istenek gyanánt üdvözli utasainkat, Barnabást Jupiternek, Pált Merkuriusnak nevezvén; de később, Antiokhiából és Ikoniumból utánuk siető ellenségeik izgatása folytán, a nép rájuk támad, sőt Pált meg is kövezi, s csak nehezen tudnak, a tanítványok segítségével, Derbébe menekülni.

Derbe, az ugynevezett első térítői ut végpontja. Onnan, az evangéliom hirdetése után, visszafordulnak az apostolok s megint csak Lystrán, Ikoniumon és a pisidiai Antiokhián át, lemennek Attaliába, majd hajón hazatérnek Antiokhiába, hogy számot adjanak küldőiknek a végzett munkáról.

Íme, az ap. csel. tudósítása, az első térítői utról. Hogy e tudósítás a valóságnak mennyiben felel meg, nem tudjuk eldönteni, mert a galáciai levél, az első térítői utat egy szóval sem említi; de, ha Pál apostol, Barnabás társaságában, a felsorolt helyeket be is járta, az utazás. (ugy, a hogy az ap. csel. leírja), aligha tartott egy esztendőnél többet s mint syriai és ciliciái működésének egyik epizódja, legfőleg az utolsó években, vagyis akkor történhetett, a mikor ő nemcsak elvileg, hanem tényleg a pogányok

apostola volt, s teljes öntudattal, benső lelki örömmel mutatott a nagy eredményre, melyet isten kegyelméből elért.

A térítés munkáját, jó hosszú ideig, semmi sem zavarta meg, s az ifju gyülekezetek éveken át békében fejlődtek és gyarapodtak. De egyszer csak egész váratlanul, vészhozó felhők tornyosultak a láthatáron. A pogány misztio székelyén, Antiokhiában, hamis atyafiak jelentek meg, a kik így tanítják vala a Pál hiveit: »Ha körül nem metélkedtek a Mózes törvénye szerint, nem üdvözültek. Ezzel azonban nem elégedtek meg, hanem a Pál evangéliomának alapköveit kezdték megmozgatni, aztán apostolsága iránt is kétséget támasztottak.

Pál érzi, egész nagyságában látja a veszélyt, mely ügyét fenyegeti s kijelentés következtében, Titusszal és Barnabással, Jeruzsálembe megy, hogy ott, a főapostolokkal, evangélioma és apostolsága ügyét tisztába hozza.

(Folytatása következik)

Ifj. Péter Károly.

Különfélék.

= Nagy gyásza van az egyetemes ev. ref. egyháznak. Beóthy Zsigmond, ez oszlopos férfiú, ki a közélet minden terén tiszteletre méltó munkásságot fejtett ki, mint jogász, mint politikus, mint bírósági, mint ügyvéd, s ezek mellett volt ideje, hogy megörökítse nevét az irodalomban részint jogtudományi, részint szépirodalmi művek által, és mindenek felett, több, mint egy félszázadon keresztül volt egyházunknak, lelkes, buzgó, törhetetlen hitű, igaz fia: folyó hó 19-én estve, életének 77-ik évében, Komáromban meghalt. Méltányolni hosszú, munkás életének maradandó emlékeit, tiszte minden igaz embernek; az előtt meghajolni, és áldani emlékezetét, a mi volt a kálvinista egyháznak: az a mi kötelességünk. Fájó szívvel gondolunk rá, hogy nemes alakját többé látni nem fogjuk az egyetemes zsinatokon, a konventeken, az országos közalap bizottságának elnöki székében nagy tudásával, mindig szolgálatra kész nemes buzgóságával, puritán egyszerűségével, és csupán abból meritünk némi megnyugvást, hogy a mienknek mondhattuk. Mint nyugalmazott királyi táblai tanácselnök, mint a vas-korona-rend lovagkeresztjének, és a Lipót-rend kiskeresztjének tulajdonosa, mint kinevezett felsőházi tag és valóságos belső titkos tanácsos végezte be szép életét, melyet alig egy rövid órai szenvedés előzött meg. A komáromi egyház főgondnokát, a dunántúli egyházkerület tiszteletbeli főjegyzőjét is gyászolja a megboldogultban: mi pedig mindannyian a példaadót, a tiszteletre méltó patriárkát siratjuk és áldjuk emlékezetét. Nyugodjék csendesen!

= A sepsi-szent-györgyi Mikó-kollegium szép és följegyzésre méltó határozatot hozott közelebről, holott főgondnoka, dr. Bodor Tivadar indítványára elhatározta, hogy gr. Mikó Imre, gr. Csáky Albin, Szász Domokos, püspök, és Császár Bálint, szóval, a kollegium megalapítóinak élet-nagyságu képét megfesteti díszterme számára. A szerződést meg is kötötték egy müncheni festővel. (Mért münchenivel? Nem lehetett volna közelebb is találni érdemes magyar festőt ebben a millenáris esztendőben?) Az arcképek leleplezése májusban lesz, holott az egyházkerületi tanárok különben is értekezletre fognak összegyűlni S.-Szent-Györgyre.

= Azt hisszük, nem kell figyelmeztetnünk egyházmegyéinket ama nagy fontosságú ügyre, melyben febr. 15-ii véleményét kell adnunk, az egyházmegyeyi özvegy-árvai gyámintézet jövődöbeli fennállása, megszüntetése, vagy korlátozása tekintetében, és a melyre vonatkozólag az Igazgató Tanács lapunk folyó évi első számában adta volt ki körlevelét. A kérdés a lehető legkomolyabb megfontolást követeli. Kegyeletről van szó, melylyel elődeinknek tartozunk; megszerzett jogokról, melyekről az élők le nem mondhatnak olyan vagyonról, mely megszentelt tulajdona holtaknak és élőknek egyiránt. Ha a meghaltak gondoskodni akartak rólunk, mi ne legyünk háládatlanok az ök emlékezeté iránt. A mi a mienk, a felett rendelkezhetünk; a mi az övék, azt erkölcsi törvények alá kell helyeznünk. Szívesen kérjük az egyházmegyéket, gondolják meg a dolgot minden oldalról, és állapodjanak meg oly határozaiban, melynek örülhessen a mult és jelen, az ég és a föld. Egyszersmind szívesen kérjük barátainkat, hogy az eredményről lapunkat is értesítsék.

= Majdnem előre látható volt, hogy a dunántúli püspök-választás eredménytelen lesz az első szavazásnál. Még élt a derék Pap Gábor, még az ötlet igazán szeretők dehog is gondoltak halálára, és már az egyetemes zsinatokon, a konventi üléseken egyik-másik küldöttrül ugy beszélt a szálló hír, mint püspök-jelölttrül. Minket is érdekelt természetesen a dolog, mert az egyetemesség érzeténél fogva szolidárisoknak valljuk magunkat. Most már előttünk áll a képe a dunántúli ev. ref. egyházkerületnek. A püspöki állás betöltése tekintetében így oszlottak meg a szavazatok: Antal Gábor, ácsi lelkész kapott 112 szavazatot, Cike Lajos, szönyi lelkész 68-at, Vályi Lajos, perbeti lelkész 50-et, Körmen di Sándor, hedrahelyi lelkész, 37 szavazatot. E szerint, általános többség nem levén, Antal Gábor és Cike Lajos között új választás lesz februárban.

= Egyik fővárosi lapból vesszük át a következő hirt, melylyel valószínűleg eldölt a dunántúli püspök-választás. A komáromi ev. református egyház tagjai közül, Thaly Géza, kir. ítélő táblai bíró kezdeményezésére, körülbelül kétszázán, Antal Gábor, ev. reform. lelkész meghallgatására, folyó hó 19-én Ácsra mentek, hogy így az egyedül komolyan számbavehető püspökjelöltet megismerjék, és a komáromi ev. ref. egyház lelkészének meghívják. Antal Gábor sokoldalú és nagy szellemi tehetséget tanúsító egyházi beszédét a kasszinóban fényes, mintegy kétszáz teritékű bankett követte. Az első tósztot Thaly Géza, kir. táblai bíró mondotta az ünnepeltre, mint a kerület jövődöbeli püspökére, mire Antal Gábor válaszolt, poharat emelve a komáromi ev. ref. egyház közönségére. Tósztot mondottak továbbá Konkoly Thege Béla, a komáromi ev. ref. egyház főgondnoka, az ácsi ev. ref. egyházra; Baross földbirtokos Antal Gáborra, mint a komáromi ev. ref. egyház lelkészére, sat. A társaság a késő esti órákban oszlott szét.

= Köszönetnyilvánítás. Báró Feilitzsch Berthold, Torontálmege főjegyzőjének neje, br. Bánffy Alice özvegye, eltávozta után sem feledkezvén meg azon összeköttetésről, melybe itteni növekedése és konfirmáltatása révén apanagyfalusi egyházközségünkkel lépett, s annak kiválóan kedvelt és tisztelt tagjává lett. az új év alkalmára egy saját kezüleg himzett díszes úrasztali takarót ajándékozott. Mely nagybecsü ajándékaért, a nemes lelkü bárónénak, magam és egyházam nevében, a nyilvánosság terén is, hálás köszönetemet nyilvánítom. Apanagyfaluban, 1896. jan. 16 Péter Antal, ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

191—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi nagytiszteletű Esperes urnak.

Az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet évi járulékaiknak kimutatására kinyomatott rovatos ivekből 20—20 példányt mindenik nagytiszteletű Esperes urnak

megküldöttük s e küldeménynyel kapcsolatosan most azt a fölhívást intézzük a nagytiszteletű Esperes urakhoz, hogy ezen kimutatásból 1-1 példányt a konventi utasításnak megfelelően, kitölteni s folyó évi május végére hatóságunkhoz fölterjeszteni sziveskedjenek; a továbbiak végett.

Az ivek tíz évre vannak szánya, úgy, hogy egyház-

megyénként egy évben 2-2 példány használtatik el; mert, bár egy ivre a legnépesebb egyházmegye is rá fér, de számitanunk kell arra is, hogy az egyik ivet elrontják s a másikat is használni kell.

Kolozsvártt, 1896. év január 15-én.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

65—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deési egyházmegyébe kebelezett páncélcseh-m. derzsei egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, melléképületeken, veteményes kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 537 frt. 91 kr., melyből 221 frt. 74 kr. készpénz, különböző alapok kamatjából, 316 frt. és 17 kr. kepe és kánonika-porcio haszonélvezése. Megjegyzem, hogy a kánonika-porcio haszonbér értékben van felvéve.

Pályázati határnap: folyó évi febr. 20. Folyamodványok nt. Pap István, esperes aához, S.-M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkút, küldendők.

Kolozsvártt, 1896. jan. 20.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

103—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett zsoboki kántortanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, egy kis házi kerttel, fizetés 350 frt. készpénz, melyből 25 frt. kertilletmény címen, 25 frt. nyári menedékház vezetéséért fizetetik. Megjegyzetük, hogy az egyház megtette a lépéseket, hogy a 300 frt. törzsfizetés államsegélylyel 400 frtra emeltesék fel.

Pályázati határidő: f. évi febr. 15. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. jan. 20.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

134—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett, fiátfalvi egyházközség kántortanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 152 frt. értékű kepe és kánonika-porcio haszonélvezete, továbbá 148 frt. államsegély. A megválasztandó, a szervezés alatt álló községi iskolához tanítónak beválasztatik. Csak okleveles tanítók és tanítójelöltek pályázhatnak.

Pályázati határidő: 1896. febr. 25. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1896. jan. 20.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

142—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett póka-kereszturi egyházközség kántortanítói állomására ezennel másodizben hirdettek pályázat.

Javadalom: 1. tisztességes lakás, kerttel és gazdasági épületekkel ellátva; nyolc hold 1194 négyszögöl tagosított szántó föld (kat. jöved. 11 frt. 40. kr.), jövedelme 100 frt.; 3. készpénz, az egyház pénztárából, havi utólagos részletekben. 249 frt.; 4. természetben teljesített munkatét értéke 34 frt.; 5. természetben kiszolgáltattott fa értéke 70 frt.; 6. nem reform. növendékek tanításáért tandíj á 3 frt. összesen 27 frt. Ezek szerint, összes javadalom értéke: 480 frt. osztr. értékben.

Pályázati határidő: 1896. febr. 26. Folyamodványok

nt. Lénárt József, esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvártt, 1896. jan. 20.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

41—1896.

SZIVES KÉRELEM.

Tekintettel arra, hogy a bejelentések hiányossága miatt, három özvegy nem részesült az 1895. évi kiosztás alkalmával segélyben, hogy valahára meg lehessen szüntetni az ez ügyben létező bajokat, felkérem a nt. esperes aait., sziveskedjenek egy állandó törzskönyv készíthetése szempontjából, egyházmegyéjük papi özvegyeinek és árváinak teljesen hiánytalan kimutatását beküldeni hozzám, folyó évi február végéig, szem előtt tartásával azon püspöki széki határozatnak, mely szerint minden özvegy és árvái azon egyházmegyéből kimutatandók, melyben az elhalt férj, illetőleg, apa papi hivatalt viselt. A kimutatás az ismeretes minta szerint készítenendő, feltüntetendő lévén pontosan a pap elhalálzásának ideje s árváinak születési éve és hava. Kérem ez ügyben az is, hogy sziveskedjenek úgy intézkedni, hogy minden egyházkerületi gyámintézeti segélyt élvező özvegynek, avagy árváinak halálesete a gen. direktorhoz esetről-esetre bejelenthető legyen.

Piskitelep, 1896. január 14.

Bartha Lajos,
gen. direkt.

22—1896.

FÖLHIVÁS,

a deési egyházmegye tiszt. Lelkészi karának.

Tisztelettel fölkérem, hogy a folyó évi országos bevallási ivateket, f. hó végéig küldjék be, hogy ne legyünk azon kellemetlen helyzetben, mint a múlt évben, hogy a vizsgáló bizottság csak 28 ivet talált beküldve febr. 15-én se miatt kétszer kellett hogy összegyűljön.

A hátralékosokat is fölkérem, hogy 1895. évi hátralékaikat, haladéktalanul küldjék be, mert ellenesetben a nt. Esperes ur által, személyválogatás nélkül, le fog vonatni fizetésükből.

A köz alapkezelőtől.

Esztény, 1896. január 17-én.

Pataky Gábor,
körlelkész, k. alapkezelő.

21—1896.

MEGHIVÓ.

A n.-enyedi egyházmegye mt. gondnokait, képviselőit, és t. lelkészeit van szerencsém a N.-Enyeden 1896 febr. 10-én d. e. 10 órakor, az új városház dísztermében tartandó rendkívüli egyházmegyei közgyűlésre tisztelettel meghívni.

Tárgy: a mélt. Igazgató-Tanács 4,206—1895. számú körlevele értelmében, az egyetemes gyámintézet életbe lépével változott viszonyokhoz képest határozni egyházmegyei gyámintézetünk jövő sorsáról, rendeltetéséről, a részvényes tagok jogáról és kötelességéről, sat. Ezen kívül, esetleg felmerülhet és sürgős elintézését váró más ügy is vétetik tárgyalás alá.

A nt. lelkész afiak. sziveskedjenek egyházközségük újonnan választott képviselőit, valamint a tanító-képviselőket értesíteni.

A n.-enyedi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.
Miriszlón, 1896. jan. 9.

Sándor Fános,
esperes.

43—1896.

MEGHIVÓ.

A széki egyházmegye özv.-árvai gyámintézetének f. évi febr. hó 11-én d. u. 4 órakor Szamosújvárt közgyűlése lesz, melyre a t. tagtárs urakat tisztelettel meghívom.

Tárgya: a gyámintézet fennállása, sorsa feletti intézkedés.

Szék, 1896, január 18-án.

Somkerek Miklós,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Január 30.

5. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Egyházmegyei gyámintézetek.

Az 1895. nov. 21-ik napján tartott konvent megalapította az országos özvegy-árvai gyámintézetet. Ez intézet alapszabályainak 29. §-sa így szól: »A jelen szabályzat életbe léptetési idején már alkalmazásban levő lelkészek, sat. eddigelé szerzett jogaik fentarthatása végett, az egyházmegyei gyámintézetek kötelékében szintén megmaradhatnak, s alapszabályszerűleg megállapított díjjaikat pontosan fizetvén, özvegyeik és árváik segélyezés iránti igényüket, az egyházmegyei gyámintézettel szemben is, akadálytalanul érvényesíthetik.«

Igen nagy kár, hogy a konvent e nagy fontosságú ügyben világosabban nem rendelkezett, illetőleg, az ügynek másik oldalát is meg nem világította ilyen forma kijelentéssel: »De, ki is léphetnek; mely esetben minden nemű fizetési kötelezettségük megszűnván, jogigényeik is megszűnnek.« Hiszen, ez amaz elsőnek logikai szükségesség folyománya volna; a konventnek pedig, ha volt joga, zsinattól nyert megbízatás folytán, úgy állítani fel országos gyámintézetet, hogy annak minden lelkészt tagjává lenni kényszerítsen, bizonyosan lett volna joga ahhoz is, hogy az egyházmegyéekkel szemben fennálló kötelezettségek alól feloldozzon.

A sok keserűségnek, mely eme mulasztásból származik, már is vannak előre vetett árnyékai. Nagyon kívánatos volna azért, ha az Igazgató-Tanács 4206—1895. számú körlevele, közölve a Protestáns Közlöny 1896. 1-ső számában, annak az erőnek a hirnöke volna, mely a felzúdult hullámokat lecsendesíti. Ez a körlevél az egyházkerületi közgyűlés beavatkozását helyezi kilátásba. Annak pedig joga van, úgy intézkedni az erdélyi ev. ref. egyházkerületre nézve, mint van a konventnek az egész magyarországi ev. ref. egyházra nézve; sőt több, mert az erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés, alkotmányánál fogva, törvényhozó az erdélyi ev. ref. egyházkerületre, tehát az,

a mi a zsinat az egész magyarországi ev. ref. egyházra. Van joga az egyházkerületi közgyűlésnek, az összes egyházmegyék intézkedéseit megváltoztatni, ha azokkal megelegedve a törvényesség, igazság, sat. szempontjából nem lenne, és azok helyett emberiesebb, elviselhetőbb intézkedést tenni a szegény papság javára, a mihez reményt is nyújt a hivatolt körlevél szelleme.

De, talán lesznek egyházmegyék, melyek nem várják be az egyházkerületi közgyűlés erélyes közbelépését, hanem a maguk autonomikus hatáskörében hoznak emberies határozatokat, a mi eszélyesebb, tisztességesebb, sőt jogszerűbb is lesz.

Vannak egyházmegyei gyámintézetek, melyek tagjaikért az országos gyámintézeti belépési díjat befizetik. Ezzel szemben pedig, némely egyházmegyei gyámintézetenél már előre azt az álláspontot foglalja el a részvényesek többsége, hogy a kilépést megengedi ugyan, de minden nemű tartozást, mely a kötelezvényen még fennáll, behajtat, aztán, szabad az út.

Amaz, látszólag, jogtalanabb, mert olyan kape-rape-féle, de legalább emberiesebb; emez csak látszólag törvényszerűbb, mert a valóságban éppen úgy túl lépi magyarázatával a maga jogkörét, mint amaz, e mellett még nagyon embertelen.

Amazoknak nincs joguk, csak képzelt, csak felületes okoskodás ad jogot nekik arra, hogy a gyámintézet vagyont maguk közt felosszák, de, ezeknek sincs, hogy a kilépni akarókat a bennmaradók javára megvámolják; hanem igen is úgy van, a mint azt az Igazgató-Tanács körleveléből kiolvasni lehet: hogy a most már kettős, illetve, hármas, és így nagyon terhes kötelezettség egyike alól, a melyik alól lehet, tehát az egyházmegyei alól, a lelkészeket felmenteni szükséges. Szükséges azért, mert:

a) Eszélyes. Az egyházmegyei gyámintézeteknél a belépési díj, főleg az újabb nemze-

dékre szabva, igen nagy; olyan, hogy azt megengedni, nem lett volna szabad; hiszen, elég arra, hogy egyéb kiadásai mellett, egy kezdő embert egész életére megnyomorítson; rendszeren egy évi jövedelmének fele; e mellett, van az évi részvény-díj 5—10 (?) forintig. Most jön az országos gyámintézet tiz-százalékos belépési, két és fél-százalék évi részvény-díjjával; lehet néhány száz, vagy ezer forint életbiztosítás, annak évenkénti törlesztése; lehet egy kis adósság a kollegiumi, vagy a kápláni életből, vagy lehet a hivatalba lépésnél eszközölt beszerzésekből, nem lévén minden ifju ember megáldva jó módu szülőkkel, vagy földiekben szerencsés házassággal. Már most egy negyedosztályu papságon, a hol a jövedelem 400 forinton alúl van, hogy mit tesz ez a teher: kell-e azt magyarázgatni? Hát mikor az a jövedelem egy intelligens családnak ma már egy krajcár megcsonkítás nélkül sem volna elég, abból még annyit elvegyünk atyai gondoskodásból!

De, micsoda gondoskodás az, mely kicsavarja kezéből annak a papnak az eszközt, melylyel gazdasági beszerzéseket tehetne, és mert kénytelen, gazdálkodást folytathatna, családja javáért! Hiszen, mi, erdélyi papok, a kétségbeesés, a kínos gyötrődés erejével dolgozunk családunkért, és mi, a városiakat kivéve, mind gazdálkodunk; szántunk, vetünk, kaszálunk, kapálunk, vásárookra járunk, mert vagy megtanultuk azt otthon, vagy rászoritottak a helyi viszonyok, és mert e nélkül nem élünk meg. És ezzel a gazdálkodással, mit úgy viszünk véghez, mint akármely földműves ember, arcunk verejtékével, mi többet szerzünk családunknak, mint a mennyit biztosíthatunk az egyházmegyei gyámintézetek bármelyikénél, a mennyiben, az erdélyi egyházkerületben 120 forintos gyámdíjnal, tudtommal, sehol többet nem kap egy árván maradt család.

De, mit tesz az a teher még egy első osztályu papságnál is, melynek jövedelme 800 forint. (A dunamelléki egyházkerületben ugyan ez csak negyedosztályu papság.) Erről fizet az egyházmegyei gyámintézetbe belépési díjjul 400 forintot, ha, például, évi húsz-százalék törlesztés van az alapszabályokban rendelve, első évben 80 frtot, aztán így tovább; évi részvénydíj, például, 8 frtot. Az országos gyámintézetbe, egy év alatt, $27 + 20 = 47$ frtot; egy kis életbiztosítás után, évenként vagy 70 forintot; egy kevéske adósság után kamatban, 50—60 frtot, summa-summárum, 250—260 forint. Tessék csak 800 forint évi jövedelemből levonni

250 forintot, ott marad egy kopott ruhás papcsalád, mely az első osztályu papság becsülete fentartásában kinlódik, erőlködik; új terheket szed fel, míg utoljára egészen leromlik, nevetség, gúnyos szánakozás tárgya lesz; még haragusznak reá, mert a publikum úgy okoskodik: »Adunk mi elég fizetést papunknak; hova teszi, hogy ilyen szegény?» Pedig, nem ő teszi, az isten-adta, hanem atyai gondoskodásból elveszik tőle erővel. Vajjon, nem eszélyesebb volna, még inkább adni a papoknak, mint új terheket adni rájuk, hogy hivatalos állásuknak megfelelőbben rendezkedhessenek be háztartásban, öltözködésben, fellépésben? Hát, nem vesszük észre, hogy mert a mai világban csak a módnak, de nem az egyéni értéknek van tisztelete, mennyire nincs főképp itt, Erdélyben, mondhatnám, semmi társadalmi súlya a református papságnak, szegénységük miatt, a mi pedig hivatalos működésükre is káros befolyással van. Bizony, eszélyes dolog volna, a papságot, legalább a hol lehet, a teher alól felszabadítani. Az egyházmegyei gyámintézetekkel szemben fennálló kötelezettség alól felmenteni pedig lehet, még azért is, mert:

b) Ez tisztességesebb cselekedet, mint bent erőszakolni.

Erkölcstelen célokra semmiféle egyesület nem alakulhat; a milyen volna, például, a tagok kizsákmányolása néhány erősebb, avagy a kisebbségé a többség által. Minden ilyen esetben a törvénynek kell oltalmába venni a gyöngébb részt. Egyházi intézményeknél pedig nem csak még a látszatát is kerülni kell ilyen szándéknak, de a törvényesség, a jogosság védelme alatt sem szabad úgy eljárni, hogy annak végeredménye mégis csak a kisebbség kizsákmányolása lenne a többség javára.

Már pedig, ha valamely egyházmegyében van, vagy vannak kilépni szándékozók, a kik azt mondják: »A sok terhet nem bírom, ha erőszakoltok, nem segíttek rajtam, ellenkezőleg, megölték: kérek, adjátok vissza befizetett tőkém kamat nélkül, hogy fizethessem azt a másikba; a kamatok haszna maradjon nektek, kik bent maradtok; vagy lesz éppen olyan, a ki minden befizetett pénzét, esetleg, százakat oda hagy veszni, csak hogy a többi százak fizetésétől megszabadulhasson, aztán feleletül, a velencei kalmár lelketlenségével, szemé elé tartják kötelezvényét: bizony, atyámfi, ez nem egyéb, mint a szerencsétlenek kifosztogatása a törvényesség, jogosság segedelmével.

Mert, vajjon, azért teszik-e ezt velük, hogy ő maga nem gondoskodik családjáról, erővel is gondoskodjanak mások? De hiszen, mint fönnebb mutogattam, ez a gondoskodás, még erdélyi pappal szemben, ilyen erőszakosan, felesleges, addig kárhuzatos is. Aztán meg, ha az illetőnek nem kell ez az atyáskodás: mért rá erőszakolni? Ha veszni akar, hagyják, hiszen, volenti non fit injuria.

Am, itt merül fel az a gyanu, hogy az indító ok egészen más; olyan, a milyenből egyházi testületben cselekedni, nem szabad. A kik engedni nem akarnak, azok előtt az önzés tisztátalan gondolata jár. Vagy olyanok ugyanis ezek, a kik meg vannak áldva földi javakkal, és mindkét, illetve, három gyámintézettel szemben könnyen eleget tehetnek kötelezettségeiknek, vagy, és pedig túlnyomó számban olyanok, a kik, mint öregebb emberek, befizettek már minden tartozást, még pedig legtöbb helyen sokkal kevesebbet, mint az újabb nemzedék, mert a gyámintézetek megalakulásakor az alkotók rendszerint nem voltak olyan bőkezűek a belépési díjak megszabásában önmaguk terhére, mint lettek későbbben, az újabb belépők nyomoruságára.

(Vége következik.)

Jézus korának vallási és politikai pártjai.

III.

A filozófia szerepe a keresztyénség előkészítésében.

(Felolvasatott 1895. dec. -én tartott felolvasó estélyen.)

Adventi felolvasás-cyklusunk tárgya: »Jézus korának ismertetése.« Célja, szerintem, nem lehet más, mint igazolása annak a páli tételnek, hogy isten »az idők teljességében küldte el a Jézus Krisztust«, vagy kevésbé bibliai nyelven szólva, az, hogy a keresztyénség, mint történeti jelenség, oly ponton lépett be a világtörténelembe, hol eredményes missziójára minden előkészítve volt. Arról van szó, hogy kimutassuk a keresztyénség történelmi összefüggését az emberi szellem fejlődésével, hogy újabb bizonyosságát szolgáltatassuk annak, a mi annyiszor ismétlődött a történelemben, hogy senki, lett legyen az akár »az ember-fia«, a Jézus Krisztus is, maradandó hatást és eszméiben saját eszméinek érvényesülést nem szerezhetett, ha a kor tudatában és eszméiben saját eszméi számára csatlakozási pontokat nem talált.

Hogy tárgyunkat oly különböző szempontok érvényesítésével dolgozzuk fel, hogy Jézus korát társadalmi, politikai, vallási és filozófiai eszméiben kívánjuk ismertetni: azon nem fog csodálkozni senki, ki meggondolja, hogy a szellemi élet egy oly fenomenális jelensége, mint a keresztyénség, mely, mint vallás-erkölcsi elv, lényegének megfelelően, hatását éreztette úgy az egyéni, mint a társadalmi élet minden formájában, csatlakozási pontokat kellett, hogy találjon mindenütt.

E csatlakozási pontok, igaz, első sorban azon nép és vallás kebelében keresendő, a melynek körében a keresztyénség alapítója személyében megjelent: a zsidóságban. De, annak a keresztyénségnek, mely már alapítója személyében egy általános, universális világvallás pretenzióival lép fel; annak a vallásnak, melynek istene »minden emberek édes atyja«, melynek országa, mint kovász, az emberiség egész tésztaját erjedésbe kell, hogy hozza, s mint terebélyes fának, az egész emberiségnek árnyat kell, hogy nyújtson, az egyetemes emberiség e vallásának a zsidóság mellett bizonyos viszonyban kellett lennie a pogánysággal is.

Némely felületesen gondolkozó hamarosan készen van e viszony jellemzésére hivatott felelettel, mondván: »e viszony teljesen negatív; a keresztyénség egyenes tagadása mindannak, a mi a pogányságnak pogány karakterét adja vallásban, erkölcsben, társadalomban!«

Azt hiszem, mélyen tisztelt közönség, hogy e feleletben rejlő igazságot elismeri nem csak az, ki emberméltóságát keresztyén voltával azonosnak tudja, hanem még az is, ki talán távol a névleges keresztyénségtől, fogékonyssággal bír a történelem azon megmásíthatatlan ítélete iránt, mely a keresztyénséget az emberiség fejlődése új periodusának kiindulási pontjává tette.

A mennyiben a keresztyénség az addigi fejlődéssel szemben új, annyiban bizonyára viszonya negatív, tagadása az előbbieknél; de, s éppen ennek figyelmen kívül hagyása képezi amaz előbb említett nézet egyoldalúságát, felületességét, a mennyiben mindenütt egy és ugyanazon emberi élet képezi az alapot, annyiban el kell ismernünk, hogy az emberiség életében tapasztalható és előttünk álló jelenségek legtarkább sokféleségén is átvonul a lényegrokonság köteléke, a mely nemcsak a közeli, de még a legtávolabb esőket is összeköti egymással egy nagy egészszé: az emberiség élet-történetévé, vagy, ha úgy tetszik, mondjuk vallásos nyelven, Lessinggel: az emberiség nevelés-történetévé teszi, melyben isten, a mennyei atya az ő gyermekeinek nagy, örök nevelője: annyiban el kell ismernünk, hogy az emberiség fejlődésének minden egyes mozzanata, Jézus működésének s az ő vallásának pozitív előkészítője, lépcsője s az emberiségnek lassu, de biztos haladásában lábát minden egyes lépcsőfokra rá kellett tennie, hogy a legmagasabbra, mondjuk, fejlődésének vallásos tekintetben végpontjára, eljuthasson.

Ime, mélyen tisztelt közönség, a történelemtől való felfogásom és a történelmi jelenségekről mondandó ítéletemnek ez kettős néz pontja. Ezek szem előtt tartásával kísértem meg, megfejtani feladatomat, mely röviden így hangzik: »minő szerepe volt a filozófiának a keresztyénség előkészítésében?«

A filozófia, vagy azon törekvés, hogy az ember megismerje a létező dolgok összességét, azoknak lényegét, ősalapját, törvényeit, összefüggésüket s végre, mindezek tekintetbevételével, egy oly világ- és életnézetet alkosson, melyben minden megtalálja az egész összefüggésében az őt megillető helyet és szerepet, egy bölcsőben pihent az emberi szellem azon működésével

melyet vallásnak nevezünk. Kezdetleges nyilvánulása mindkettőnek a vallásos képzetek, a mithoszok és legendák formájában megjelenő theogoniák és kosmogoniák. Ezek az istenekre és világteremtésre vonatkozó mondák aztán a gondolkozó fők által, bár költői formájú, de már tudományos gondolatokat tartalmazó természetbölcsészetté lesznek s ezzel el van hintve a tudományos bölcsészet magva. Hogy fog-e gyümölcsöt teremni, fog-e az értelem által is felfogható eredményt produkálni: az attól függ, hogy napról-napra növekvő tartalma át tudja-e törni azon külső héjat, melybe burkolva van, vagy az által, mint polyában tartott gyermek, szabad fejlődésében gátolva lévén, elcsenevész és előbb utóbb kihal.

A történelem számos példáját mutatja az utóbbinak. A kínaiak, indusok, persák, egyptomiak, stb. vallása és fejlődése megcáfolhatatlanul bizonyítja, hogy, a hol egy hivatalos papi rend örökdió a külső köntös ép-sége és felcserélhetetlensége felett, (dogmatismus) ott előbb, vagy utóbb, kevesebb, vagy lanyhább végvonaglás után, kihal az éltető, elevenítő szellem.

E sok, szomoruan intő példa mellett, az ellenkezőre az ó-korból a történelemnek csak egy példája van: a görög nép.

Nincs okunk, feltételezni, hogy máskint került volna ki az alkotó kezéből, mint minden más nép. Kebelében ugyanazon szív dobogott, mely másokkal együtt őt is az istenek tiszteletébe vonta; ereiben ugyanazon vér lüktetett, mely őt is az élet küzdelmére hívta; értelmében ugyanazon vágy volt, megismerni a világot, annak viszonyait s benne önmagát. De mindezek saját-ságos vegyületben és élénkséggel csoportosulva, alkották meg a görög karaktert. A mi ezt minden mástól lényegesen megkülönbözteti, ez az, hogy a mint vallásos életének közvetlen élénkségében minden közvetítő papi rendet mellőzve, maga közvetlenül, szabadon járult istenéhez és érintkezett vele, s a mint az élet küzdelmeiben csak vezéreket, de uralkodókat a szó valódi értelmében nem ismert, úgy egyéni életében is, midőn kedélyvilága érdekeit respektálta, megkövetelte és fentartotta értelmének is jogait: a kutatás és gondolkozás szabadságát. Ez a szabadság és függetlenség, az egyeseknek csupán a belső törvényen alapuló harmoniája: ez a görög nép és szellem karaktere. Innen van, hogy míg a görög oly álhatatosan megnyugodott és jól érezte magát abban »a szép és kellemes vallásban, melytől távol van minden nyomasztó büntudat és terhes önmegtagadás, de e helyett harmonikus kifejezésre jut benne egyfelől az istenek iránti hódolat, kik az embert oly magas képességekkel ruházták fel, másfelől az emberi erőnek és műveltségnek dicsőítése, mely az életet oly széppé és gyönyörökben gazdaggá teszi«, (Pfleiderer) mondom, míg e vallásban oly megelégedetten él: nemzeti büszkesége mégis abban van, mivel nemcsak az ó-kor népei közt áll egyes-egyedül, hanem a maig terjedő világtörténelemben is egyik legelső helyet foglalja el, miben egyéni, polgári és szellemi szabadság-szeretetének legfőbb jutalma és áldása van: filozófiájában.

Bár, el kell ismernünk, hogy e filozófiának, mely-

nek kezdete Krisztus előtt hét századdal nyulik vissza, minden mozzanata kiegészítő része a történelemnek s így előkészítője a keresztyénségnek, mégis azt lépésről-lépésre kíséreni, nem tartozik egy felolvasás keretébe. Különben is, feladatom csak a Jézus kora filozófiájára szorítkozik, mint a mely legközvetlenebb viszonyban van a keresztyénséggel.

Zeller, a görög filozófiáról írott nagy munkájában a IV. század filozófiájának jellemzésében azt mondja, hogy »a görög nép tudományos tőkéje egy pár emberöltő alatt, értékben és terjedelemben egyformán megsokszorozódott s Sokrates örökségére, mit elődeitől kapott az Aristotelesben, mit ő utódaira hagyott, alig ismerni rá.« S valóban, Sokrates, Plátó, Aristoteles, a görög bölcsészet virágkorának e három óriása, oly magaslatra emelte a bölcsészetet, hogy »nagyszabásu rendszerekben koruk összes tudása befoglaltatott, s biztos nézpontok szerint, egységes világnézetű formálódott.« Sokrates bölcsészete, mely egyfelől a szabad egyéniség jogának, másfelől az ezt lényegében meghatározó objektív szabályozóknak érvényre juttatása, Plátónál azon fenséges ideáizmussá lesz, melyben a görög szellem oly szépen és jellemzően nyilatkozik teljes tisztaságában, míg Aristoteles az ideálizmust egyesítve alapos tapasztalati vizsgálódással és tudományos terminológiával, igazi tudományos alapokra fekteti.

E hatalmas rendszerek hiányai talán orvoslást találnak vala megfelelő kedvező viszonyok között. Csak hogy a görög népéletből veszendőbe indult minden egészséges elem, mi a filozófiára nézve is jótékonyan hathatott volna. A politikai ellentét, mely Spárta és Athén közt fennállt, új ellentétül járult Thebe kísérlete a hegemoniáért Epaminondas alatt, s a politikai erkölcsében aláhanyatlott népben a persa fegyverek által meg nem szerethetett befolyást megszerezte a persa pénz, hogy útját egyengesse a macedon uralomnak. A khäroneai ütközet megpecsételte Görögország sorsát, s benne filozófiáját is. A politikai önállóság sülyedésével, sülyedt a bölcsészet önállósága is, s midőn végre, 146-ban Akhajanak a római világbirodalomba való bekebelezésével a szabad Görögországnak örökre vége lett, népét követve a világbirodalom syncretisticus szellemi hatalmasságai koncertjébe lépett a filozófia is. De, mikint a görög nép régi érényeinek csak romjait vitte magával az új összeköttetésbe, hol mint maga, úgy tulajdonságai is belevegyültek a többi elemekbe: úgy a bölcsészet is a régi hatalmas rendszereknek csak a vegyületsnél felhasználható töredékeit. A hajdan önálló, egyedüli, szabad görög nép a néparadat hullámaiban ott találta magát, mint az államban a többiekkel egyenjogu polgár, hol a nemzetiség nem tesz különbséget a polgároknak az államhoz való viszonyában, s ebből kifejlődött, bár a keresztyénség, testvériség gondolata nélkül, az emberek egyenlőségének tudata. A hajdan szabad, önálló, s a népvallás megcsontosodott anthropomorfizmusával szemben nem egyszer ellenséges, s általában a vallás iránt közömbös bölcsészeti rendszerek merevségükből alábbhagynak, nem csak hogy egymással békülnek ki azon eklekticizmusban, mely az igazság abszolút mértékét tagadó skepticizmus folytán,

mindenik rendszerből elfogadja azt, mi az igazságnak valószínűségével bír; hanem, miután már korábban megszokta, hogy a művelt közönségnél a vallást is pótolja, a gyakorlati szükség követelményének engedve, a külvilágtól mindinkább visszavonul a kedély mélységébe, s a makrokozmos helyett a mikrokozmosra irányítja tekintetét. Ezért a stoikus zavartalan léleknyugalma (apáthia), az epikursista önelégültség, és a skeptikus érzéketlen eltompultság (atarakszia) a kor bölcészeti irányának hű kifejezése. De, egyszersmind éppen ez az a pont, a melyen a sajtáságos karakterű gyakorlati bölcészet, az emberi szellem egy másik tisztán gyakorlati irányu működésével, a vallással közvetlenül érintkezésbe jön.

E közvetlen érintkezés egyfelől a bölcészet vallásos jellemében, másfelől a történeti vallásokkal való összelátalkozásban nyilatkozik.

A bölcészet vallásos jellege karakterisztikussá első sorban a stoicizmusban, később még inkább az újpythagorási és újplátói iskolákban lesz.

A stoicizmus minden lét végső alapját két elvre, az alaktalan anyagra (ὄλη), és a formáló értelmesszerűre (λόγος) viszi vissza. E két elv, azonban, soha sincs egymástól külön válva, hanem, mint az emberben a test és lélek, egy egységet képeznek. A világban is, mely élő lény, meg kell különböztetni annak külső formáját attól a »világ-lélek« től, mely benne lakozik, s a mi az istenség. Az isten, mint a világban levő: természeti lény; de, egyszersmind szellemi és erkölcsi is, ki értelmes, jó, boldog, tökéletes, az emberek iránt barátságos, jóltevő, minden teremtményeinek gondviselő atyja, de ki igazságos is, midőn bünteti a gonoszt, és jutalmazza a jót. Mily szép, s a keresztyénség erkölcsi isten-fogalmához mily közeljártó gondolatok ezek, s mégis, ez az isten, másfelől, csak világrend, törvény, szükségesség, s nem egyszer nélkülözi a személyiséget. Ez a mindenható, mindenütt jelenvaló isten formálja a vele együtt örökkévaló anyagból ezt a világot, melynek szépségét, célszerűségét, megbonthatatlan rendjét, törvényeit a stoa alig győzi magasztalni. A világ oly tökéletes, hogy tökéletesebbet képzelni sem lehet; és ezt az állítást meg nem dönti sem a természeti, sem az erkölcsi rosznak létele, mert hiszen mindkettő csak arra szolgál, hogy általa valósuljon meg a jó; arra, hogy az ellentétek e harmóniájában annál inkább tündököljen az azt létrehozó isten nagysága. A világ, mint az alapjául szolgáló isten egy, egység, és változhatatlan, s bár sorsa, mint minden időben létezőnek, az elmúlás, de a világperiódusok végén eléggő, s istenbe visszatérő világ ismét megújul, s a korábbiakkal mindig azonos törvények szerint futja pályáját időtlen időnkig, úgy hogy, mint a predikátor szerint »semmi új sincs a nap alatt«, a stoikusok szerint is »unus dies par omni est«, egy nap képe mindeniknek.

A stoa isten-fogalmának megfelelő felfogása az emberrel, kinek lelke része a világléleknek, s a halál után is hozzá tér meg, hogy benne éljen örök életet. Az ember tehát nem csak isten teremtménye, hanem vele lényegrokonságban van, ugyanazon értelem levén benne, mint a világlélekben. S lám, az ember rendeltetése is éppen az, hogy e benne is és a természetben is levő értelem szerint éljen, mely azonos az istennel, és a mely a leg-

főbb, az egyedüli jó, kiben egyedül van boldogság, mert a boldogság az erényben áll; az erényben, a mely az isten szerinti élet, s a melyet a ki követ, az az igazi ember, az a bölcs.

Mélyen tisztelt közönség! A stoa-féle bölcészetnek e nagyban vázolt töredékes képe is elégséges arra, hogy meglássuk és becsülni tanuljunk benne azon tiszteletre méltó törekvést, hogy a bölcészetbe is lélek, melegség, és lelkesedés kell, hogy érvényre jusson, benne az emberi szellem minden irányu nyilvánulása, s a rideg ész mellett megadassék joga a melegen dobogó, a végetlen után óhajtozó szívnek is. Csak így lehet úgy szólani, mint a stoa egyik leg szeretetre méltóbb képviselője, Seneca, vagy Epiktet; csak így lehet oly világ-, és élet-nézetet alkotni, mely szép, derült, tettekre készítő, mert felismerte az egyéni létet meghatározó, de egyszersmind megszentelő és felmagasztaló általános, legmagasabb célt. Ezért van a stoának oly felséges derült világnézete, melyben, mint Seneca mondja, »isten országa polgáraivá születünk, melyben az a szabadság, hogy engedelmeskedjünk istennek, hiszen, isten atyailag érez a jók iránt, szeretettel fogja körül, s szeretetből mondja: »hadd, erősödjének a munka, fáradtság, fájdalom útján« Ezért tudja egy keresztyénhez méltó megnyugvással mondani Epiktet: »Használj engem, mire akarsz, istenem, a te akaratod az én akaratom, tied vagyok s mi neked tetszik, küldd reám, vezess engem utaidon, hová éppen akarsz!«

Míg Rómában a stoicismus oly kiváló képviselők által, mint Cicero, Seneca, Mark Aurel, Epiktet, saját magából, belső ösztönét követve, hozta létre azt a tiszteletreméltó, komoly, vallásos színezetű bölcészetet, melyről az előbb szólánk, addig a római világbirodalom keleti részének, a három világrész érintkezésének híres központján, az alapító Nagy Sándor nevével ékeskedő Alexandriában a pozitív vallásoknak s különösen a monoteistikus zsidóságnak hatása alatt képződött ki a bölcészetnek az a hét árnyalata, melyek közül az újpythagorási és újplátói, inkább görög, míg a Philo-féle inkább zsidó alapon áll.

Mindháromnak közös jellemvonása, hogy az emberi értelem képességei iránt táplált kétely, scepstis folytán az ismeretet nem a tudományos gondolkozásból, hanem a kijelentésből akarják szerezni. Ezért legtöbbször becsülik a hagyományos vallásokat és a vallásos színezetű bölcészetet. Csakhogy, mert a hagyományos rendszerek formái ki nem elégitik, azoknak kifejezései alá új értelmet csusztatnak be. Egyszersmind azt vitatják, hogy a kifejezések e mélyebb értelmét csak az képes felfogni, a ki a maga részéről is oly viszonyban áll a kijelentést közlő istenséggel, mint az, kinek az a kijelentés először tétetett. A világtól távol levő istenség e kijelentését, miután maga nem érintkezhetik a világgal a nélkül, hogy be ne szennyeztetnék, bizonyos közép isteni lények közvetítik, (a démonok, vagy a pogány vallások istenei) de ezt csak azok foghatják fel, kik bizonyos tisztulási eszközökkel, test-sanyargatás, önmegtartóztatás, vagy különös elragadtatás által képesítettnek, a legmagasabb bölcsesség felfogására.

(Vége következik.)

Nagy Károly.
theol. tanár.

T u d á s u l.

Egyházkerületünk ezen egy intézetében, középiskolájában vált uzussá az, hogy a helyettes-, és segéd-tanárok, a kik közé nem csak a vallás, de egyéb tárgyak ideiglenes tanításával megbizott papjelölteket is számítom, a tanári gyűléseken szavazati jogot gyakorolnak. Gyakran fordul elő eset, hogy akár magát az intézetet, akár a tanulók tanulmányi, vagy erkölcsi ügyeit illető vitális kérdésekben, a nálunk szegénységünk miatt még mindig tekintélyes számban alkalmazott segéderők szava dönt. Tanuja voltam oly esetnek, a midőn az intézetet közelről érdeklő, s annak jövőjére nem csekély kihatással bíró ügyben hat rendes tanár ellenében, négy rendes tanár, négy segéderő szavazatának segítségével, többséget hozott létre. Részt vettem oly gyűlésen, a hol az ifjuság erkölcsi élete erősítésére, annak helyes irányban vezetésére irányzott kérdésben, egy pár rendes tanár elmaradása miatt, a segéderők a valódi tanári kart megszavazták.

Mindannyiszor beláttam, hogy ez állapot visszás, s ha felvilágosításért egyik-másik kartársamhoz fordultam, kész volt a felelet: ez az uzus!

Évekig hallgattam; a jó kartársi viszonyt, mely erdélyi kollegiumunknál százados örökség, ily apró-cseprő dolgok megbolygatásával zavarni, nem volt szándékom. De, ez évek alatt lassan-lassan rájöttem, hogy ez az állapot abnormis; ez az állapot tarthatatlan. Mert, a mióta kollegiumainkban a rendes tanárok száma gyarapodik, mióta nálunk is az alkotmányos éra napja felsütött,

s a régi, önhatalmukban elbizakodott, omnipotens igazgatók, vagy tanvezetők világa az általuk nem alkalmazott, hanem céltudatosan felfogadott óradókkal együtt alátünt, ha a haladást minden irányban tapasztaljuk és elismerjük; ha intézeteink versenyképességét az állam iskoláival szemben elfogadjuk: e körülményeket, e kedvező eredményeket jó részben a rendes tanárok érdemüil tudhatjuk be.

Az érdek, mely a rendes tanár egész élete célját betölti: az intézet felvirágzásának előmozdítása; az ifjuság gondos nevelése, helyes vezetése, szívéhez van növe: azért ő a felelős.

Már most azt kérdem: ha a felelősség, minden a tanári széken, vagy gyűlésen megforduló ügyben (pedig sok lényeges dolog esik az előljáróság közvetlen hatáskörén kívül) a rendes tanárok vállára nehezedik: honnan van a bármilyen néven nevezett segéderőknek szavazati joguk?

Kartársaimnak, a kik az uzusra hivatkoztak, azt felelhetem: a mult akár jó, akár avult hagyományaihoz való ragaszkodásunkon kívül, törvényeink nem ismeréséből, akaratlan negligálásából származik.

Tessék felütni a középiskoláink belrendtartására vonatkozó konventi szabályzatot, az A. IV. cím alatt ez olvasható: »A tanári székeknek, az igazgató-tanár elnöktele alatt, tagjai: a rendes-, helyettes-, segéd-, és mellék-tanárok, a kik közül csak a rendes tanárok bírnak szavazattal.

Ez a mi törvényünk, ehhez ragaszkodunk.

Egy tanár.

T Á R C A.

Könyvismertetés.

Pál apostol élete, és levelei. Irta: dr. Masznyik Endre, theol. akad. tanár. Első rész: Pál élete.

(Pozsony. 1894. Szerző sajátja. XXXVIII. fejezet, 466 l. Ár 4 ft.)
(Folytatás.)

Jeruzsálemben tulajdonképpen kettős tárgyalás folyt: egyik a pogány evangéliom, a másik a pogány apostolság kérdése körül forgott.

Az egyik kérdés, mely felett a jeruzsálemi gyülekezet döntött, így hangzott: »Szükséges-e a pogány keresztyéneket körülmetélni, vagy nem?« Ha az első eset áll, akkor Pál hiában futott; akkor a régiek nem multak el, és nem ujult meg semmi.

A másik kérdés pedig, melyre a főapostolok adtak választ, ez volt: »Apostol-e Pál, vagy sem? S ha apostol, olyan apostol-e, mint a többi, vagy sem?« Pálra nézve ez a kérdés szintén igen fontos, evangéliomának hitelesége, s működésének önállósága, és szabadsága függött tőle.

A tanácskozás eredményét magának az apostolnak leveleiből tudhatjuk meg. (Az ap. csel. is részletesen elbeszéli ugyan, de a Pál tudósításától annyira eltér, hogy elbeszélését nem tekinthetjük hiteles forrásnak.) Egyesek, kétségkívül a Jakab körül csoportosuló fanatikus elemek, úgy látszik, a Pál evangélioma ellen s a körülmetélkedés mellett foglaltak állást, de a gyülekezet többsége, a szűkeklü felfogással szakítva, kimondotta, hogy a pogány ke-

resztyének a körülmetélkedés, illetve, a zsidó törvény megtartása nélkül is testvéreknek s a messiási ország polgárainak tekintendők. Az ellenzék ekkor azt kívánta, hogy legalább az apostoli segédeket (tehát Titust is), metéljék körül, de a gyülekezet e kívánságnak sem adott helyet. Így dőlt el az első kérdés a Pál evangéliomára nézve kedvezően.

A másik kérdés eldöntése inkább az apostolokat illette. Eddig ugyanis csak őket, a Jézus közvetlen tanítványait, tartották az evangéliomi igazság őreinek, apostoloknak. Pál ezt jól tudja, azért evangéliomát s főleg apostolsága ügyét, külön is eléjük terjeszti. Az oszlop-apostolok szíves készséggel meg is hallgatják Pált s csodálatos munkálkodásában és nagyszerű sikereiben isten kegyelmének kétségbevonhatatlan jeleit ismervén föl, habozás nélkül elfogadják őt és Barnabást munkatársuknak, azzal a kikötéssel, hogy a Pál működési tere jövőben is a pogányság, az övék pedig a zsidóság maradjon; továbbá, hogy a pogány keresztyének időnkint emlékezzenek meg a jeruzsálemi szegényekről. Így dőlt el a második kérdés a Pál apostolságára nézve kedvezően.

A jeruzsálemi konvent az öskeresztyénség történetében epokhális jelentőségű. Kezdeté a keresztyén eszme kibontakozásának a régi világ ellentéteiből.

Az apostolok ugyanis, midőn Pálnak és társainak a könyöradományok gyűjtését lelkére kötötték, a zsidó- és pogány-keresztyénséget, gyakorlati téren, a könyörülő szeretet

gyakorlatában egyesítették, s ezzel megtették az első lépést a keresztyén eszme megvalósítására. Azonban, ez az egyoldalú kötelék igen erőtlenné bizonyult ott, ahol a hitben gyökerező benső kapocs teljesen hiányzott. Pedig, a zsidó-, és pogány-keresztyéneknél hiányzott. Mert a munkatér megosztásával voltaképpen az evangéliomot osztották két részre, s e kettőt úgy állították szembe, mint a melyek egymást határozottan kizárják. Más a zsidó, és más a pogány evangéliom; amaz a törvényt, ez pedig a törvény nélkül vezet üdvösségre; külön mindenik jogosult, csak hogy amaz a zsidók, ez meg a pogányok körében.

Ez volt a jeruzsálemi egyezés elmélete; hanem, ezt az elméletet hamar meg is csúfolta az élet. A tiszta zsidó, vagy tiszta pogány keresztyén egyházakban még talán meg lehetett volna valósítani; de mit tehettek ott, ahol a gyülekezet vegyes elemekből állott?

Pál könnyen megoldotta e kérdést. Ő azt vallotta, azt hirdette, hogy a Krisztusban nincs zsidó, nincs görög, nincs szolga, nincs szabad; a Krisztusban sem a körülméletlenség, sem a körülméletlenség nem ér semmit, hanem az új teremtés, a hit, mely szeretet által munkálkodik. A Krisztusban egy a törvény: tartsd meg isten parancsát, és az egész törvény betöltése a szeretet.

Ehhez tartotta magát Pál, ehhez tartották magukat hívei is. Azért az ő gyülekezeteiben zsidó és pogány elem békességben élt egymással.

Igy éltek Antiokhiában is. Összetartottak; közös munkával építették isten országát. S ezt az életet folytatták a jeruzsálemi konvent után is. Hanem, akkor aztán hamarosan megbomlott a jó egyetértés, beállt a szakadás.

A békebontó Péter apostol volt, a ki kevéssel az után, hogy Pál Jeruzsálemből visszatért, Antiokhiába érkezett. Egy idig jól érezte magát ottani hitsorsosai körében, s túl téve magát a törvény külső korlátain, együtt evett-ivott a pogány keresztyénnel. Ennek a dolognak, azonban, híre ment Jeruzsálembé, s különösen Jakab szerfölött megbotráncozott rajta. Nyomban leküldé embereit Antiokhiába, hogy vonják kérdőre Pétert helytelen tetteért. Jakab emberei megjövén, keményen rátámadtak Péterre, s a nemes szívü, de ingatag Péter meghátrált előttük; elkülöníté magát a pogány-keresztyénektől, s e ballépésével az antiokhiai gyülekezetben szakadást, és a kétféle elem között elkeseredett harcot idézett elő.

Pál apostol nem hagyhatta szó nélkül ezt a dolgot. Szemtől szembe állott Péterrel, s az egész gyülekezet színe előtt keményen megfeddette őt képmutatásáért. Ámde, ezzel nem gátolhatta meg a közelgő vihar kitörését; legfeljebb annyit ért el, hogy az antiokhiai gyülekezetet egyidőre megtisztítá a hamis atyafiaktól.

Ezen események után nemsokára, ismét kezébe vette Pál a vándorbotot. Munkatársul, Barnabás helyett (a kit szintén magával sodort a Péter képmutatása) Silást, vagy Silvanust, a kiváló tanítót és prófétát választá, s vele indult az u. n. második tértítő utra.

(Folytatása következik)

Ifj. Péter Károly.

Különfélék.

= **Főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa.** volt az első, a ki nem csak sérelmesnek találta autonómiainkra nézve, hogy az ujabban adott csekély államsegély az adó-

hivatalok útján osztassék ki rászorult fizetésü lelkészeink között, hanem az Igazgató-Tanács útján fel is kérte a konventi elnökséget, hogy e tekintetben szerezzen védelmet a jelen, és biztosítékot a jövőre nézve a vallás-, és közoktatásügyi miniszternél. Örömmel olvassuk és vesszük tudomásul, hogy a miniszter mihelyest meggyőződött arról, hogy a kiosztásnak ama módja nem felel meg a protestánsok egyházi autonómiájának, azonnal intézkedett, hogy a szóban forgó államsegély az illető egyházi főhatósághoz, tehát a konvent egyházi elnökségéhez küldessék. Mi az isteni békére törekvőkhez számítván immár magunkat, nem akarunk egy pillanatig sem kételkedni a kormány jóakarátán, de annyi bizonyos, hogy ilyen apró konciliáns reparációk helyett, sokkal jobb lenne, az 1848. XX. törvénycikkelyt megvalósítani, és ezzel gyökeresen, és véglegesen befejezni e nagy fontosságú dolgot, mely ma még csak kér, de holnap már követelni fog nem méltányosságot, hanem igazságot.

= **Az országgyűlés szombati ülésén szóba jött** több törvényhatóságnak a népoktatás államosítására irányuló felírása, mely alkalommal Wlassics Gyula, vallás- és közoktatásügyi miniszter szükségesnek találta a kormány álláspontját kifejtteni az államosítással szemben. Ez az álláspont abban kulminál, hogy a kormány nem csupán pénzügyi okokból, de elvileg sincs a kizárólagos államosítás mellett; mert az a cél, hogy a hazafias, nemzeti szellem ápoltsék, az állami nyelv terjesztessék, a felekezeti és községi iskolák mostani rendszere által is elérhető nagy részben. Az állam nem zárkózik el, hogy segélyeket nyújtson, ahol imminens szükség fenyeget, de nem tartja megengedhetőnek a szabadelvűség nevében sem, hogy az államosítás kimondása által korlátokat emeljen. És így tovább-tovább. Magunk is igen szépnék és helyesnek tartjuk, akadémikus, katedrai előadásnak mindezeket, de, ha szétnézünk szegényes egyházainkon, felszereléslen iskoláinkon és rosszul jutalmazott tanítóinkon: mégis csak inkább szeretnénk valamelyes pozitív intézkedést, állami beavatkozást, mint ezt a vergődést, mely nagyon hasonlít az elzúlláshez. Ha egy kis gyermeket kiteszünk egy rengeteg közepébe, s azt mondjuk neki: szabad vagy; bizony, nem gondoljuk, hogy valamit használtunk volna szegénynek.

= **Örömmel jegyezzük fel, hogy a debreceni** ev. ref. egyház díszesen és nagy melegséggel innepelte meg ének-vezetőjének, Szotyori-Nagy Károlynak ötven éves szolgálati idejét. Szombaton este, a kollegium zene-, és énekkara szerenáddal lepte meg; vasárnap pedig a presbiterium diszülésén előbb Kiss Áron, püspök, majd Simonffy, főgondnok üdvözölte, azután a tanári és lelkési kar gratulálta meg a derék férfit, ki országosan ismert tehetségével, buzgóságával igen sokat tett Debrecen zene- és énekügyének nem csak emelése, de megszeretése, általánosítása érdekében. Nem csak szóban nyilvánultak a jó kívánságok, de a megemlékezés látható jelül ezüst lantot, kelyhet, sat. nyújtottak át, mit tetézett az is, hogy az ország különböző városából, sőt a külföldről is kapott távirati üdvözléseket. Mindezekből nyilván látható amaz aranyigazság, hogy bármely téren, bármily parányi körben szerezhet az ember magának halhatatlanságot, ha híven teljesíti a rábizottakat.

= **Sajnálattal kell jelentenünk, hogy a Bartha Béla** által előbb Sárospatakon, utóbb Debrecenben igazi protestáns szellemben, sok tudással, buzgósággal, derekasan szerkesztett »Órálló« január 29-én megjelent számával, pártolás hiányában, megszünt. Lamentálással immár sokra nem megyünk. Nem segítünk azzal sem a Bartha Béla tetemes anyagi áldozatán; sem kisebbé, vagy menthetővé nem tesszük azt a förtelmes indolenciát, mely végzettszerűen ott rágódik minden protestáns, nemesebb irányu vállalaton. Lár-mázní, beszélni, panaszkodni, jajveszékelní tudunk, várjuk a sült-galamb szánkba repülését: de cselekedni, de munkára vetni kezünket, élni — nem tudunk. A halál előjele-e ez, vagy csak álom? Emberek, ideje volna már, gondolkozni, számot vetni a körülöttünk forrongó világgal, és egy nagy

elhatározással, magunkhoz méltó cselekedetre tökélni el életünket.

= **Uj orgona.** A sopronmegyei Szill-Sárkány ág. hitv. evang. hitközség részére, Országh Sándor és fia, budapesti műorgona-készítő cégnél megrendelt új orgona elkészülvén, azt a hitközség által felkért szakbizottság, a mai napon egyhangulag átvette és dícséretet szavazott a cégnek a jó, szolid és csinos munkáért, melylyel az orgonát előállította, de főleg az orgona szerkezete (kuprendszer) részesült a legnagyobb elismerésben, mivel ez a legnagyobb gondnal van készítve és minden zaj nélkül, könnyen és a legnagyobb pontossággal működik. Az orgona változatainak összeállítása szintén művésziessé van megállapítva és minden egyes változat hangja oly kellemes és karakteristikájának megfelelő, hogy úgy egyenkint, mint együttes használat mellett, meghatja a hall-

gatót. Szill-Sárkány, jan. 22. 1896. Bozzay Miklós, gyűl. felügyelő, Karsay Imre, lelkész, Farkas József, szillsárkányi r. kath. kántor, Kirchner Elek, cv. gyűl. orgonista.

Szerkesztői nyiltposta.

= **M.-Ludas, U. I. Petrozsény, J. J. uraknak.** Egy kissé megkéstünk ezzel a dologgal, de tán el nem késtünk. Mielőbb sort kerítünk rá, és közöljük.

= **Bolond újságba való dolgot kaptunk** a napokban. Egyik paptársunk reklamál egy számot levelező lapon, melyen a postát teszi felelőssé. A posta elolvassa, és ugyanazon a lapon a reklamálót meghazudtolja és leszidja, és beküldi hozzánk. Mi neveket nem említünk, csak éppen figyelmeztetjük az illetőket, hogy ez a dolog egyik részről sem egészen tisztességes dolog.

HIVATALOS RÉSZ.

271—1896.

FÖLHIVÁS.

*összes espereseinkhez, püspöki egyházainkhoz,
és kollegiumainkhoz.*

A múlt 1895. év november havában tartott egyetemes konvent jegyzőkönyvei szétküldtén, fölhevük Cimeket, hogy azoknak, valamint a gyámintézeti alapszabályoknak, a házassági ügyekben való eljárásról szóló nyomtatványoknak s más gyámintézeti nyomtatványoknak árába egyházankint és darabonkint 30 krt. s így, az egyházmegyei levéltárak számára küldött egy-egy ingyen példányt bele nem számítva, a következő összegeket folyó évi április hó 1-ig terjesszék föl keblü pénzárunkba:

1. A v.-hunyadi egyházmegye 24 péld. után 7 frt. 20 krt. 2. A gyulafehérvári 12 péld. után 3 frt. 60 krt. 3. A nagyenyedi 35 péld. után 10 frt. 50 krt. 4. A kolozsvári 2 péld. után 60 krt. 5. A kolozskalotai 35 péld. után 10 frt. 50 krt. 6. A sz.-szolnoki 62 péld. után 18 frt. 60 krt. 7. A deési 25 péld. után 7 frt. 50 krt. 8. A széki 38 péld. után 11 frt. 40 krt. 9. A nagysajói 13 péld. után 3 frt. 90 krt. 10. A görgényi 33 péld. után 9 frt. 90 krt. 11. A marosi 63 péld. után 18 frt. 90 krt. 12. A küküllői 35 péld. után 10 frt. 50 krt. 13. A nagyszebeni 14 péld. után 4 frt. 20 krt. 14. Az udvarhelyi 50 péld. után 15 frt. 15. Az erdővidéki 13 péld. után 3 frt. 90 krt. 16. A sepsii 36 péld. után 10 frt. 80 krt. 17. Az orbai 11 péld. után 3 frt. 30 krt. 18. A kézdii 13 péld. után 3 frt. 90 krt. 19. A kilenc püspöki vizsgálat alatti egyházközség 1—1 példány s így összesen 7 példány után (példányonkint 30 kr.) 2 frt. 70 krt. 20. A hét kollegium, egyenkint 30—30 kr. s így összesen 2 frt. 10 krt.

Kolozsvártt, 1896. év január 21-én.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

140—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a romániai missziói egyházmegyébe kebeleztet bukaresti egyházközség segédlelkész-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. a központi pénztárból évenkint 300 frt., évnegyedi utólagos részletekben; 2. az egyházközség pénztárából évenkint 480 frank, havi utólagos részletekben; 3. a rendes lelkész akadályoztatása esetében az általa végzendő szolgálatokért járó stola; 4. egy butorral ellátott szobából álló lakás.

Pályázati határidő: 1896. febr. 18. Folyamodványok a püspöki hivatalhoz, Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvártt, 1896. febr. 27. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

190—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebeleztet maros-járai egyház kántor-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatalóságilag 237 frt. 81 krra becsült kepe, kánonika, tandíj és garaspenz.

Kötelelességek: a rendes tanszakon való tanításon és a kántori teendőknél kívül, mikor a lelkész a filiában szolgál, az egész istenitiszteletet végezni.

Megválasztatandó tanító részére, vagy a felállíttatni szándékolt állami iskolában való alkalmaztatás fog kieszközöltetni.

Pályázati határnap: folyó évi február hó 26-ika. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvártt, 1896. jan. 27. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

55—1896.

PÁLYÁZAT.

A kémeri államilag segélyezett községi iskolánál, ürességben levő leánytanítói állomásra, a pályázat folyó év február 15-ig meghosszabbítatik.

Évi fizetés 400 frt. Új épülettel ellátott tisztességes lakás, három lakszobával és terjedelmes kert

Ezen állással az ev. ref. énekvezéri teendők is egybe vannak kötve s ezért az illető az egyháztól külön 15 hl. 62 liter jó buza, 38 frt. 50 kr. pénzfizetésben és temetési stólában részesül; és pedig énekész halottnál 50 kr., predikációsnál 1 forintban.

Ének és orgonapróba ideje közöltetni fog.

Pályázatok alulirothoz küldendők.

Kémer, (Szilágyom.) 1896. jan. 22. *Vince Ödön,*
iskolaszéki elnök.

122—1896.

MEGHÍVÓ.

A deési egyházmegye m. gondnokait, világi képviselőit és tiszteletes lelkész aait, folyó évi február hó 14-én d. e. 10 órakor Deésen, a szokott tanácskozási teremben tartandó rendkívüli közgyűlésre, tisztelettel meghívom.

Tárgyai: a mélt. Igazgató-tanács 4206/1895. számú leirata értelmében, egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézetünk jövőbeli rendeltetéséről, a részvényesek jogáról, és köteletségéről határozni, s esetleg felmerülhető kérelmek, indítványok elbírálása.

A deési ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.

S.-M.-Berkeszen, 1896. jan. 26. *Pap István,*
evang. ref. esperes.

5—1896.

MEGHÍVÓ.

A Rikán-belői özvegy-árvai gyámintézet t. tagjait folyó év február 12-én d. e. 9 órára, S.-Szent-Györgyön, az Orosz Lázár vendéglőjében tartandó rendkívüli egyetemes gyűlésre, van szerencsém, meghívni.

A gyűlés egyetlen tárgya: a gyámintézet jövője feletti tanácskozás, az országos gyámintézettel szemben.

Ilyefalva, 1896. jan. 25. *Kiss Albert,*
gyámintézeti elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**